

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Kustec

Stališča Slovencev o spolnem vedenju

(Rezultati nacionalne raziskave »Življenjski slog, stališča, zdravje in spolnost«)

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Tanja Kustec

Mentorica: red. prof. dr. Anuška Ferligoj

Somentorica: izr. prof. dr. Irena Klavs

Stališča Slovencev o spolnem vedenju

(Rezultati nacionalne raziskave »Življenjski slog, stališča, zdravje in spolnost«)

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Zahvaljujem se mentorici red. prof. dr. Anuški Ferligoj in somentorici izr. prof. dr. Ireni Klavs ter bližnjim za pomoč in spodbudo pri delu.

Stališča Slovencev o spolnem vedenju

(Rezultati nacionalne raziskave »Življenjski slog, stališča, zdravje in spolnost«)

V magistrskem delu so obravnavana razhajanja med stališči, ki lahko kažejo na raznovrstnost spolne kulture oz. obstoj različnih spolnih kultur v Sloveniji. Družbena in kulturna organiziranost spolnosti ni enotna, ampak jo tvorijo različne, lahko celo na videz nasprotujoče si vrednotne usmeritve. Ponuja se veliko možnosti raziskovanja pojava strukture stališč o spolnosti in njihovega združevanja v relativno homogene skupine prebivalcev, ki jih lahko interpretiramo na osnovi teoretičnih pričakovanj. Izkazalo se je, da je več podskupin v okviru teorije normativnih smeri v spolnosti, kjer se skupine med seboj razlikujejo predvsem po namenu spolne aktivnosti, kot so reprodukcija, ljubezen in užitek. Osnovni namen magistrskega dela je empirično ovrednotiti razvrstitve Slovencev glede na stališča o spolnem vedenju v skupine, opisati raznovrstnost spolne kulture pri nas ter razpravljati o družbenih dejavnikih, spolnem vedenju in praksah, ki so povezane z razvrstitvijo anketirancev v smiselne skupine. Da bi empirično preverila razvrstitve Slovencev glede na različne spolne življenjske sloge, sem uporabila več pristopov za razvrščanja v skupine, kjer sem razvrstila anketirance, ki imajo enaka ali podobna stališča o partnerskih zvezah, homoseksualni spolnosti in splavu, v skupine. S hierarhičnimi metodami združevanja v skupine oz. z drevesom združevanja sem pregledala razvrstitve v vsa možna števila skupin, kjer se kot primerne razvrstitve kažejo v tri, štiri ali šest skupin. Z nehierarhičnimi metodami sem izboljšala vsako razvrstitev v različna števila skupin in razvrstitve med seboj primerjala. Kot dobra se je izkazala razvrstitev v tri skupine, kar potrjuje tudi teorija o treh glavnih normativnih smereh v raziskovanju stališč o spolnem vedenju, kjer skupine vsebinsko ustrezajo tradicionalni, odnosni in rekreacijski smeri. Analizirala sem razvrstitve s tremi in šestimi skupinami ter našla ustrezno razvrstitev v šest skupin z vnaprej določenimi voditelji. Skupine anketirancev sem poimenovala po izstopajočih stališčih. V tradicionalni smeri sta se oblikovali skupini »konservativec« in »konvencionalnež«, v odnosni smeri skupina »za ljubezen« ter v rekreacijski smeri skupine »za izbiro«, »za življenje« in »liberalec«. Skupine so povezane z izbranimi socio-demografskimi značilnostmi, spolnimi praksami in spolnim vedenjem na napovedljiv način, kar govori v prid primernosti izbora razvrstitve v šest skupin. Razvrstitev Slovencev glede na stališča o spolnosti v teh šest skupin je pomemben korak k razumevanju pluralnosti spolne kulture pri nas z uporabo multivariatnih statističnih metod.

Ključne besede: spolno vedenje, stališča, normativne smeri, razvrščanje v skupine, Slovenija.

Slovenian Attitudes toward sexual behaviour

(National Survey of Sexual Lifestyles, Attitudes and Health)

In the analysis of sexual attitudes, I was interested in the differences in these attitudes that may indicate the diversity of sexual culture or the existence of different sexual cultures in Slovenia. Social and cultural organization of sexuality is not uniform, but consists of different, even seemingly conflicting values. It offers many possibilities for exploration from the methodological aspect of structures of sexual attitudes and to form relatively homogeneous groups, which can be interpreted according to theoretical expectations. It appears that there are even more subgroups within the structure of sexual attitudes; as foreseen by the theory of the normative orientations toward sexuality, where the groups differ primarily according to the intention of sexual activity, such as reproduction, love and pleasure. The primary purpose of the master thesis was to evaluate the results of the cluster statistical analysis of Slovenians with respect to the sexual attitudes, to show the diversity of sexual culture in Slovenia and to discuss social factors, sexual behaviour and practices that are associated with the classification of the respondents into these groups. In order to examine a possible classification of Slovenians with different sexual lifestyles empirically, I conducted a cluster analysis, where I classified the respondents with the same or similar answers regarding attitudes toward partnerships, homosexuality and abortion into different groups. With a hierarchical clustering or dendrogram, I reviewed classification of all the possible numbers of groups and found as appropriate three, four or six groups. With the non-hierarchical methods that turned out to be better, I examined in detail each specific classification of groups and compared them to each other. The classification into three groups has proved itself as slightly better, which confirms the theory of the three main normative orientations toward sexual behaviour, where the groups conform with traditional, relational and recreational orientation. The desire for a more in-depth understanding of the multilayer structure of attitudes, I examined classifications in three and six groups and found empirically appropriate the classification into six groups, also with respect to content, with the method of predetermined leaders. I named the groups after outstanding attitudes. In the traditional orientation, "conservative" and "conventional" groups were formed; in the relational orientation, "pro love" group; and in the recreation orientation, "pro choice", "pro life" and "libertarian" groups. The fact that these groups are associated with the selected socio-demographic characteristics, sexual practices and sexual behaviour in a predictable way is reassuring. Moreover, I believe that the classification of Slovenians according to sexual attitudes into six groups is an important step forward in the exploration of the plurality of sexual culture in our country by using multivariate statistical methods.

Keywords: sexual behaviour, attitudes, normative orientations, cluster analysis, Slovenia.

Kazalo

1 UVOD.....	11
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	14
2.1 Stališča o spolnosti in spolno vedenje	14
2.1.1 Spolni odnos pred poroko.....	18
2.1.2 Ekskluzivnost v partnerskih zvezah	19
2.1.3 Priložnostna spolnost.....	20
2.1.4 Homoseksualna spolnost	20
2.1.5 Umetna prekinitvev nosečnosti.....	21
2.2 Lestvica spolne permisivnosti	22
2.3 Teorija normativnih smeri v spolnosti	24
2.3.1 Tipi normativnih smeri v spolnosti.....	24
2.3.2 Normativne smeri in socio-demografske značilnosti.....	28
2.3.3 Normativne smeri in spolne prakse	30
3 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN HIPOTEZE.....	33
4 EMPIRIČNA ANALIZA.....	35
4.1 Metodološki okvir	35
4.1.1 Namen (in cilji) raziskave	35
4.1.2 Priprave in pilotska raziskava	36
4.1.3 Metode zbiranja podatkov.....	37
4.1.4 Merjenje spremenljivk (vključenih v empirično analizo)	41
4.1.4.1 Merjenje stališč o spolnem vedenju	41
4.1.4.2 Merjenje spolnega vedenja.....	42
4.1.4.3 Socio-demografski podatki	42
4.2 Preverjanje hipotez	44
4.2.1 Predstavitev stališč o spolnem vedenju.....	44
4.2.1.1 Spolni odnos pred poroko.....	45
4.2.1.2 Ekskluzivnost v partnerskih zvezah	47

4.2.1.3 Priložnostna spolnost	49
4.2.1.4 Homoseksualna spolnost.....	49
4.2.1.5 Umetna prekinitve nosečnosti	51
4.2.2 Povezanost stališč in vedenja za izbrane partnerske zveze	52
4.2.3 Razvrščanje v skupine	55
4.2.3.1 Hierarhično razvrščanje v skupine.....	55
4.2.3.2 Razvrščanje v skupine z metodo voditeljev.....	57
4.2.3.3 Opis končne razvrstitve (v šest skupin)	59
4.2.4 Povezanost glavnih skupin s socio-demografskimi značilnostmi	63
4.2.5 Povezanost glavnih skupin z izbranimi spolnimi praksami	69
5 RAZPRAVA	74
6 ZAKLJUČEK.....	84
7 LITERATURA.....	86
PRILOGA	92

Kazalo slik

Slika 4.1: Stališče o spolnih odnosih pred poroko; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe.....	46
Slika 4.2: Stališče o dodatnem spolnem partnerju ob zakonski zvezi; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe.....	48
Slika 4.3: Stališče o dodatnem spolnem partnerju ob zunajzakonski zvezi; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe	48
Slika 4.4: Stališče o dodatnem spolnem partnerju ob partnerski zvezi; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe	48
Slika 4.5: Stališče o priložnostni spolnosti; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe	49
Slika 4.6: Stališče o spolnih odnosih med dvema moškima; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe	50
Slika 4.7: Stališče o spolnih odnosih med dvema ženskama; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe	50
Slika 4.8: Stališče o umetni prekinitvi nosečnosti; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe.....	51
Slika 4.9: Drevo hierarhičnega razvrščanja v skupine za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti	56
Slika 4.10: Padanje wardove kriterijske funkcije z naraščanjem števila skupin.....	57
Slika 4.11: Primerjava povprečij za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti za razvrstitev v tri skupine; 1 vedno narobe - 5 sploh ni narobe	58
Slika 4.12: Primerjava povprečij za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti za razvrstitev v šest skupin; 1 vedno narobe - 5 sploh ni narobe.....	61

Kazalo tabel

Tabela 4.1: Primerjava povprečij po spolu za izbrana stališča o partnerskih zvezah in splavu; od 1 vedno narobe do 5 sploh ni narobe	45
Tabela 4.2: Skladnost stališč in izkušenj za izbrane partnerske zveze; odstotki navajajo podatke za vedno ali večinoma narobe, odstotki po stolpcih	54
Tabela 4.3: Razvrstitev v šest skupin za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti; odstotek navaja podatke za vedno narobe	60
Tabela 4.4: Razvrstitev stališč o spolnosti v šest skupin po socio-demografskih značilnostih; odstotki po vrsticah	66
Tabela 4.5: Izbrane spolne aktivnosti in prakse po razvrstitvi v šest skupin; odstotki po vrsticah	72
Tabela A.1: Stališča moških in žensk o spodnji starostni meji ob prvem spolnem odnosu posebej za fante in dekleta. <i>»Kaj mislite, ali je neka starostna meja, pod katero mladi ne bi smeli začeti s spolnimi odnosi?«</i>	92
Tabela A.2: Izbrane partnerske zveze in umetna prekinitvev nosečnosti po osnovnih demografskih spremenljivkah; odstotek navaja podatke za večinoma ali vedno narobe, odstotki so izračunani po vrsticah	93

Kratice

CASI	Computer-assisted self-interview (<i>slo. računalniško podprt samointervju</i>)
ECDC	European Centre for Disease Prevention and Control (<i>slo. Evropski center za preprečevanje in obvladovanje bolezni</i>)
HIV	human immunodeficiency virus (<i>slo. virus človeške imunske pomanjkljivosti</i>)
KZ	Kazenski zakonik Republike Slovenije
IVZ RS	Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije
NIJZ	Nacionalni inštitut za javno zdravje
MSM	moški, ki imajo spolne odnose z moškimi
MV	manjkajoče vrednosti
MZ	Ministrstvo za zdravje
NATSAL	National Survey of Sexual Attitudes and Lifestyles (<i>slo. Nacionalna raziskava stališč o spolnosti in življenjskih slogih</i>)
NHLS	National Health and Social Life Survey (<i>slo. Nacionalna raziskava zdravja in socialnega življenja</i>)
PHSO	prvi heteroseksualni spolni odnos
PSO	prvi spolni odnos
SPO	spolno prenesene okužbe
SSKJ	Slovar slovenskega knjižnega jezika
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
WHO	World health organization (<i>slo. Svetovna zdravstvena organizacija</i>)
TRA	Theory of reasoned action (<i>slo. Teorija razumne akcije</i>)
ZNB	Zakon o nalezljivih boleznih
ZZPPZ	Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva
ZZUUP	Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok
ŽSSZS	Življenjski slog, stališča, zdravje in spolnost

1 Uvod

Z analizo stališč, povezanih s spolnostjo, je mogoče osvetliti nekaj značilnosti prevladujoče spolne kulture v Sloveniji. Na področju spolnosti so človeške izbire pogosto pogojene s prevladujočo kulturo v raziskovani družbi. Analiza spolnih stališč je pri preučevanju spolnega vedenja pomembna zlasti zato, ker prevladujoča kultura postavlja splošni okvir individualnim spolnim izbiram, vedenju (Bernik in Klavs 2011). V analizi stališč o spolnosti nas predvsem zanimajo očitna razhajanja med posameznimi stališči, ki kažejo na raznovrstnost spolne kulture oz. obstoj različnih spolnih kultur. Ponuja se veliko možnosti raziskovanja pojava na vsebinskem, predvsem pa na metodološkem delu raziskovanja strukture stališč o spolnosti in njihovega združevanja v relativno homogene skupine, ki jih lahko interpretiramo na osnovi teoretičnih pričakovanj.

Bernik in Klavs (2011) se pri predstavitvi stališč o spolnih odnosih v različnih vrstah spolnih partnerstev sprašujeta, ali v slovenski družbi prevladuje restriktivna ali permisivna naravnost. Spolna kultura verjetno ni enotna, ampak jo tvorijo različne, lahko celo nasprotujoče si vrednotne usmeritve (Michael in drugi 1995). V analizi stališč pozornosti nisem posvečala le soglasjem, ampak predvsem očitnim razhajanjem pri posameznih stališčih. Ta razhajanja kažejo pluralnost spolne kulture oz. obstoj različnih spolnih kultur. Kulturna heterogenost pa ne pomeni zgolj soobstoja različnih stališč, ampak tudi možnost njihovih medsebojnih konfliktov (Bernik in Klavs 2011). Izkazalo se je, da je še več podskupin znotraj smeri v raziskovanju stališč o spolnosti v okviru treh normativnih smeri v spolnosti, kjer se skupine med seboj razlikujejo predvsem po namenu spolne aktivnosti (DeLamater v Laumann in drugi 1994, 510–518; Laumann in drugi 1994; Michael in drugi 1995). Zato se bom v magistrskem delu na podlagi podatkov, zbranih v okviru nacionalne prečne raziskave »Življenjski slog, stališča, zdravje in spolnost« (ŽSSZS) (Klavs 2002), osredotočila na raziskovanje (večrazsežne) strukture stališč Slovencev o spolnem vedenju, česar pri nas še ni obravnaval nihče. Osvetlila bom tudi odnos med stališči in vedenjem, saj nam slovenski podatki omogočajo preverjanje ujemanja posameznikovih stališč o spolnem vedenju z njihovimi poročanimi spolnimi praksami/izkušnjami, kar predstavlja pomemben raziskovalni, tako vsebinski kot metodološki izziv. Raziskovalno pa ni zanimiva le povezanost spolnih

stališč in vedenja, ampak tudi vpliv družbenih dejavnikov na oblikovanje in izražanje stališč. Osnovni namen magistrskega dela bo torej empirično ovrednotiti razvrstitve Slovencev glede na stališča o spolnem vedenju v skupine in opisati raznovrstnost spolne kulture pri nas ter razpravljati o družbenih dejavnikih, spolnem vedenju in praksah, ki so povezane z razvrstitvijo anketirancev v smiselne skupine.

Pri načrtovanju vsebine naloge in analize slovenskih podatkov sem se zgledovala predvsem po dveh tujih nacionalnih raziskavah in na njih temelječih objavah, britanske »Nacionalne raziskave stališč o spolnosti in življenjskih slogih« (NATSAL) (Johnson in drugi 1994) in ameriške »Nacionalne raziskave zdravja in socialnega življenja«¹ (NHSL) (Laumann in drugi 1994). S tem sem si skušala zagotoviti čim boljše primerljivost rezultatov s podatki iz drugih držav. V magistrskem delu so stališča Slovencev o spolnem vedenju predstavljena in obravnavana na način, ki nudi dober vir podatkov o večplastnosti spolne kulture pri nas. V nalogi bom dokazovala raznovrstnost spolne kulture z uporabo multivariatnih statističnih metod. Naloga prikazuje razvrstitev Slovencev glede na stališča o spolnem vedenju v skupine in včasih tudi podobnosti in razlike med prevladujočimi vzorci stališč o spolnem vedenju z britanskimi in ameriškimi prebivalci deset let prej.

V teoretičnih izhodiščih so predstavljena stališča o spolnosti in spolno vedenje v luči raziskovanja družbene in kulturne organiziranosti spolnosti. Predstavila sem sklop stališč o partnerskih zvezah, homoseksualni spolnosti in splavu, ki so vključena v nadaljnjo analizo raziskovanja strukture stališč o spolnosti. Ker je sklop stališč o spolnosti bolj informativen v opisovanju spolnosti in bolj stabilen v času kot odgovor na vprašanje o posameznem stališču (Laumann in drugi 1994), sem predstavila lestvico permisivnosti, ki je bila uporabljena za interpretacijo večine empiričnih raziskav stališč o spolnosti. Številni raziskovalci (Hendrick in Hendrick 1987; Klassen in drugi v Rossi 1994, 72; Wellings in drugi 1994; Laumann in drugi

¹ V časniku Times so jo označili kot »*The most important survey since Kinsey Report*« (Laumann in drugi 2010). Alfred Kinsey (1894–1956) je prvi, ki se je pričel sistematično ukvarjati s spolnostjo. Pravijo mu tudi oče seksologije. Njegova dela so bila revolucionarna in so močno odmevala v ameriški družbi tistega časa. Eden od mejnikov je ocena deleža homoseksualnih moških v ameriški družbi. Ustanovil je Inštitut za raziskovanje spolnosti, spola in reprodukcije (angl. *Kinsey Institute for Research in Sex, Gender, and Reproduction*), ki še vedno uspešno deluje (Kinsey Institute 2016).

1994, 510–518; Michael 1995; Guilford v Ule 2000, 120) so predlagali, da enodimenzionalni koncept, kot je permisivnost, ne more vključiti vseh tipov spolnih in sorodnih vedenj, zato so bili v teoriji o spolnosti predstavljeni številni alternativni pristopi. Ena od teh je teorija o treh tipih normativnih smeri v spolnosti, kjer vsaka od smeri temelji na osnovni predpostavki o namenu spolne aktivnosti, kot so reprodukcija, ljubezen ali užitek. Na koncu teoretičnega dela sem osvetlila še odnos med stališči in vedenjem. Prednost naše raziskave je, da nam je omogočila raziskati, kako se stališča ujemajo z vedenjem. V poglavjih, ki sledijo, so predstavljene hipoteze in metodološki okvir za njihovo preverjanje. V nalogi sem obravnavala raziskovalna vprašanja oz. preverjala dve hipotezi in skupino sorodnih hipotez. V empiričnem delu sem predstavila slovensko nacionalno raziskavo ŽSSZS (Klavs 2002). Posebej podrobno so predstavljeni raziskovalni postopki, ki so zagotavljali reprezentativnost podatkov, in postopki za varovanje anonimnosti pri zbiranju najbolj občutljivih podatkov o spolnem vedenju. Sledi še opis merjenja spremenljivk, vključenih v empirično analizo. Statistične metode, ki sem jih uporabila pri analizi podatkov, sem predstavila sproti v poglavju preverjanja hipotez. V obsežnem poglavju preverjanja hipotez sem najprej preverila usklajenost stališč in vedenja za izbrane partnerske zveze, kjer predvidevam, da člani skupin bolj verjetno odobravajo tista vedenja, s katerimi imajo izkušnje (Laumann in drugi 1994). V nadaljevanju sem v empiričnem delu s pomočjo multivariatnih metod razvrstila osebe, ki posedujejo enake ali podobne odgovore na osem stališč o partnerskih zvezah, homoseksualni spolnosti in splavu, v nekaj skupin. Ob razvrstitvi oseb v skupine in izbranimi vzorci spolnega vedenja se ni mogoče izogniti analizi o povezanosti skupin s širokim repertoarjem spolnih praks, pogostostjo spolnih odnosov in številom spolnih partnerjev ter nenazadnje tudi z izbranimi socio-demografskimi značilnostmi. V zadnjih dveh poglavjih, v razpravi in zaključku, je zajeto ovrednotenje celotnega dela in načrti za nadaljnje raziskovanje.

2 Teoretična izhodišča

2.1 Stališča o spolnosti in spolno vedenje

Stališča o spolnem vedenju in njihova dinamika so postala eden najbolj raziskovanih pojavov v socialni psihologiji, zlasti ameriški socialni psihologiji (Hendrick in Hendrick 1987; Bullough 1995; Klassen in drugi v Rossi 1994, 72; Laumann in drugi 1994; Harvey in drugi 2004; Reiss 2006; Parker in Aggleton 2007; Bolin in Whelehan 2009; Moore in drugi 2010).

»Stališča so predispozicije posameznikov za pozitiven ali negativen odgovor na določeno dogajanje ali situacijo v socialnem svetu« (Rosenberg in Hovland v Ule 2000, 115). Pojem stališč igra centralno vlogo pri socialno psihološkem modelu razlage in napovedovanja človeškega vedenja. Stališča usmerjajo naše početje v svetu in obratno, spremembe v socialnem svetu se najprej odrazijo v naših stališčih, ki nato vplivajo na spreminjanje naših dejanj ali vedenjskih oblik. Pojem stališča omogoča zajeti tisto, kar je cilj vsakega znanstvenika – predvidevanje (Rot v Ule 2000, 115). Ule (2000) navaja, da ne obstaja neposredna zveza med simboličnim in dejanskim vedenjem oz. med besedo in akcijo. Povezava med stališči in vedenjem je redko neposredna. Pogosto je nejasno, kaj je vzrok in kaj posledica. V nekaterih primerih se ljudje vedejo na način, ki je neskladen z njihovimi izraženimi stališči. Zato se je potrebno izogniti skušnjavi, da bi povezali stališče o določenem vedenju z gotovo pojavnostjo takega vedenja in na ta način razložili vedenje (Laumann in drugi 1994). Stališča lahko vplivajo na vedenje, vendar je enako verjetno, da nekemu posebnemu vedenju sledi zavzetje stališča, ki je skladno z izkušnjami.

Merjenje splošnih stališč ne omogoča tako visoke napovedi nekega vedenja, kot če posameznika vprašamo po stališču do prav tega vedenja (Ajzen in Fishbein v Radovan 2001, 103). Radovan (2001) dodaja, da imajo stališča pomembno vlogo pri vedenju, ki je relativno enostavno. Na drug pomemben vidik opozarjajo Fazio, Borgida in Cambell (v Radovan 2001, 103), ki trdijo, da je mogoče odkriti med »bolj globalnimi stališči in vedenjem močno povezanost takrat, ko so ta stališča dostopna oz. ozaveščena«. Radovan (2003, 112) meni, da »šibka pozitivna stališča do določenega vedenja in močan socialni pritisk, ki takega vedenja

ne odobrava, odvrča posameznika od takega vedenja«. Podobno DeLamater in Friedrich (2010) navajata, da močan socialni pritisk, ki ne odobrava spolnih stikov med starostniki, negativno vpliva na spolno življenje starostnikov v domovih za ostarele. Kadar pa so stališča močnejša od mnenj referenčnih skupin, bodo lažje vplivala na posameznikovo vedenje (Radovan 2003). Kot dopolnitev oz. razširitev Fishbeinovega raziskovanja odnosa med stališči in vedenjem se je razvila teorija razumne akcije (TRA) (Fishbein in Ajzen 1980). Razlog za neskladnost med izraženimi stališči in vedenjem je v tem, da stališča ne vplivajo neposredno na naše delovanje. Ljudje primarno delujejo na osnovi svojih namer, na namere pa vplivajo stališča in socialni pritiski. Socialni pritisk je sestavljen iz prepričanj o tem, kaj morajo ljudje storiti ali česa ne smejo storiti in so utemeljena z normativnimi pričakovanji (Ule 2000, 139–142).

Stališča lahko vplivajo na vedenje, vendar je verjetno, da osebna izkušnja nekega vedenja vpliva na spremembo v stališču, ki postane skladno z osebnimi izkušnjami (Laumann in drugi 1994; Wellings in drugi 1994; Ule 2000). Sprememba vedenja je pomemben izvor spreminjanja stališč, zato so zelo pomemben izvor posameznikovih stališč njegove neposredne izkušnje in znanje. Posameznikova neposredna izkušnja je najenostavnejša oblika pridobivanja in spreminjanja stališč (Ule 2000). Na splošno tisti, ki nimajo izkušenj z vedenjem, za katerega nas zanima stališče, bolj verjetno zaznajo tako vedenje kot napačno (Wellings in drugi 1994).

V prvi britanski nacionalni raziskavi NATSAL (Johnson in drugi 1994) je bilo to predvsem izrazito v primeru spolnosti pred poroko. Tisti, ki niso imeli spolnega odnosa pred poroko, ga bolj verjetno niso odobraval kot tisti, ki so to izkušnjo imeli. Zveza je bila izrazita tudi za homoseksualne spolne izkušnje. Moški, ki so poročali, da nikoli niso imeli spolne izkušnje z moškim, so bolj verjetno videli homoseksualno spolnost kot nesprejemljivo kot tisti, ki so to izkušnjo imeli. Enako velja za ženske. Stališča o ekskluzivnosti v partnerskih zvezah se z izkušnjami glede ekskluzivnosti v partnerskih zvezah spreminjajo manj izrazito, kljub temu pa gre težnja v smeri večje prizanesljivosti med tistimi s tovrstnimi osebnimi izkušnjami. Stališče o starosti ob prvem spolnem odnosu je prav tako povezano z osebno izkušnjo. Tisti s prvim spolnim odnosom v zgodnejših letih so bolj naklonjeni nižji starosti ob prvem spolnem odnosu kot ostali in obratno, tisti s kasnejšim prvim spolnim odnosom so predlagali višjo

starost tudi za ostale. Potrebno je poudariti, da je smer vzročnosti nejasna. Kadar izkušnje določajo stališča, le-ta izražajo podporo poročanemu vedenju. Po drugi strani pa je mogoče, da se stališča ne spreminjajo in zato vodijo v določen tip vedenja (Wellings in drugi 1994).

Pogosto se raziskuje razloge, zakaj se ljudje vedejo na točno določen način, in naš vpliv, da bi spremenili vedenje ljudi, je pogosto usmerjen v poskus spremeniti njihova osnovna stališča v zvezi s tem vedenjem, ker domnevamo, da bo taka sprememba pripeljala do sprememb v vedenju (Wellings in drugi 1994; Laumann in drugi 1994). Dober primer je promocija varne spolnosti, ki je vplivala na porast uporabe kondoma ob prvem spolnem odnosu med prebivalci Slovenije (Klavs 2005). Povezava med stališči in vedenjem je kompleksna, ker vključuje recipročnost. Medtem ko spremembe v stališčih lahko pripeljejo do sprememb v vedenjih, je nasprotno ravno tako možno. Čeprav omenjena strategija temelji na domnevi, da bodo ljudje poskušali ustvariti odnos na kognitivni ravni, med prepričanji in akcijami, pa ni jasno, kako se to zgodi – ali ljudje spreminjajo svoje akcije, da te ustrezajo njihovim prepričanjem ali obratno. Ljudje težimo k temu, da tisto, kar počnemo, opravičujemo kot dobro in pravilno. Ne samo, da branimo svoja stališča s svojimi dejanji, temveč tudi s svojimi stališči branimo svoja dejanja (Myers v Ule 2000, 142). Socialni psihologi so razvili več teorij, ki pojasnjujejo nastanek in ohranjanje stališč. Tem teorijam je skupna predstava, da ljudje usklajujemo svoja stališča tako, da prilagajamo novo sprejeta stališča že obstoječim, s čimer ohranjamo konsistentnost mišljenja in vedenja². S težnjo po uravnoteženem mišljenju in socialnem delovanju lahko pojasnimo tudi relativno trajnost že obstoječih stališč (Ule 2000).

Kulturno in družbeno razumevanje spolnosti je obarvano z moralnimi in verskimi prepovedmi, ki obsojajo posamezna spolna vedenja kot nemoralna, nenaravna ali celo perverzna in so dovoljena le v določenih okoliščinah (Laumann in drugi 1994). Večina javnosti ima močno normativno obarvano mnenje o spolnosti, zato vse, kar je drugačno, naleti na kritike s strani javnosti. Spolnost v vseh družbah do neke mere sledi religioznim vidikom družbe. V krščanskih religijah je osrednjega pomena enačenje spolnosti z

² Osnovne teorije, ki pojasnjujejo konsistentnost stališč so: Heiderjeva teorija ravnotežja, Sherifova teorija polarizacije, Abelsonova in Rosenbergova teorija afektivno-kognitivne konsistence, Osgood-Tannenbaumova teorija kongruence in Festingerjeva teorija kognitivne disonance (Ule 2000).

reprodukcijo in obstojem spolnosti samo znotraj zakonske zveze. To je sicer zdaj manj izraženo, vendar še vedno lahko obarva našo moralno presojo. Celó v sodobnih družbah opazimo zapuščino tradicionalnega krščanskega pogleda na spolnost, ki je poudarjala, da imata spolnost in spolni odnos svoje mesto znotraj zakonske zveze za namen reprodukcije (Wellings in drugi 1994). V moderni zahodni družbi v spolnosti postopoma slabi vpliv religije in nastaja sekularna spolna morala (Bernik in Klavs 2011). Že v sedemdesetih letih je bilo mogoče v raziskavah najti dokaze »pluralizacije in individualizacije spolnosti ter spreminjanje spolne morale, ki se je kazala tudi v ločitvi spolnih odnosov od poroke in večji spolni odprtosti« (Starke in Weller v Bernik in Klavs 2011, 32–33). Družbena in kulturna organiziranost spolnosti naj bi postavljali spolnemu vedenju vse manj jasnih smernic, zato naj bi imeli posamezniki precejšnjo svobodo – »permisivna spolna morala« (Bernik in Klavs 2011, 153–168). Zato se »ohlapnost in neenotnost kulturnih standardov in moralnih meril na tem področju zrcali tudi v stališčih« (Bernik in Klavs 2011, 156).

Za Durkheima (1992) in večino njegovih sodobnikov iz začetka dvajsetega stoletja so bili moralno sprejemljivi spolni odnosi praviloma ujeti v zakonske zveze ali pa so spodbujali in utrjevali takšne zveze. Manj kot stoletje kasneje se po Baumanu (v Bernik in Klavs 2011, 66) tesne in trajne partnerske zveze umikajo »bežnim in naključnim srečanjem spolnih partnerjev«, ki jih vodi želja »po užitku in osebni samostojnosti ter so ji partnerske zveze v napoto«. Vendar Bernik in Klavs (2011) menita, da močne in k trajnosti stremeče partnerske zveze ostajajo pomemben družben okvir za spolne aktivnosti v sodobnih družbah, so se pa spremenile značilnosti takih zvez. Postopno so se pojavile nove vrste družbeno manj institucionaliziranih in formaliziranih partnerskih zvez. Nekdanja zahteva po spolni ekskluzivnosti zakonske zveze se je prenesla na nove vrste partnerskih zvez. Spolni odnosi večine prebivalcev so še vedno umeščeni v stabilnih partnerskih zvezah, kar kažejo tudi rezultati britanske raziskave (Johnson in drugi 1994, 121).

Po Wellings in sodelavcih (1994) je v skoraj vseh družbah univerzalno sprejeto, da se spolni odnos zgodi med monogamnimi, heteroseksualnimi in reproduktivnimi pari. Družbeno neodobravanje je rezervirano za zveze, ki se zgodijo izven teh dvojic. Stopnja neodobravanja pa je odvisna od moči prepovedi v posameznih družbah. Najmočnejša prepoved je pri tistih spolnih odnosih in praksah, ki niso zmožne reprodukcije ali kjer se reprodukcija smatra kot

družbeno neprimerna. Pogosto so stigmatizirani spolni odnosi med dvema osebama istega spola, prezgodnji spolni odnosi, spolni odnosi pred poroko in zunaj zakona itd. Taki spolni odnosi so pogosto družbeno sankcionirani, v nekaterih primerih so zakonsko prepovedani. Norme in vrednote posamezne družbe narekujejo zakone. Kakšna je moč zakonov, se kaže v ponotranjenih družbenih pravilih, v javnem mnenju in stališčih. V Sloveniji so zakonsko prepovedani spolni odnosi z osebo drugega ali istega spola, ki še ni stara petnajst let (Kazenski zakonik, 183. čl. 3), medtem ko so v Veliki Britaniji zakonsko prepovedani spolni odnosi z osebo drugega ali istega spola, staro manj kot šestnajst let (Sexual Offences, Act 2000 c. 44). Splav je pri nas že dolgo legaliziran (ZZUUP. Uradni list SRS, št. 11/77), a kljub temu še vedno buri duhove in je stalnica javnih razprav. Legalizacija splava je odraz, da se spolni odnos odmika od reprodukcijske vloge. Razumeti stališča o splavu je pomembno za razumevanje, v kolikšni meri ljudje sprejemajo spolni odnos ločeno od reprodukcije.

2.1.1 Spolni odnos pred poroko

Potreba po poroki kot predpogoj za spolni odnos, je stvar preteklosti. Sprejetost spolnega odnosa pred poroko je danes skoraj univerzalna. V raziskavi Rubin (v Giddens 2000, 16) nobena najstnica ni govorila o tem, da bo svojo nedolžnost ohranila za zaroko in poroko. Namesto tega so govorile o »romanci« in »zavezanosti«⁴, kar kaže na to, da so že imele zgodnje spolne izkušnje. Spremembe v spolnem vedenju in odnosu do spolnosti so pri dekletih veliko izrazitejše kot pri fantih. Odnos do spolnosti, zlasti odnos številnih najstnic, se je radikalno spremenil. Dekleta bolj kot kdaj koli čutijo, da imajo pravico do spolnosti, vključno s spolnim odnosom pri starosti, ki se jim zdi primerna (Rubin v Giddens, 2000, 15), medtem ko so starejši v preteklosti cenili nedolžnost deklet pred poroko (Giddens 2000). Po Wellings in sodelavcih (1994) so ženske in verni manj tolerantni do stališča o spolnem odnosu pred poroko, medtem ko so mlajši bolj tolerantni.

Ameriški (Laumann in drugi 1994) in britanski (Wellings in drugi 1994) podatki kažejo, da je toleranca do spolnosti pred poroko stabilna že dlje časa. Britanska javnost je manj kritična do

³»Kdor spolno občuje ali stori kakšno drugo spolno dejanje z osebo drugega ali istega spola, ki še ni stara petnajst let, se kaznuje z zaporom od šestih mesecev do petih let«.

⁴ Dokler sta skupaj, se ne videvata z drugimi.

omenjenega stališča kot ameriška javnost, za slednjo je značilno, da v 36 odstotkih odklanja spolnost pred poroko, medtem ko je v Veliki Britaniji takih le 10 odstotkov.

2.1.2 Ekskluzivnost v partnerskih zvezah

Ekskluzivnost v partnerskih zvezah je pogosto glede na nekatera druga stališča o partnerskih zvezah najbolj družbeno zaželen oblika spolnega izražanja (Christopher in Sprecher 2010). Za večino je monogamija torej tista prava oblika vedenja. Za vse partnerske zveze je značilna visoka stopnja spolne ekskluzivnosti. Poleg partnerskih zvez, v katerih poteka spolno življenje velike večine ljudi, obstajajo tudi drugi načini družbene organiziranosti spolnega življenja, katerih cilj je izključno doseganje spolnega ugodja (Bernik in Klavs 2011). »Kljub temu, da je spolna ekskluzivnost partnerskih zvez nesporna družbena norma, so kršitve te norme prav tako nesporno dejstvo. Osebe, ki živijo v partnerski zvezi, so lahko vsaj občasno spolno aktivne tudi zunaj partnerske zveze« (Bernik in Klavs 2011, 68–69). Med ne-ekskluzivne partnerske zveze štejemo: dodatnega spolnega partnerja ob zakonski zvezi (angl. *sex outside marriage*), dodatnega spolnega partnerja ob zunajzakonski zvezi (angl. *sex outside live-in relationship*) in dodatnega spolnega partnerja ob partnerski zvezi, kjer partnerja ne živita v skupnem gospodinjstvu (angl. *sex outside regular relationship*). Ta ureditev v grobem povzema pestrost sodobnih partnerskih zvez.

V partnerskih zvezah se ekskluzivnost spreminja s statusom zveze, kar pomeni, da bolj kot je zveza formalizirana, na primer s poroko ali skupnim bivališčem, bolj pomembna je ekskluzivnost v partnerski zvezi (Laumann in drugi 1994, Wellings in drugi 1994).

Rezultati britanske raziskave (Wellings in drugi 1994) kažejo, da večina ljudi v vseh starostnih skupinah ne tolerira dodatnega spolnega partnerja ob partnerski zvezi. Med poročenimi in ovdovelimi ima zakonska skupnost kot institucija še posebej veliko težo. Zanje je bolj verjetno, da ne odobravajo spolnega odnosa pred poroko ali izven zakonske skupnosti glede na ostale, ki živijo v skupnem gospodinjstvu, so razvezani ali živijo ločeno. Ekskluzivnost v partnerskih zvezah je med drugim povezana tudi s socialnim razredom. Tisti iz nižjih socialnih razredov so bolj kritični do ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah kot tisti iz višjih, ženske bolj kot moški (Wellings in drugi 1994).

V sodobnih družbah je poroka kot potreben pogoj za spolnost stvar preteklosti. Poroka izgublja na pomembnosti. Poroka ni več začetek spolnosti, ko pa enkrat pride do poroke – zakon kot institucija, se zakonsko zvezo obravnava kot ekskluzivno zvezo moškega in ženske (Wellings in drugi 1994). Vendar pa je potrebno ločevati stališča od vedenja. Neodobranje vedenja še ne pomeni, da ljudje tega ne počnejo. Nezvestoba je še vedno najbolj pogost vzrok za ločitev, ker je načelo monogamije zelo visoko ovrednoteno.

2.1.3 Priložnostna spolnost

Eno od priporočil promocije spolnega in reproduktivnega zdravja je, tudi za zniževanje tveganja okužbe s HIV, da se izognemo priložnostni spolnosti (Klavs in Kustec 2015a; Klavs in Kustec 2015b). Enkratni spolni odnosi so za mnoge nesprejemljivi, vendar se pogledi na tem področju med moškimi in ženskami razlikujejo. Pri stališčih, ki so povezana z ekskluzivnostjo v odnosu, so ženske manj tolerantne do prekrškov od moških, še posebej so kritične do priložnostne spolnosti (Laumann in drugi 1994, Wellings in drugi 1994).

Ideal monogamije je torej bližje ženskam kot moškim. Ta razlika med spoloma je skupna številnim drugim družbam (Foa v Wellings in drugi 1994, 241). Mnenja o tem, zakaj je tako, so argumentirana v različnih teorijah o spolnosti. Zagovorniki socio-bioloških teorij o spolnosti vidijo biološko pogojeno zavezanost žensk k monogamiji in moških k poligamiji, ki ima svoje korenine v oddaljeni preteklosti v iskanju reproduktivnih prednosti za moške in ženske (Schwartz in Rutter 2010). Zagovorniki marksistične feministične perspektive pa jo vidijo kot odsev naše družbe, v kateri imajo moški ekonomsko moč in lastnino, ženske pa področje vzgoje in prehrane (Brunt v Wellings in drugi 1994, 241).

2.1.4 Homoseksualna spolnost

Stališča o homoseksualnih spolnih zvezah so močnejše polarizirana kot ostala. Ob koncu dvajsetega stoletja so na homoseksualnost lahko gledali kot na ponosno izražanje identitete ali bolj ali manj toleriran alternativni življenjski slog ali celo kot sprevrženost ljudi do Boga in

narave (Scull v Wellings in drugi 1994, 241–243). Tak vedenjski eklekticizem se odraža tudi v rezultatih raziskav (Wellings in drugi 1994; Laumann in drugi 1994).

Rezultati prve britanske raziskave NATSAL (Laumann in drugi 1994) kažejo, da so bila homofobična stališča razširjena po vsej Britaniji. Večina moških in več kot polovica žensk ni odobravalna spolnosti med dvema moškima. Mlajši niso bili znatno bolj tolerantni do homoseksualne spolnosti kot starejši. Sprejetost homoseksualne spolnosti je redko večja v Britaniji kot v ZDA, kjer je homoseksualnost še vedno nezakonita v nekaterih državah. V ZDA je v devetdesetih letih tri četrtine anketirancev v General Social Survey (Smith v Wellings in drugi 1994, 241) obsodilo homoseksualno spolnost. Ženske so bolj tolerantne do homoseksualne spolnosti kot moški, kar je bolj izrazito glede homoseksualne spolnosti med moškimi kot med ženskami. Moški izražajo bolj negativno stališče do moške kot ženske homoseksualnosti. V Londonu je višji delež ljudi s homoseksualnimi izkušnjami kot v ostali Britaniji (Wellings in drugi 1994). Analiza stališč o homoseksualni spolnosti po regijah potrjuje višjo toleranco spolnosti med moškimi v glavnem mestu kot drugje.

2.1.5 Umetna prekinitev nosečnosti

Od vseh moralnih tem, ki se jih loteva javnost, umetna prekinitev nosečnosti najbolj buri duhove. Umetna prekinitev nosečnosti je predmet močnih političnih lobijev z dobro organiziranimi in glasnimi protestnimi skupinami na vsaki strani. »Pro-choice« (slo. »Za izbiro«) je politično in moralno gibanje, ki ženskam nudi oporo pri vprašanih rodnosti. Ženske se lahko svobodno odločijo, da nadaljujejo ali prekinejo nosečnost. Reproduktivne pravice vključujejo dostop do izobrazbe o spolnosti, varnega in zakonitega splava, kontracepcije, zdravljenja rodnosti in zakonske zaščite v primeru prisilnega splava (Pro-choice 2016). »Pro-choice« gibanje je nasproti »Pro-life« (slo. »Za življenje«) gibanju. »Pro-life« gibanje je gibanje kristjanov, ki nasprotujejo umetni prekinitvi nosečnosti in spolnosti pred poroko. Zagovarjajo, da so fetusi, v največ primerih pa embriji, osebe, ki imajo pravico do življenja (Pro-life 2016).

Britanija je ena izmed prvih držav, ki je liberalizirala zakon o umetni prekinitvi nosečnosti (Abortion Law Reform Act 1967) in ga leto kasneje legalizirala ter spravila v veljavo (Wellings

in drugi 1994). V vsem tem času je bilo veliko poskusov, da bi ga spremenili. V zadnjem času so se debate osredotočile na čas v nosečnosti, pri katerem ženska še lahko umetno prekine nosečnost. V Sloveniji je zakon o umetni prekinitvi nosečnosti v veljavi od leta 1977 (ZZUUP. Uradni list SRS, št. 11/77).

V tej točki so ženske manj liberalne od moških (Francome v Wellings in drugi 1994, 243). Mlajši so manj naklonjeni umetni prekinitvi nosečnosti kot starejši. Rimokatoličani bolj verjetno nasprotujejo umetni prekinitvi nosečnosti kot predstavniki ostalih veroizpovedi in ateisti. Nekateri nekristjani in pripadniki ostalih krščanskih skupnosti prav tako nasprotujejo umetni prekinitvi nosečnosti, vendar razlike med skupinami niso tako izrazite (Wellings in drugi 1994).

2.2 Lestvica spolne permisivnosti

Že rezultati prve ameriške raziskave spolnega vedenja (Kinsey in drugi 1948, Bullough 2010) govorijo o pestrosti spolnega življenja. Ta raziskava je, podobno kot druge manjše raziskave, pokazala, da je bilo spolno življenje v preteklosti mnogo bolj raznoliko od prevladujoče družbene predstave o spodobni spolnosti (Bernik in Klavs 2011).

Ira Reiss (v Laumann in drugi 1994, 510; v Harvey in drugi 2004, 172) je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja uporabil vprašanja o spolnih odnosih pred poroko za raziskovanje različnih tipov partnerskih zvez, da je lahko sestavil lestvico permisivnosti glede spolnosti zunaj zakonske zveze (*angl. Extramarital Sexual Permissiveness scale*). Pokazal je, da so bili odgovori na vprašanja odvisni od stopnje vključenosti v zvezo. Večja, kot je bila stopnja vključenosti v zvezo, bolj verjetno so ljudje odobraval spolnost pred poroko. To je prvi resni poizkus merjenja stališč o spolnem vedenju.

Vendar pa enodimenzionalen koncept, kot je permisivnost, ne more vključiti vseh tipov spolnih in sorodnih vedenj, zato so bili v teoriji o spolnosti predstavljeni številni alternativni pristopi. Klassen, Williams in Levitt (v Rossi 1994, 72) so v svojih študijah stališč o spolnosti odkrili, da enodimenzionalen model ne more razložiti vseh stališč. Podobno Hendrick in Hendrick (1987; 2006; v Laumann in drugi 1994, 511) poimenujeta štiri različne dimenzije

(op. Reiss), ena izmed teh je permisivnost. Guilford (v Ule 2000, 120) je raziskoval strukturo stališč in na osnovi raziskav prišel do sklepa, da so vsa stališča sestavljena iz petih osnovnih dimenzij. Vsako osnovno stališče se manifestira v celem nizu stališč. Ugotovil je tudi, da so osnovna (pomembna) stališča povezana z osebnostnimi lastnostmi in socialnim položajem posameznika. Vsem pa je skupno, da je liberalnost/konservativnost najpomembnejša in najkonsistentnejša dimenzija med vsemi.

V sodobnih zahodnih družbah ni enotne spolne morale in s tem ni enotnega pogleda na spolnost. Ljudi je mogoče glede na njihovo spolno moralo deliti na »radikalce« in »konservativce« (Gagnon in Simon v Bernik in Klavs 2011, 41). Po Weeks (2003) je družbeno in kulturno organiziranost spolnega življenja zelo pestro. V sodobnih zahodnih družbah je postopno prevladal moralni pluralizem nad »restriktivno spolno moralo« (Bernik in Klavs 2011). »Krepitev permisivne spolne morale« in s tem vpliva liberalcev se je kazala »v dekriminalizaciji spolnosti, legalizaciji splava, dostopnosti kontracepcije in tudi krepitvi govora o spolnosti na vseh področjih, od literature do internetnih klepetalnic in televizije« (Weeks v Bernik in Klavs 2011, 41–42).

V prvi britanski raziskavi NATSAL (Wellings in drugi 1994) so z metodo glavnih komponent raziskovali, v kakšnem obsegu splošna lastnost permisivnost označuje stališča o spolnem vedenju. Pokazali sta se dve glavni komponenti/dimenziji, prva je splošna permisivnost in druga sprejetost homoseksualnosti (*angl. A »permissiveness« and homosexual acceptance scale*). Splošna permisivnost in sprejetost homoseksualnosti sta pozitivno povezani z izobrazbo. Za moške je značilna močna povezanost med splošno permisivnostjo in homoseksualnimi izkušnjami. Ostale študije so že pred tem predlagale številne spremenljivke, ki so povezane s sprejetostjo homoseksualnosti. Podatki v European Values Study kažejo, da se s homoseksualnostjo strinjajo predvsem mladi in bolj izobraženi (Jensen v Wellings in drugi 1994, 250). Raziskave iz ZDA kažejo višji delež negativnih stališč o homoseksualnosti med moškimi, starejšimi in nižje izobraženimi (Hong in drugi v Wellings in drugi 1994, 250). Vse te ugotovitve so bile potrjene tudi v prvi britanski raziskavi NATSAL (Johnson in drugi 1994).

Čeprav je bil koncept permisivnosti uporabljen za interpretacijo večine empiričnih raziskav stališč o spolnosti, je bil v teoriji o spolnosti predstavljen še en alternativni pristop. V tem pristopu pomembne institucije, kot so religija, družina in politika, soustvarjajo različne smeri v spolnosti (DeLamater v Laumann 1994, 510–518).

2.3 Teorija normativnih smeri v spolnosti

2.3.1 Tipi normativnih smeri v spolnosti

V literaturi so opisane tri⁵ glavne normativne smeri v raziskovanju stališč o spolnosti. Prva omenjena je **prokreacijska** (angl. *procreational*) smer, ki temelji na predpostavki, da je glavni namen spolne aktivnosti reprodukcija. Katoliška cerkev zagovarja stališče, da je spolnost namenjena spočetju novega življenja, medtem ko prepoveduje masturbacijo, oralno spolnost, homoseksualno spolnost, spolnost zunaj zakonske zveze in kontrolo rojstev. Druga smer je **odnosna** (angl. *relational*), ki temelji na ideji, da je spolna aktivnost sestavni del (naravni element) intimne in ljubeče zveze. Odnosna smer dovoljuje spolni odnos pred poroko, če se spolni odnos zgodi znotraj vdane in ljubeče zveze, zavrača pa zunaj zakonsko spolnost, kadar gre za dodatnega spolnega partnerja v zakonski/partnerski skupnosti in vse aktivnosti brez ljubezni, kot so spolnost v skupini in priložnostno spolnost. Tretja smer je **rekreacijska** (angl. *recreational*), ki temelji na užitku kot glavnem namenu spolne aktivnosti. Omenjena smer dovoljuje vse oblike spolne aktivnosti med odraslimi, s katerimi se strinjajo (Laumann in drugi 1994).

Uradno stališče katoliške cerkve je, da je edini namen spolnosti reprodukcija. Številni katoliki in celo nekateri duhovniki v Združenih državah se ne strinjajo s stališčem cerkve o kontroli rojstev (Greeley v Laumann in drugi 1994, 512). Še več, protestantje vidijo spolnost ne samo v luči prokreacije, ampak tudi v svetem izkazovanju ljubezni v zakonski zvezi. Zato bi za namene opisovanja trenutnih tovrstnih stališč o spolnosti prokreacijsko smer bolj točno opisala **tradicionalna** smer, ki je opisana s številnimi enakimi stališči o spolnosti, predvsem

⁵ V literaturi je omenjenih še več smeri v spolnosti, kot sta npr. vzdržna in terapevtska smer, ker pa je število pripadnikov teh smeri tako majhno, sem se odločila, da jih ne vključim v teoretsko razpravo.

kar se tiče ekskluzivnosti v zakonu in formaliziranosti partnerske zveze (Laumann in drugi 1994).

Smeri v spolnosti lahko uredimo po stopnji permisivnosti. Rekreativna smer je najbolj permissivna, medtem ko je tradicionalna najmanj. Vendar pa to ni najbolj osnovna razlika med njimi. Pomembna je vrsta zveze, znotraj katere se zgodi spolna aktivnost. Prav ta značilnost je najbolj pomembna za razumevanje, zakaj ljudje odobravajo določena vedenja in ne odobravajo druga.

Vsaka od smeri temelji na osnovni predpostavki o namenu spolne aktivnosti, iz katere ustrezna spolna vedenja izhajajo (DeLamater v Laumann in drugi 1994, 511–512, Michael in drugi 1995). Čeprav z osnovnimi predpostavkami o namenu spolne aktivnosti pogosto zadovoljimo svoja delovanja in prepričanja, obstajajo še drugi faktorji, ki pomembno vplivajo na posameznikove smeri v spolnosti. Dober primer je sprejetost homoseksualnosti. Odnosna smer ne izključuje spolne aktivnosti znotraj zaupanja vrednih zvez istospolnih partnerjev, medtem ko rekreativna smer ne izključuje nobene spolne aktivnosti dokler udeleženi privolijo v sodelovanje. Rezultati predhodnih študij (v Laumann in drugi 1994, 510–518) kažejo, da pomembno število ljudi, ki odobravajo odnosno ali rekreativno perspektivo, ne odobrava spolne aktivnosti med homoseksualnimi pari. To nakazuje obstoj vsaj še enega dodatnega faktorja, ki določa posameznikova stališča o spolnosti.

V sodobni družbi je vse več možnosti v spolnem delovanju in s tem večji raznovrstnosti spolnih življenjskih stilov. Tudi Bauman (v Bernik in Klavs 2011, 28) je raznovrstnost spolnosti opisal kot »ločitev **reproduktivne plati spolnosti, ljubezni in spolnega užitka**«. »Z osamosvojitvijo teh sestavin spolnosti se niso pojavile le možnosti prevlade ene od njih nad preostalima, ampak tudi različni načini njihovega sobivanja. Zaradi povečane pestrosti spolnih izbir, je bolj smiselno govoriti o spolnostih kot o spolnosti« (Bernik in Klavs 2011, 28). Vendar nimajo vse enake družbene teže, ker so »spolnosti hierarhično organizirane, tako da so nekatere dominantne in druge podrejene« (Weeks in drugi v Bernik in Klavs 2011, 28).

Enake ugotovitve, da ena sama dimenzija ne more razložiti vseh stališč o spolnosti, izhajajo iz rezultatov najbolj obsežne in popolne ameriške raziskave NHLS (Laumann in drugi 1994).

Čeprav so tri normativne smeri v spolnosti v osnovi definirane s stališči o tipu zveze, znotraj katere se lahko zgodi oz. se ne bi smel zgoditi spolni odnos, na primer pred poroko, izven zakonske skupnosti, med homoseksualnimi pari, lahko domnevamo, da se posameznikova smer v spolnosti zrcali v njegovih stališčih na celotnem področju s spolnostjo povezanih tem. V ameriški raziskavi NHSL (Laumann in drugi 1994) so raziskovali večrazsežnostno strukturo stališč o spolnem vedenju in prišli do sklepa, da je še več odstopanj znotraj smeri, kot je izraženo z osnovnim opisom v teoriji o treh normativnih smereh v spolnosti. V poskusu, da bi empirično preverili te in druge možne razvrstitve, so razvrstili anketirance, ki posedujejo enake ali podobne profile odgovorov na devet izbranih kazalnikov, v sedem skupin. Stališča, ki so jih v ameriški raziskavi vključili v metode razvrščanja v skupine, se nanašajo na spolnost pred poroko, spolnost izven zakonske zveze, spolnost v ljubezenski zvezi, zgodnji spolni odnos, homoseksualnost, prepoved pornografije za odrasle, versko prepričanje, pravico do umetne prekinitve nosečnosti in pravico do umetne prekinitve nosečnosti za posiljene ženske.

V ameriški raziskavi NHSL (Laumann in drugi 1994) so osebe glede na izbrane indikatorje – stališča o partnerskih zvezah in splavu – razvrstili v sedem skupin, ki so jih poimenovali **konservativec** (*angl. conservative*) in skupina »za izbiro« (*angl. pro-choice*) v tradicionalni smeri, **religioznež** (*angl. religious*), **konvencionalnež** (*angl. conventional*) in **sodoben religioznež** (*angl. contemporary religious*) v odnosni smeri ter **liberalec** (*angl. libertarian*) in skupina »za življenje« (*angl. pro-life*) v rekreacijski smeri (Laumann in drugi 1994). Metode razvrščanja v skupine za namen raziskovanja stališč o spolnosti je izvedla že Lottes (1985; v Laumann in drugi 1994, 513) leta 1985. Davidson in sodelavci (2010) pa so razvrstili študente štirih ameriških univerz z različnih predelov ZDA v skupine in jih primerjali z rezultati razvrstitve po regijah v ameriški raziskavi NHSL (Laumann in drugi 1994).

Člani skupine »konservativcev« ustrezajo opisu tradicionalne smeri, so najbolj enotno konservativni na celotnem področju s spolnostjo povezanih tem. Ne odobravajo spolnega odnosa pred poroko (edina skupina), zgodnjega spolnega odnosa, izven zakonskega spolnega odnosa, homoseksualnosti in umetne prekinitve nosečnosti.

Skupina »za izbiro« kombinira relativno konservativno pozicijo na večini indikatorjev z eno najbolj liberalnih pozicij o umetni prekinitvi nosečnosti. Poimenovana je po »Pro-choice« gibanju. V splošnem je nasprotovanje umetni prekinitvi nosečnosti povezano s konservativnimi stališči na ostalih temah o spolnosti, vendar ne pri tej skupini, ki po ocenah Laumanna in sodelavcev (1994) opiše približno sedmino ameriške populacije. Od prve skupine, »konservativec« v tradicionalni smeri, se razlikuje tudi po skoraj univerzalnem sprejetju spolnega odnosa pred poroko.

Osnovna razlika med tradicionalno in odnosno smerjo je univerzalno sprejetje spolnega odnosa pred poroko v odnosni smeri. V odnosni smeri se pred vse postavi ljubezen in zaljubljenost kot predpogoj kakršnekoli spolne aktivnosti. Glede na preostale teme o spolnosti je (v odnosni smeri) precejšnje odstopanje med skupinami »religioznežev«, »konvencionalnežev« in »sodobnih religioznežev«. »Religiozneži« so podobni »konservativcem« iz prve smeri, vendar so bolj tolerantni. Tri četrtine članov verjame, da versko prepričanje usmerja njihovo spolno vedenje. Njihova stališča o homoseksualnosti in umetni prekinitvi nosečnosti so usklajena s formalno pozicijo številnih verskih skupnosti, od tod tudi njihovo poimenovanje.

»Konvencionalneži« so še bolj tolerantni od »religioznežev«, vendar večina še vedno ne odobrava spolnosti zunaj zakonske zveze in homoseksualnosti. Konvencionalna skupina predstavlja moderno, ne verno, alternativo tradicionalni smeri.

»Sodoben religioznež« je toleranten do homoseksualne spolnosti in spolnosti zunaj zakona, hkrati pa versko prepričanje obarva njegovo spolno aktivnost, kar na prvi pogled deluje neskladno. Vendar pa stališča o spolnosti v tej skupini ne odsevajo tradicionalne religiozne doktrine, ampak na novo dobljeno pozicijo bolj liberalne veroizpovedi (Roof v Laumann in drugi 1994, 516). Številni med njimi so namreč pripravljene oprostiti/tolerirati spolnost izven zakonske zveze in tolerirati homoseksualnost v tistih primerih, kjer je posameznik emocionalno zavezan svojemu partnerju.

Glavna razlika med odnosno in rekreacijsko smerjo je v ljubezni in zavezanosti, ki je stalnica v odnosni smeri, medtem ko čustvena zavezanost ni pomembna v rekreacijski smeri. Za prvo

skupino v rekreacijski smeri je značilno, da kombinira relativno liberalno pozicijo o spolnosti izven zakona in prodajo pornografije z relativno konservativno pozicijo o umetni prekinitvi nosečnosti in homoseksualni spolnosti, zato so jo poimenovali skupina »za življenje« *po gibanju* »Pro-life«. V nasprotju z drugo skupino v rekreacijski smeri, ki konsistentno odseva liberalen pogled na vseh devet indikatorjev. Poimenovali so jo »liberalnež«.

Rezultati ameriške raziskave NHLS (Laumann in sodelavci 1994) potrjujejo koristnost uporabe metod razvrščanja v skupine, ki razkrivajo večrazsežno strukturo podatkov. Izkazalo se je, da skupinska negativna pozicija do homoseksualne spolnosti in umetne prekinitve nosečnosti ni nujno rezultat pomanjkanja permisivnosti. Relativna homogenost skupin ni edini dokaz, da so skupine družbeno pomembne. Pomembno je, da večino med njimi lahko interpretiramo na osnovi teoretičnih pričakovanj.

Posameznikova normativna smer v spolnosti se zrcali v njegovih stališčih na celotnem področju s spolnostjo povezanih tem.

2.3.2 Normativne smeri in socio-demografske značilnosti

Obstajajo značilne razlike med izbranimi socio-demografskimi značilnostmi na eni strani in verjetnostjo, da sodiš v eno izmed treh normativnih smeri glede stališč o spolnem vedenju na drugi strani (Laumann in drugi 1994). Partnerska zveza se formira med podobnimi ali enakimi skupinami. Kar pa ni pomembno le zato, ker je večja verjetnost, da se s partnerjem najmeta, ampak tudi ker so jima privlačne enake ali podobne spolne aktivnosti.

V ne tako daljni preteklosti so dvojni moralni standardi dopuščali več spolne svobode moškim kot ženskam, zato so bile precejšnje razlike med spoloma v spolnem vedenju, doživljanju in vrednotenju spolnih aktivnosti (Bernik in Klavs 2011). V postmoderne družbi pa postopoma slabi vpliv dvojnih moralnih standardov med spoloma (Haavio-Mannila in drugi 2002). Raziskovanje povezanosti med osnovnimi demografskimi značilnostmi in porazdelitvijo normativnih smeri glede na stališča o spolnem vedenju nam poda bolj podrobno sliko. Ženske so bolj verjetno del tradicionalne smeri, medtem ko moški del rekreacijske smeri. Med moškimi je večja sprejetost predzakonske in zunajzakonske

spolnosti, medtem ko med ženskami večja vpetost v vero. V skupini »za življenje« je pomembno več moških, vendar v tej skupini umetni prekinitvi nosečnosti nasprotujejo, najverjetneje zato, ker je umetna prekinitvev nosečnosti bolj neposredno ženska pravica do izbire kot moška (Laumann in drugi 1994).

V tradicionalni smeri število moških in žensk narašča s starostjo, kar odraža učinek kohorte in dejstva, da višjo starost spremlja večja verjetnost, da so poročeni, imajo otroke in se na sploh nagibajo k višji stopnji spolnega konservativizma. Delež ljudi v rekreacijskih skupinah na splošno pada s starostjo, ta sprememba je premajhna, da bi izenačila naraščanje v tradicionalni skupini.

Več poročenih je v konservativni in manj v liberalni skupini. Neporočeni v skupnem gospodinjstvu imajo bolj odprt pogled na partnerstvo. Podatki v ameriški raziskavi NHLS (Laumann in drugi 1994) dokumentirajo široka odstopanja v tipih ljudi, ki neporočeni živijo v skupnem gospodinjstvu. To dejstvo je pogosto spregledano, ko se osredotočamo na posamezno merjenje povezanosti med življenjem v skupnem gospodinjstvu in stališči. Ta pestrost odraža različne motivacije za življenje v skupnem gospodinjstvu, kot so življenje v skupnem gospodinjstvu kot uvod v zakon ali kot alternativa za zakon.

Razlike v porazdelitvi različnih stopenj izobrazbe so izrazite in enotne. Višjo stopnjo izobrazbe imajo člani liberalne skupine in obratno, nižjo stopnjo izobrazbe imajo člani tradicionalnih smeri. Ta opazovanja so skladna z rezultati ameriške raziskave (Laumann in drugi 1994), ki predstavljajo pozitivno povezavo med izobrazbo in sprejemanjem spolnosti pred poroko, spolnostjo zunaj zakonske zveze in homoseksualno spolnostjo. V nasprotju s profilom »liberalcev« v rekreacijski smeri, imajo v drugi rekreacijski skupini »za življenje« na splošno nižjo izobrazbo. Ta ugotovitev dodatno podpre smiselnost uporabe metod razvrščanja v skupine, ki so se izkazale za uspešne v razlikovanju med dvema izrazitima skupinama v rekreacijski smeri. Družbeni faktorji, ki vplivajo na ponotranjenje teh dveh smeri, so po naravi različni. Tudi v odnosni smeri odstotki zlagoma naraščajo z višjo stopnjo izobrazbe. Ta podatek v večini primerov odseva pozitivno povezavo med izobrazbo in odobravanjem homoseksualne spolnosti, odkar je bistvena razlika smeri z ostalima, da so v tej skupini znatno bolj tolerantni do homoseksualne spolnosti.

Tako kot pri ostalih osnovnih značilnostih so razlike tudi med verskimi skupnostmi največje med tradicionalno smerjo in »liberalci« v rekreacijski smeri. Ljudje ohranjajo tradicionalno smer skozi versko participacijo. Med »konservativci« so najpogosteje protestantje, medtem ko »liberalci« povečini niso člani nobene verske skupnosti. Rimokatoličani se najbolj verjetno najdejo v skupinah, ki so konsistentne z univerzalnim neodobravanjem umetne prekinitve nosečnosti in homoseksualne spolnosti.

2.3.3 Normativne smeri in spolne prakse

Po Bernik in Klavs (2011) je izbira spolnih praks in aktivnosti v veliki meri odvisna od prevladujoče spolne kulture, od kolektivnih predstav o želenem in neželenem ter sprejemljivem in nesprejemljivem spolnem vedenju. Raziskovanje spolnih praks, torej kaj ljudje počnejo kot spolna bitja, je posredno tudi raziskovanje družbenih norm, ki usmerjajo ljudi pri najbolj intimnih izbirah. Raziskovanje spolnih praks prinaša pomembne informacije o spolni kulturi in človeških izbirah na najbolj intimnem področju. Spolno življenje vse bolj usmerja želja po raznovrstnosti. Družbe s permissivno spolno kulturo naj bi posameznikom dopuščale široko izbiro. Ta trend naj bi omogočile predvsem spremembe v spolni kulturi. Zunanjih omejitev glede spolnih praks je vse manj in zato je možno in legitimno vse, o čemer je mogoče doseči dogovor med partnerji. Dogovor je tisti, ki naredi določeno spolno prakso sprejemljivo, ne pa praksa sama po sebi.

Proučimo povezavo med posameznikovo razvrstitvijo stališč o spolnem vedenju in vzorcem spolnih praks. Michael in sodelavci (1995) menijo, da je posameznikov profil stališč o spolnem vedenju bolj informativen v opisovanju njihovih pogledov na spolnost in bolj stabilen v času kot pa odgovor na posamezno stališče. Posameznikova spolna kultura se zrcali v njegovih stališčih na celotnem področju s spolnostjo povezanih tem. Rezultati ameriške raziskave NHSL (Laumann in drugi 1994) potrjujejo, da se razvrstitev v tri oz. sedem skupin po teoriji normativnih smeri povezuje z različnimi vzorci spolnih praks in aktivnosti (tj. oralno spolnostjo, analnim spolnim odnosom, homoseksualno spolno izkušnjo, številom spolnih partnerjev in številom spolnih odnosov) in da je posameznikovo razumevanje spolnosti močno pogojeno z družbenim ozadjem, ki pojasnjuje povezavo med članstvom v skupini in vedenjem posameznika. Članstvo v različnih skupinah je način

družbene in kulturne organiziranosti spolnosti. Člani iz različnih skupin zaznavajo posamezne spolne aktivnosti različno.

Po Laumannu in sodelavcih (1994) imajo neporočeni člani liberalne skupine največ partnerjev v zadnjem letu. In obratno imajo člani konservativne skupine najmanj partnerjev v zadnjem letu, kar je skladno s stališčem o spolnosti pred poroko. Kljub temu pa se razmeroma visok odstotek neporočenih konservativnih moških in žensk vede na način, ki je neskladen s stališči. Poročeni iz rekreacijske smeri so v zadnjem letu imeli najmanj dva spolna partnerja. Za veliko večino poročenih je večje število partnerjev v zadnjem letu dokaz zunajzakonske aktivnosti. V odnosni smeri se zunaj partnerska spolnost delno tolerira v primeru, kadar zakon razpade zaradi prave ljubezni z drugim partnerjem. Člani iz odnosne smeri se od vseh ostalih skupin razlikujejo v pogojih njihovega spolnega izražanja. Dejansko vedenje članov odnosne smeri je bližje stališčem članov tradicionalne smeri kot pa rekreacijski smeri.

S pogostostjo spolnih odnosov opisujemo intenzivnost spolnega življenja. Po Laumannu in sodelavcih (1994) podatki o pogostosti/število spolnih odnosov potrjujejo, da spolno vedenje ni enorazsežno povezano z glavnimi normativnimi smermi v raziskovanju stališč o spolnem vedenju, tako kot to metodološko napoveduje lestvica permisivnosti (Wellings in drugi 1994). Neporočeni imajo namreč največ spolnih odnosov v tradicionalni in odnosni smeri in ne v liberalni skupini, kot bi utegnili pričakovati. Laumann in drugi (1994) kot razlog navajajo različno število spolnih partnerjev, kjer je v primeru enega stalnega partnerja več priložnosti za redne spolne odnose kot pri tistih z več spolnimi partnerji v zadnjem letu. Bernik in Klavs (2011) dodajata, da se glede na pomembnost partnerskih zvez kot organizacijskega vidika spolnih aktivnosti pogostost spolnih odnosov razlikuje predvsem glede na to, ali je nekdo v partnerski zvezi ali ne. Osebe, ki imajo stalnega partnerja, med njimi še zlasti tiste, ki s partnerjem živijo v dvoje, naj bi imele spolne odnose v povprečju pogosteje kot ostali. Ker partnerske zveze močno olajšujejo dostop do spolnega partnerja, je med njimi znatno večji delež spolno aktivnih kot med tistimi brez stabilnih in trajnih zvez.

Člani liberalne skupine bolj pogosto poročajo o oralni spolnosti in ta razlika je posebej izrazita za moške, medtem ko člani konservativne skupine manj pogosto oz. nikoli ne

sodelujejo v oralni spolnosti. Podoben vzorec se ponovi pri analni spolnosti. Moški iz odnosne in rekreacijske smeri bolj pogosto poročajo o analni spolnosti, medtem ko pogosto poročajo o analni spolnosti tudi ženske iz rekreacijske smeri. Bolj kot je skupina permisivna, bolj verjetno bo posameznik sodeloval v spolnih aktivnostih, kot sta oralna in analna spolnost (Laumann in drugi 1994). V rezultatih ameriške raziskave NHSL (Laumann in drugi 1994) so izkušnje z analnim spolnim odnosom povezane s spolnim eksperimentiranjem, zato je ta vrsta spolne aktivnosti mnogo manj pogosta, kot sta vaginalni in oralni spolni odnos.

Posner (v Laumann in drugi 1994, 535) je predlagal, da se rekreacijska smer – hedonistična orientacija, kot jo je poimenoval, razdeli v dve tipični manifestaciji. Skupina »za življenje« vidi spolnost samo kot željo, ki jo je potrebno čim prej zadovoljiti, medtem ko skupina liberalcev vidi spolnost kot področje telesnih interakcij, ki jih je v čim večji meri potrebno osvojiti. Nobena ne zahteva ljubezni kot pogoja za spolno aktivnost. Liberalci vaginalno spolnost ne vidijo kot edino izbiro spolnega odnosa in so bolj naklonjeni širjenju repertoarja spolnih aktivnosti. Morda ravno ti dve manifestaciji rekreacijske smeri do neke mere razlagata razlike med skupinama.

Po rezultatih ameriške raziskave NHSL (Laumann in drugi 1994) je prisotnost homoseksualne aktivnosti v veliki meri povezana s članstvom v odnosni smeri in liberalni skupini, kar je usklajeno z dejstvom, da sta to dve skupini, ki izražata najbolj tolerantna stališča o homoseksualni spolnosti.

V pričujočem magistrskem delu sem se osredotočila predvsem na teoretična izhodišča, cilje in rezultate dveh najpomembnejših tujih raziskav, angleške NATSAL (Johnson in drugi 1994) in ameriške NHSL⁶ (Laumann in drugi 1994). Na tej osnovi so v naslednjih poglavjih predstavljene hipoteze in metodološki okvir za njihovo preverjanje na podatkih slovenske raziskave ŽSSZS (Klavs 2002). Namen in cilji slovenske in angleške raziskave se v veliki meri prekrivajo.

⁶ Nabor stališč o spolnem vedenju se v ameriški raziskavi NHSL (Laumann in drugi 1994) v večji meri prekriva z našim. Tudi ta raziskava je metodološko zelo dobro zastavljena.

3 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

V magistrskem delu bom obravnavala naslednja raziskovalna vprašanja oz. preverjala dve hipotezi in skupino sorodnih hipotez:

Prva hipoteza govori o skladnosti stališč o različnih vrstah partnerskih zvez in izkušenj z ustreznimi partnerskimi zvezami.

Hipoteza 1: Tisti, ki nimajo izkušenj z določenimi vrstami partnerskih zvez, so bolj odklonilni do takih partnerskih zvez (Wellings in drugi 1994).

Druga hipoteza govori o obstoju treh glavnih skupin ljudi glede na stališča o spolnosti.

Hipoteza 2: V Sloveniji obstajajo tri glavne skupine prebivalcev glede na stališča o spolnem vedenju, in sicer tradicionalna, odnosna in rekreacijska skupina.

V literaturi so opisane tri glavne normativne smeri v raziskovanju stališč o spolnem vedenju, tradicionalna, relacijska in rekreacijska smer (DeLamater v Laumann 1994, 511).

Naslednja skupina hipotez govori o povezanosti treh glavnih skupin prebivalcev glede stališč o spolnem vedenju z izbranimi socio-demografskimi značilnostmi in spolnimi aktivnostmi.

Hipoteza 3.1: Člani tradicionalne skupine so bolj verjetno verni, ženske, starejši, poročeni in z nižjo stopnjo izobrazbe.

Hipoteza 3.2: Člani rekreacijske skupine so bolj verjetno moški, mlajši, neporočeni in živijo v velikih mestih.

Hipoteza 3.3: Člani odnosne skupine so bolj verjetno mlajši in tisti z višjo izobrazbo.

Hipoteza 3.4: Člani rekreacijske skupine imajo višje število partnerjev v zadnjem letu kot člani ostalih dveh skupin.

Hipoteza 3.5: Homoseksualna spolna izkušnja je bolj verjetna med pripadniki odnosne ali rekreacijske skupine.

Hipoteza 3.6: Bolj kot je skupina permisivna (npr. rekreacijska skupina), bolj verjetno bo posameznik že imel izkušnje z oralno in analno spolnostjo.

Hipoteza 3.7: Večina moških, ki je poročala o analni heteroseksualni spolnosti, pripada odnosni ali rekreacijski skupini, medtem ko ženske pripadajo rekreacijski skupini.

Sledi empirični del naloge, kjer bom na podatkih slovenske nacionalne raziskave ŽSSZS (Klavns 2002) poskušala preveriti zastavljena izhodišča oz. hipoteze, ki sem jih zastavila v tem poglavju. V naslednjem poglavju bom predstavila skrbno načrtovan metodološki pristop raziskovanja stališč Slovencev o spolnem vedenju.

4 Empirična analiza

4.1 Metodološki okvir

4.1.1 Namen (in cilji) raziskave

Inštitut za varovanje zdravja (IVZ) je v letu 2000 koordiniral prvo in do danes edino nacionalno prečno raziskavo ŽSSZS (Klavs 2002) v verjetnostnem vzorcu moških in žensk, starih med 18 in 49 let. Gre za raziskavo tveganih vedenj za okužbo s HIV in drugih spolno prenosljivih okužb.

V Sloveniji vse do leta 2000 ni bila izvedena nobena nacionalna raziskava o spolnem vedenju. Pred tem sta bili sicer izvedeni dve slovenski nacionalni raziskavi rodnosti (Andolšek Jeras in drugi 1993; Černič Istenič 1994; Kožuh Novak in drugi 1998), vendar sta imeli druge cilje in nista zbrali veliko podatkov o spolnem vedenju.

Že v poznih osemdesetih ali zgodnjih devetdesetih letih so v veliki večini držav zahodne Evrope izvedli nacionalne raziskave o spolnem vedenju v splošnem prebivalstvu (Hubert in drugi v Klavs 2002, 21–22). Svetovna zdravstvena organizacija (WHO) je organizirala in koordinirala raziskave o spolnem vedenju v številnih državah v razvoju po celem svetu predvsem kot odgovor na grožnjo HIV epidemije in v želji, da usmeri pozornost na vrzeli v znanju in poznavanju spolnega vedenja v splošnem prebivalstvu (Klavs 2002).

Izčrpne podatke o spolnem vedenju prebivalstva v Sloveniji v starosti 18–49 let še vedno pridobivamo ravno z analizami podatkov, zbranimi v tej prvi nacionalni raziskavi ŽSSZS (Klavs 2002). Nacionalna raziskava o spolnem vedenju je priskrbelo prve nacionalne ocene o spolnem vedenju, ki so ključne za razumevanje spolnega zdravja. Rezultati raziskave so koristni za razvoj politike in načrtovanje promocije spolnega in reproduktivnega zdravja.

Raziskava nam omogoča bolj zanesljive ocene obsega izpostavljenosti tveganim spolnim vedenjem v splošnem prebivalstvu ter prepoznavanje skupin z višjim tveganjem za nekatere spolno prenesene okužbe, vključno z okužbo s HIV (Klavs in drugi 2002; Klavs in drugi 2004, Klavs in drugi 2005, Klavs in drugi 2006; Klavs in Grgič-Vitek 2008; Klavs in Hamers 2008; Klavs in drugi 2009).

4.1.2 Priprave in pilotska raziskava

Cilj pilotske raziskave je bil oceniti, kako dobro so opredeljeni glavni cilji raziskave, postopki terenskega dela in metode zbiranja podatkov ter pridobiti ostale ustrezne informacije za dobro načrtovanje glavne raziskave. V pilotski raziskavi so uporabili stratificirano dvostopenjsko vzorčenje prebivalcev iz centralnega registra. V vzorec je bilo izbranih 971 prebivalcev. Zbiranje podatkov je potekalo med leti 1997 in 1998. Izvedlo ga je 33 anketark, ki so se pred tem izpopolnjevale na dva dneva trajajoči delavnici na SURS-u. Anketarke so bile seznanjene z občutljivostjo teme in nujnostjo pridobiti čim bolj verodostojne podatke za uspeh raziskave (Klavs in Švab 2006).

Uporabljena je bila kombinacija osebnega anketiranja z anonimnim samoizpolnjevanjem vprašalnikov v prisotnosti anketarke. Vprašalnike je povezovala številčna koda, iz katere ni bilo moč razbrati identitete posameznika. Posebej se je vodila zbirka o obiskih, torej tistih izbranih v vzorec, ki so se odzvali vabilu in sodelovali v pilotski raziskavi. V tej zbirki je bila znana identiteta za vsakega sodelujočega, vendar pa je ni bilo mogoče povezati z demografskimi in vedenjskimi podatki iz pilotske raziskave.

V pilotski raziskavi je sodelovalo 77 odstotkov povabljenih. Bolj verjetno so sodelovale mlade ženske iz manjših krajev. Visoka stopnja odgovora v pilotski raziskavi je nakazala, da lahko pričakujemo dober sprejem glavne raziskave (Klavs in Švab 2006).

Po Klavs in Švab (2006) je bil v pilotski raziskavi največji problem pri vprašalniku za samoizpolnjevanje, kjer so številni anketiranci pozabili všteti svojega trenutnega stalnega partnerja v skupno število partnerjev za različna obdobja. Zato so se odločili, da v glavni raziskavi vprašalnik za samoizpolnjevanje razdelijo v štiri knjižice, kar naj bi omogočilo

dodatna kratka navodila pred izpolnjevanjem, in hkrati spremenijo vrstni red vprašanj o številu partnerjev v različnih življenjskih obdobjih. Začnejo z zadnjim obdobjem in nadaljujejo z vprašanji za zadnje leto, zadnjih pet let in vse življenje.

Pred izvedbo glavne raziskave so se odločili za nekaj sprememb v poteku terenskega dela. Vabilo so poslali tik pred obiskom in ne na začetku terenskega dela kot pri pilotski raziskavi. V vabilu so posebej zapisali, da so najbolj intimna in občutljiva vprašanja zajeta v anonimnih vprašalnikih za samoizpolnjevanje. Anketarke so bile poučene, da posebej poudarijo/izpostavijo, kako zelo pomembno je za uspeh raziskave, da vsak izbrani posameznik prispeva svoja stališča in svoje izkušnje, ne glede na to, kakšne so (Klavs in Švab 2006). Potrebno se je zavedati, da je delež posameznikov s posebno visokim tveganim vedenjem lahko podcenjen, ker so težje dosegljivi in stigmatizirani s strani družbe. Bolj je verjetno, da posameznik s takim vedenjskim vzorcem ni pripravljen razkriti svojega vedenja in zato hitreje zavrne sodelovanje.

Rezultati so bili v pomoč pri načrtovanju glavne raziskave, ki je bila izvedena med leti 1999 in 2001.

4.1.3 Metode zbiranja podatkov

V verjetnostnem vzorcu slovenskih moških in žensk, starih med 18 in 49 let, je bila izvedena nacionalna prečna raziskava spolnega vedenja, stališč in zdravja. Z namenom, da bi zagotovili veljavne rezultate, je bila posebna pozornost namenjena omejitvi potencialnih napak v raziskovanju, vključno z merskimi napakami. Namen poglavja je predstaviti uporabljene metode zbiranja podatkov s prednostmi in slabostmi oz. omejitvami.

Uporabljeno je bilo stratificirano dvostopenjsko verjetnostno vzorčenje oseb, starih med 18 in 49 let, z nadzorčenjem starostne skupine med 18 in 24 let. Terensko delo je bilo izvedeno med leti 1999 in 2001. Prva serija anket se je začela izvajati novembra 1999 in je pokrila centralno, severno in severovzhodno Slovenijo, druga serija se je pričela izvajati februarja 2000 in je pokrila ostala področja. Zadnje ankete so bile izpolnjene februarja 2001. Skupno je bilo anketiranih 1752 oseb, torej 67 odstotkov oz. približno dve osebi izmed treh, ki so bile izbrane v vzorec. To je bil za tovrstno raziskavo relativno dober odgovor (Klavs in drugi 2007).

Anketarke⁷ so se na zahtevno terensko delo pripravljale na enodnevnih ali dva po pol dneva trajajočih delavnicah na SURS-u. Pri usposabljanju anketark so bili poleg organizacijskih vprašanj posebej obravnavani postopki za zagotavljanje anonimnosti najbolj občutljivih podatkov in zasebnosti med anketiranjem. Predstavili so jim, kako zelo pomembno je vzpostaviti zaupnost ob prvem stiku, da povabljeni pristanejo na anketiranje. Poučili so jih o postopku, ki zagotavlja anonimno zbiranje občutljivih podatkov, kar spodbudi anketirance, da odgovarjajo pošteno. Pričakovano je bilo, da bodo nekateri posamezniki ugovarjali, da njihov življenjski slog ni ustrezen za raziskavo, vendar so bile anketarke poučene, da poudarijo, kako pomembno je ujeti vso raznolikost svojevrstnih življenjskih slogov, vedenja in stališč o spolnem vedenju in zdravju od čim večjega števila izbranih v vzorec, ker je samo tako mogoče priti do kakovostnih podatkov, ki veljajo za vso populacijo. Največji poudarek je bil na predstavitvi pravil pri anonimnih vprašalnikih za samoizpolnjevanje, ki vključujejo najbolj občutljiva vprašanja (npr. *Kdaj, če sploh kdaj, ste zadnjikrat imeli spolni odnos z žensko?*, *Število partnerjev, s katerimi ste imeli spolne odnose v zadnjih štirih mesecih?* in podobno). Z načrtom raziskave je bilo predvideno, da bo po končanem anketiranju z delom anketirancev opravljen kontrolni telefonski intervju z namenom spodbuditi anketarke k skrbnemu opravljanju njihovega dela in preveriti, če je bilo anketiranje opravljeno v skladu z navodili. Kontrolni telefonski intervjuji so bili opravljeni s približno 30 odstotki anketiranih in so pokazali, da ni bilo opaznejših odstopanj od dogovorjenih metod zbiranja podatkov (Klavs in drugi, 2007).

Slovenska raziskava je bila metodološko zasnovana zelo dobro, saj so bile metode povzete in prirejene po eni najboljših tovrstnih raziskav v svetu, in sicer po britanski NATSAL (Johnson in drugi 1994; Klavs 2002; Klavs in drugi 2007). V vseh fazah raziskovalnega postopka so bili skrbno upoštevani mednarodno uveljavljeni vsebinski in metodološki standardi. Pred obiskom anketarke so izbrane osebe prejele obvestilno pismo, ki je predstavilo cilje raziskave, obvestilo o tem, da so bili izbrani v verjetnostni vzorec, in vabilo k sodelovanju. V vzorec izbrane osebe so poklicali vsaj petkrat ob različnih dnevih in ob različnih delih dneva, preden so jih izločili. Vodili so evidenco vseh obiskov na izbranih naslovih (čas, dan, datum, rezultati obiskov) in evidenco o izvedbi anketiranja. Anketarka se je na vratih najprej

⁷ V slovenski raziskavi so anketiranje opravile le osebe ženskega spola.

predstavila in pokazala izkaznico s svojo sliko in imenom raziskave, nato je prosila za dovoljenje, da na kratko predstavi cilje raziskave. Izročila jim je letak s splošnimi informacijami o raziskavi. Zagotovila jim je, da bodo na najbolj intimna vprašanja odgovarjali anonimno in da imajo pravico odkloniti udeležbo v raziskavi ali kadarkoli prekiniti intervju ali ne odgovoriti na posamezno vprašanje. Po ustnem pristanku so pričele z anketiranjem (Klavs 2002, Klavs in drugi 2007).

Podatki so bili zbrani s kombinacijo osebnega anketiranja (intervju) in anonimnega samoizpolnjevanja vprašalnikov na papirju (svinčnik in papir). Pričeli so z manj občutljivimi podatki o *zdravju, družini in veroizpovedi*, ki so jih pridobili z osebnim anketiranjem. Nato so anketarke predstavile kartice z odgovori, kjer so bili odgovori kodirani v črke. Kartice so olajšale odgovarjanje na bolj občutljiva vprašanja, saj je anketiranec samo povedal črko, ki je predstavljala njegov odgovor. Takšen način odgovarjanja je bil bolj ugoden tako za anketiranca kot tudi za anketarko. Velika večina je na vprašanja o *prvem heteroseksualnem spolnem odnosu* odgovorila z osebnim anketiranjem, če pa je bila zadrega prevelika in zasebnost ni bila mogoča, je anketarka ponudila vprašalnik za samoizpolnjevanje. Sledili so štirje anonimni vprašalniki za samoizpolnjevanje, ki so jih anketiranci izpolnili ob prisotnosti anketarke. Vprašalniki so vključevali vprašanja o *spolnem vedenju, injiciranju drog in zgodovini spolno prenesenih okužb (SPO)*. Vsak od vprašalnikov je bil natančno predstavljen, zato da je bilo čim manj napak in napačnega razumevanja. Navodila so vključevala hipotetična vprašanja in odgovore na najbolj pomembna in težka vprašanja. Anketarka ni videla odgovorov, vendar je lahko vsako vprašanje pojasnila z navajanjem hipotetičnih primerov na praznem vprašalniku. Sodelujoči so bili vnaprej obveščeni, da bodo sami zalepili izpolnjene anonimne vprašalnike v kuverte. Pri slovenski raziskavi so za razliko od britanske raziskave anketirancem zagotovili ne le zaupnost, temveč popolno anonimnost pri samoizpolnjevanju vprašalnikov z najbolj intimnimi vprašanji. Na ta način so se želeli čim bolj izogniti možnosti, da bi anketiranci pri poročanju o najbolj intimnih spolnih izkušnjah svoje odgovore prilagajali družbenim pričakovanjem in s tem prikrili svoje dejansko spolno vedenje. Šele potem, ko so že poročali o svojem spolnem vedenju, so bili anketiranci vprašani tudi o stališčih do nekaterih vidikov spolnosti. Podatke o *stališčih* so pridobili z osebnim anketiranjem z vprašalnikom na papirju. Cilj takega zaporedja je bil zmanjševanje pristranosti pri anonimnih vprašanjih. Če bi npr. anketirane najprej vprašali o stališču glede

ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah, je manj verjetno, da bi kasneje poročali o takem vedenju. Osebno anketiranje se je zaključilo z *demografskimi* in *socialnimi* vprašanji (Klavs in drugi 2007).

Komisija Republike Slovenije za medicinsko etiko je leta 1997 dovolila izvedbo raziskave pod pogojem, da se odgovore na občutljiva vprašanja zbere anonimno. Anketarke so prejele seznam številčnih kod, ki so jih uporabile za povezovanje anket z vprašalniki za anonimno samoizpolnjevanje. Na anketnih vprašalnikih ni vključenih informacij o identiteti anketiranca. Identiteta anketiranca je bila znana le v evidenci obiskov, vendar zbirk med seboj niso povezali.

Kljub omejenim sredstvom so bili podatki (metodološko) dobro zbrani (visoka stopnja odgovora, reprezentativnost vzorca itd.). Možna je slabša kakovost tistih podatkov, ki so jih anketiranci poročali sami (osebno anketiranje). Anonimno samoizpolnjevanje vprašalnikov na bolj občutljiva vprašanja je prispevalo k večji verodostojnosti podatkov (Kissinger in drugi v Klavs in drugi 2007, 5). Če primerjamo obe metodi, osebno anketiranje z vprašalniki za anonimno samoizpolnjevanje, nam pokažeta, da vprašalniki za samoizpolnjevanje bolje izmerijo občutljiva vedenja kot osebni intervju. Kajti samo polovica anketirancev, ki je poročala o homoseksualnih izkušnjah v vprašalnikih za samoizpolnjevanje, je to storila med osebnim anketiranjem (Klavs in drugi 2007).

Pri merjenju stališč so lahko pristranski družbeno zaželeni odgovori, ki vplivajo na slabšo kvaliteto odgovorov. Pri oblikovanju vprašanj je bilo vložena veliko truda, da bi se izognili kakršni koli označbi z moralnim predznakom. Posebej zato, ker so bila vprašanja o stališčih zastavljena z osebnim anketiranjem. V imenu veljavnosti in zanesljivosti je bilo uporabljeno nevtralnno in hkrati natančno izrazoslovje. Izrazi, kot so prešuštvo, nezvestoba, promiskuiteta, izražajo tako močno moralno neodobravanje, da si je težko predstavljati, da taki izrazi v vprašanjih ne bi vplivali na odgovore. Zato so se jim skušali izogniti. Poleg tega je bilo mogoče uporabljati kartice z odgovori, ki omogočajo odgovarjanje brez glasnega branja vprašanj in odgovorov (Klavs in drugi 2007).

V odnosu med stališčem in znanjem (angl. *knowledge*) ne vemo, kako je anketiranec interpretiral vprašanje, ga je razumel kot testiranje znanja ali izražanje stališča. To je

pomembno pri stališčih, kjer z vedenjem lahko kršimo zakon. Dober primer je zgodnji spolni odnos, kjer na predlog za višjo starost ob prvem spolnem odnosu lahko vpliva naše poznavanje zakona. V primeru, da kršimo zakon, bi odgovor lahko odražal poznavanje zakona in ne toliko osebnega stališča.

Anketiranec je lahko odgovarjal na stališča v odnosu do samega sebe ali do posplošenega drugega, kar ni jasno opredeljeno.

Soočamo se še z eno vrsto pristranskosti, in sicer pri lestvicah za merjenje stališč, kjer se nam na petstopenjski ordinalni lestvici od vedno narobe do sploh ni narobe bolj ponujajo odgovori soglašanja, strinjanja in pritrditve kot obratno. Kjer se pokaže priložnost, je trditev obrnjena, ker na ta način preverimo doslednost odgovorov.

4.1.4 Merjenje spremenljivk (vključenih v empirično analizo)

Stališča o spolnosti, vključena v slovensko raziskavo ŽSSZS (Klavs in drugi 2007), so povzeta po britanski raziskavi NATSAL (Johnson in drugi 1994). Tako so se odločili, ker so bila vprašanja primerna, vnaprej testirana in obsežno pilotirana. Hkrati pa nam ponovitev vprašanj v naši raziskavi omogoča poznavanje in primerjavo odgovorov. Izbrana stališča o spolnem vedenju so bila v predhodnih študijah (Wellings in drugi 1994; Laumann in drugi 1994) temeljna za razumevanje posameznikovega spolnega profila.

4.1.4.1 Merjenje stališč o spolnem vedenju

V empirično analizo bom vključila sklop stališč o moralnosti izbranih partnerskih zvez in stališče o umetni prekinitvi nosečnosti. Stališča o partnerskih zvezah so: *»Kaj mislite o spolnih odnosih ženske in moškega pred poroko?«, »Kaj pa mislite o spolnih odnosih poročene osebe z nekom drugim in ne samo s svojim zakonskim partnerjem?«, »Kaj pa, če oseba živi s partnerjem v skupnem gospodinjstvu (zunajzakonski skupnosti) in ima spolne odnose z nekom drugim in ne samo s tem partnerjem?«, »Kaj pa, če ima oseba, ki ima rednega partnerja, čeprav ne živi z njim v skupnem gospodinjstvu, spolne odnose še s kom drugim?«, »Kaj pa spolni odnosi z nekom samo enkrat?«, »Kaj pa mislite o spolnih odnosih med dvema odraslima moškima?« in »Kaj pa mislite o spolnih odnosih med dvema odraslima*

ženskama?«. Stališče o umetni prekinitvi nosečnosti se glasi: »Kakšno je vaše stališče o umetni prekinitvi nosečnosti (abortusu)?«. Odgovori so bili opisani na karticah na petstopenjski ordinalni lestvici, kjer je 1 pomenilo *vedno narobe*, 2 *večinoma narobe*, 3 *včasih narobe*, 4 *redko narobe* in 5 *sploh ni narobe*.

4.1.4.2 Merjenje spolnega vedenja

Večina vprašanj o spolnem vedenju, ki bodo del empirične analize, je bila vključenih v štiri anonimne vprašalnike za samoizpolnjevanje. Vprašanja o izkušnjah v izbranih partnerskih zvezah so bila: »Ali ste imeli v vsem svojem življenju spolne odnose s kakšno žensko/moškim med tem, ko ste bili v partnerski zvezi z drugim moškim/žensko?« (vprašanje je bilo zastavljeno posebej za moške in za ženske ter le za heteroseksualne spolne izkušnje), »S koliko različnimi ženskami/moški ste imeli spolne odnose v zadnjih 12 mesecih?« (vprašanje je bilo zastavljeno posebej za moške in za ženske ter le za heteroseksualne spolne izkušnje), »Število spolnih odnosov v zadnjem mesecu?« in »Ali ste kdaj koli imeli kakršnokoli spolno izkušnjo ali spolni stik z moškim/žensko?« (vprašanje je bilo zastavljeno posebej za moške in za ženske ter le za homoseksualne spolne izkušnje). Na vprašanja so odgovarjali z *da* ali *ne* oz. so vpisovali število (oceno).

Vprašanja o ostalih spolnih aktivnostih so se nanašala na *aktivno* in *pasivno oralno spolnost* ter *analno spolnost* kadarkoli v življenju: »Kdaj, če sploh kdaj, ste zadnjikrat imeli oralni spolni odnos z žensko/moškim tako, da ste z usti dražili njeno/njegovo spolovilo?«, »Kdaj, če sploh kdaj, ste zadnjikrat imeli oralni spolni odnos z žensko/moškim tako, da je z usti dražila/dražil vaše spolovilo?« in »Kdaj, če sploh kdaj, ste zadnjikrat imeli analni spolni odnos z žensko/moškim?«. Vprašanja so bila zastavljena posebej za moške in za ženske ter le za heteroseksualne spolne izkušnje. Na vprašanja so odgovarjali z 1 *v zadnjih 7 dneh*, 2 *pred več kot 7 dnevi* in *v zadnjih 4 tednih*, 3 *pred več kot 4 tedni* in *v zadnjih 6 mesecih*, 4 *pred več kot 6 meseci* in *v zadnjem letu*, 5 *pred več kot 1 letom* in *v zadnjih 5 letih*, 6 *pred več kot 5 leti* in 7 *še nikoli*.

4.1.4.3 Socio-demografski podatki

V nadaljnjo analizo sem vključila še vprašanja o *verski pripadnosti, veroizpovedi, pomembnosti vere, spolu, starosti, zakonskem stanu, velikosti/tipu naselja, zdravstveni regiji, izobrazbi, narodnosti in statusu.*

Na vprašanje »Kaj pa vi, ali pripadate kakšni veroizpovedi?« so odgovorili z 1 *da* in 2 *ne*. Na vprašanje »Katera je vaša veroizpoved?« so odgovorili z 1 *rimokatoliška*, 2 *evangeličanska*, 3 *srbska pravoslavna*, 4 *druga protestantska*, 5 *Jehove priče*, 6 *muslimanska/islamska* in 7 *drugo*. Na vprašanje »Kako pomembna vam je vera (sedaj)?« so odgovorili z 1 *zelo*, 2 *precej*, 3 *ne zelo* in 4 *sploh nič*.

Na vprašanje »Koliko let ste bili stari ob vašem zadnjem rojstnem dnevu?« so odgovorili s številom v letih. Na vprašanje »Ali ste trenutno /.../« so odgovorili z 1 *poročeni in živite skupaj z zakoncem*, 2 *živite s partnerjem/partnerko v skupnem gospodinjstvu*, 3 *ovdoveli*, 4 *razvezani*, 5 *živite ločeno* ali 6 *ste samski*. Na vprašanje »Kakšno stopnjo izobrazbe ste dosegli?« so odgovorili z 00 *ni obiskoval nobene šole*, 01 *1 do 3 razrede osnovne šole*, 02 *4 do 7 razredov osnovne šole*, 03 *osnovno šolo*, 04 *nižje razrede realne, klasične gimnazije, meščanske šole*, 05 *1,5- do 3-letni poklicni program*, 06 *4- do 5-letni poklicno-tehniški, tehniško strokovni, gimnazijski program*, 07 *višjo šolo, višjo stopnjo visokega šolstva, prvo stopnjo fakultete*, 08 *visoko šolo, fakulteto ali akademijo*, 09 *specialistično povisokošolsko, magisterij*, 10 *doktorat* in 97 *ne želi odgovoriti*. Na vprašanje »Kašne narodnosti ste?« so odgovorili z 1 *Slovenec*, 2 *drugo*. Na vprašanje »Kateri od naslednjih statusov velja za vas?« so odgovorili z 01 *zaposlen v podjetju, organizaciji*, 02 *zaposlen pri samostojnem podjetniku posamezniku (obrtniku)*, 03 *zaposlen pri osebi v svobodnem poklicu*, 04 *zaposlen pri kmetu*, 05 *dela v lastnem podjetju*, 06 *samostojni podjetnik (obrtnik)*, 07 *oseba v svobodnem poklicu*, 08 *kmet*, 09 *opravlja druge oblike dela (po pogodbi o delu, avtorski pogodbi, priložnostno delo za neposredno plačilo)*, 10 *pomaga na družinski kmetiji, v družinskem podjetju, obrti*, 11 *brezposeln*, 12 *v rednem izobraževalnem programu*, 13 *gospodinja*, 14 *upokojenec*, 15 *nezmožen za delo (bolan, invalid)*, 16 *na služenju vojaškega roka (ali civilnem služenju)*, 17 *drug status*, 97 *ne želi odgovoriti*.

Anketarka je odgovorila na vprašanje o »Velikosti naselja«, kjer je 1 *mesto z več kot 100.000 prebivalci*, 2 *mesto z 10.000 do 100.000 prebivalci*, 3 *mesto z 2000 do 10.000* in 4 *kraj z manj*

kot 2000 prebivalci. Na vprašanje o »Tipu naselja«, kjer je 1 mesto, 2 primestno naselje, 3 strnjeno vaško naselje, 4 raztresene hiše, hiša na samem in 5 drugo. In o »zdravstveni regiji«, kjer je 1 Celje, 2 Nova Gorica, 3 Koper, 4 Kranj, 5 Ljubljana, 6 Maribor, 7 Murska Sobota, 8 Novo mesto in 9 Ravne na Koroškem.

Rezultati raziskave so podrobno obravnavani v naslednjih poglavjih.

4.2 Preverjanje hipotez

Zbrani podatki so bili uteženi⁸ glede na stopnjo odgovora in značilnosti slovenskega prebivalstva v letu 2000 glede na spol, starostno strukturo, prebivališče v statističnih regijah in velikosti kraja bivanja. Zbrane podatke sem analizirala z uporabo statističnega programskega paketa SPSS 21, tako da sem upoštevala uteženost podatkov in stratificirano dvostopenjsko vzorčenje. Vsi rezultati v magistrskem delu so predstavljeni z uteženimi podatki. Utež so v sodelovanju s Klavs pripravili na SURS-u. Pri statistični analizi podatkov sem uporabila različne statistične metode, ki jih bom opredelila sproti.

Preden preidemo k preverjanju zastavljenih hipotez še kratka opisna predstavitev stališč Slovencev o spolnem vedenju po spolu, starostni skupini in drugih socio-demografskih značilnostih, ki nam bo služila kot uvod v preverjanje hipotez in širšo osvetlitev teme raziskovanja/raziskovalnega problema.

4.2.1 Predstavitev stališč o spolnem vedenju

Anketirance smo vprašali po njihovem mnenju o izbranih partnerskih zvezah opisanih na karticah. Iz **Tabele 4.1** in **Slike 4.1** je razvidno, da se stopnja neodobravanja izbranih partnerskih zvez in izkušenj spreminja od ene prakse na drugo. Z metodo t-testa (Ferligoj 1995; Ferligoj in Kogovšek 2002; Pallant 2013) bom primerjala povprečja moških in žensk za izbrana stališča o partnerskih zvezah. Vse spremenljivke, ki sem jih uporabila v t-testu, so približno normalno porazdeljene.

⁸ Pri analizi podatkov nekaterim elementom v vzorcu pripišemo večji relativni pomen kot drugim.

S pomočjo t-testa preverjamo hipoteze o enakosti dveh povprečij. Izberemo neodvisno spremenljivko, ki vzorec razdeli na dva dela, nato za vsak del izračunamo povprečje izbrane spremenljivke. Če eksperimentalna vrednost t-statistike pade v kritično območje, ničelno hipotezo zavrnilo in sprejmemo osnovno hipotezo ob pet odstotni stopnji tveganja, sicer pa rečemo, da podatki kažejo na statistično neznačilne razlike med odgovori moških in žensk za izbrano spremenljivko (Ferligoj 1995).

Razlike med odgovori moških in žensk so statistično značilno pomembne, z izjemo stališča o spolnosti pred poroko (glej **Tabelo 4.1**). Stališče o spolnosti pred poroko se opazno razlikuje od ostalih stališč o partnerskih zvezah.

Tabela 4.1: Primerjava povprečij po spolu za izbrana stališča o partnerskih zvezah in splavu; 1 vedno narobe - 5 sploh ni narobe

		Vedno ali večinoma narobe (%)	Sploh ni narobe (%)	Skupaj	\bar{x}	t	p
Spolnost pred poroko	Ženske	7,6	77,7	863	4,52	,837	,143
	Moški	7,0	79,3	875	4,56		
Dodatni partner v zakonski skupnosti	Ženske	84,9	3,5	856	1,65	6,127	,020*
	Moški	74,4	5,3	865	1,96		
Dodatni partner v zunajzakonski skupnosti	Ženske	88,5	2,6	855	1,57	8,068	,000*
	Moški	75,6	6,3	864	1,97		
Dodatni partner v partnerstvu	Ženske	83,7	4,5	855	1,75	6,170	,003*
	Moški	72,6	7,2	864	2,07		
Priložnostna spolnost	Ženske	58,9	10,9	832	2,38	6,115	,003*
	Moški	47,2	19,7	865	2,79		
Spolnost med dvema moškima	Ženske	58,4	32,2	802	2,61	-6,064	,000*
	Moški	71,9	21,1	837	2,09		
Spolnost med dvema ženskama	Ženske	58,5	32,2	803	2,62	-2,522	,000*
	Moški	62,7	23,8	831	2,41		
Abortus	Ženske	35,9	24,4	803	3,04	1,111	,001*
	Moški	34,4	28,4	825	3,12		

\bar{x} – srednja vrednost (povprečje), t – t-statistika (razlika povprečij deljeno s standardno napako razlike povprečij), p – stopnja značilnosti.

* Razlika povprečij med odgovori moških in žensk je statistično značilno pomembna pri stopnji ,05.

[Vir: anketa, vprašanje 29a–g]

4.2.1.1 Spolni odnos pred poroko

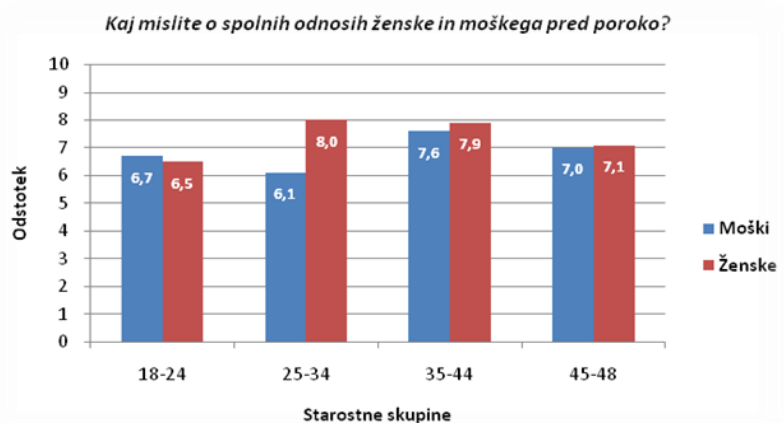
Povezanost stališč o izbranih partnerskih zvezah in starostnih skupinah bom preverila z uporabo hi-kvadrat testa, kjer bom skušala zavrniti ničelno domnevo (H_0 – spremenljivki nista povezani) in sprejeti osnovno hipotezo ob pet odstotni stopnji tveganja (Ferligoj 1995). Hi-kvadrat test ni veljaven, kadar je več kot 20 odstotkov pričakovanih frekvenc manjših od pet

in je najmanjša pričakovana frekvenca v kontingenčni tabeli manjša od ena. V tem primeru je hi-kvadrat test izpisan v oklepaju.

Velika večina žensk in moških meni, da s spolnostjo pred poroko ni nič narobe (glej **Tabelo 4.1**) in da so za prvi spolni odnos sprejemljiva leta pri 17 ($M_e^9=17$; $M_o^{10}=18$) (glej **Tabelo A.1**), zato ni nič nenavadnega, da je večina ljudi spolno aktivna že več let pred poroko. Sprejetost spolnega odnosa pred poroko je zdaj skoraj univerzalna, saj skoraj 80 odstotkov anketirancev ocenjuje, da spolni odnos pred poroko *sploh ni narobe* in le približno 7 odstotkov jih meni, da je to *vedno ali večinoma narobe*. Ženske so manj kot moški tolerantne do stališča o spolnem odnosu pred poroko, vendar razlike niso statistično pomembne (glej **Tabelo 4.1**).

Starost anketiranca nima pomembnega vpliva na stališče o spolnosti pred poroko (glej **Slika 4.1**). V vseh starostnih skupinah so tisti, ki ne odobravajo spolnosti pred poroko, v manjšini. Do spolnega odnosa pred poroko so najbolj popustljivi v tisti starostni skupini, v kateri je sklenitev zakonske zveze najbolj verjetna. Samo dobrih 6 odstotkov žensk v starostni skupini 18–24 let in 6 odstotkov moških v starostni skupini 25–34 let vidi spolnost pred poroko kot vedno ali večinoma narobe. Ti dve starostni skupini bi lahko bili najbolj primerni za sklenitev zakonske zveze, vendar statistično značilno pomembnih razlik med starostnimi skupinami ni.

Slika 4.1: Stališče o spolnih odnosih pred poroko; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

Moški: $\chi^2=8,258$ $ps=12$ $p=,765$

Ženske: $\chi^2=8,519$ $ps=12$ $p=,743$

⁹ M_e – Mediana je tista vrednost spremenljivke, od katere je ravno toliko manjših vrednosti, kolikor jih je večjih od nje. Mediana je vrednost spremenljivke, ki pripada kvantilnemu rangi 0.5. Mediana je primerna srednja vrednost za ordinalne spremenljivke (Ferligoj 1995).

¹⁰ M_o – Modus je vrednost spremenljivke, ki se najpogosteje pojavlja (Ferligoj 1995).

Razlike med starostnimi skupinami niso statistično značilno pomembne.
[Vir: anketa, vprašanje 29a]

Analiza je pokazala, da na stališče o spolnem odnosu pred poroko močno vpliva pomembnost vere (glej **Tabelo A.2** v Prilogi). Tisti, ki jim vera *sploh nič* ne pomeni, so manj verjetno proti spolnosti pred poroko (nič odstotkov žensk in slabi 4 odstotki moških) in obratno, tisti, ki jim je vera *zelo* pomembna, so bolj verjetno proti spolnosti pred poroko (16 odstotkov žensk in 19 odstotkov moških).

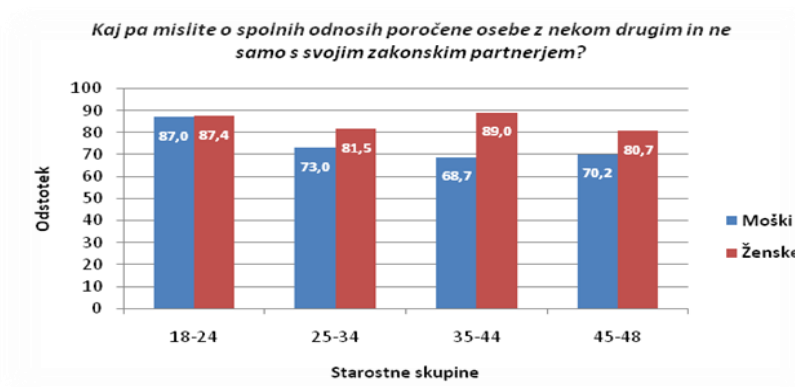
Poročeni in tisti, ki živijo v zunajzakonski skupnosti, bolj verjetno odobravajo stališče o spolnosti pred poroko, medtem ko so samski bolj kritični do omenjenega stališča. Torej bolj, kot je partnerska zveza anketiranih formalizirana, bolj verjetno odobravajo spolnost pred poroko. Statistično pomembnih razlik ni (glej **Tabelo A.2** v Prilogi).

4.2.1.2 Ekskluzivnost v partnerskih zvezah

Vzorci odgovorov za stališča o ekskluzivnosti v partnerskih zvezah so negativno povezani s stališčem o spolnosti pred poroko. Dodatni spolni partner ob zakonski in zunajzakonski zvezi je glede na vse najbolj nezaželen. Samo 3 odstotki žensk in 6 odstotkov moških verjame, da spolnost z drugimi in ne samo s svojim zakonskim ali zunajzakonskim partnerjem *sploh ni narobe*, medtem ko je dobrih 85 odstotkov žensk in 75 odstotkov moških mnenja, da je to *vedno* ali *večinoma narobe*. Razlike po spolu so statistično značilno pomembne. Dodatni spolni partner ob partnerstvu, ki nima skupnega gospodinjstva, je nekoliko bolje sprejet. Ženske so manj tolerantne do stališč, ki so povezana z ekskluzivnostjo v partnerski zvezi. Pomembnost trditve o monogamiji se spreminja s statusom zveze, kar pomeni, bolj je zveza formalizirana, na primer s poroko ali skupnim bivališčem, bolj pomembna je ekskluzivnost v partnerski zvezi (glej **Tabelo 4.1**).

V vseh starostnih skupinah velika večina anketiranih ne tolerira dodatnega spolnega partnerja ob partnerski zvezi. Tukaj ni jasnega, s starostjo povezanega, trenda, predvsem kar se tiče žensk. Moški v višji starostni skupini so za spoznanje bolj tolerantni do ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah. Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne za moške, medtem ko za ženske razlik ni (glej **Slike 4.2, 4.3** in **4.4**).

Slika 4.2: Stališče o dodatnem spolnem partnerju ob zakonski zvezi; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

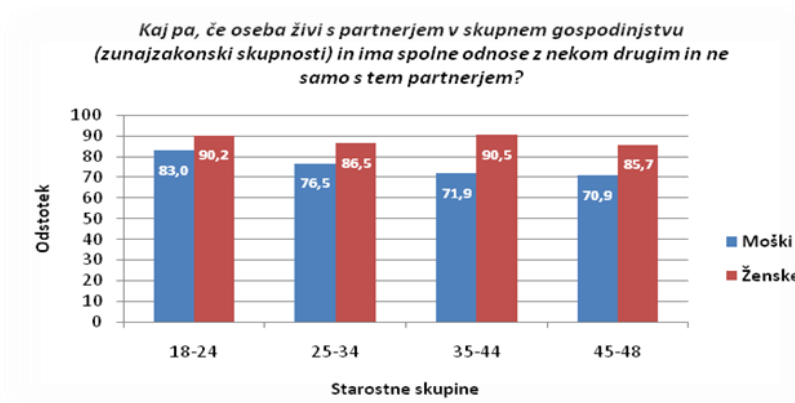
Moški: $\chi^2=43,811$ $ps=12$ $p=,000$ *

Ženske: $\chi^2=19,279$ $ps=12$ $p=,082$

* Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne.

[Vir: anketa, vprašanje 29b]

Slika 4.3: Stališče o dodatnem spolnem partnerju ob zunajzakonski zvezi; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

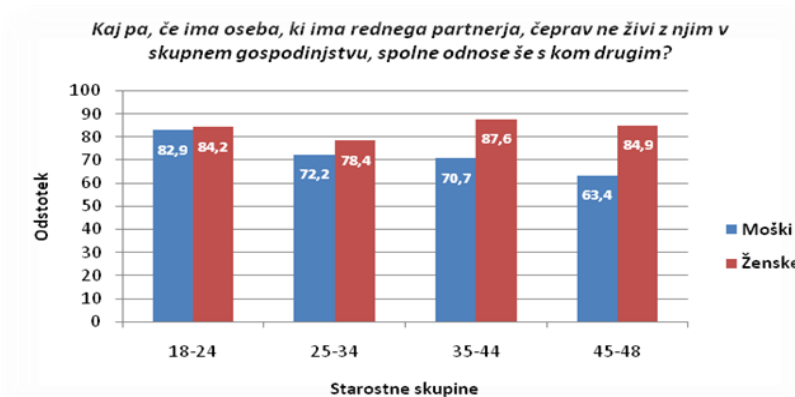
Moški: $\chi^2=31,462$ $ps=12$ $p=,002$ *

Ženske: ($\chi^2=18,598$ $ps=12$ $p=,099$)

* Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne.

[Vir: anketa, vprašanje 29c]

Slika 4.4: Stališče o dodatnem spolnem partnerju ob partnerski zvezi; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

Moški: $\chi^2=36,262$ $ps=12$ $p=,000^*$

Ženske: $\chi^2=15,559$ $ps=12$ $p=,212$

* Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne.

[Vir: anketa, vprašanje 29č]

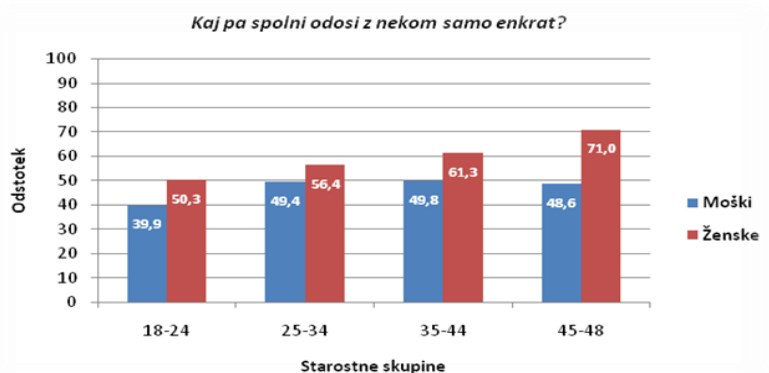
Ekskluzivnost v partnerskih zvezah je povezana s tipom naselja in izobrazbo. Tisti iz strnjenih vaških naselij in z nižjo izobrazbo so bolj kritični do ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah kot tisti iz mest in z višjo izobrazbo. Povezava je statistično značilna za moške, za ženske pa samo v primeru tipa naselja (glej **Tabelo A.2** v Prilogi).

4.2.1.3 Priložnostna spolnost

Pri vseh vprašanjih, ki so povezana z ekskluzivnostjo v partnerskem odnosu, so ženske manj tolerantne kot moški, vendar so še posebej kritične do priložnostne spolnosti. Medtem ko 47 odstotkov moških priložnostno spolnost vidi kot *vedno* ali *večinoma narobe*, je takih žensk 59 odstotkov. Odgovori po spolu se statistično značilno razlikujejo (glej **Tabelo 4.1**).

Starost ima pomemben vpliv na stališče o priložnostni spolnosti. Starejši so bolj kritični do spolnega odnosa z nekom samo enkrat, kar je predvsem izrazito pri ženskah (glej **Slika 4.5**).

Slika 4.5: Stališče o priložnostni spolnosti; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

Moški: $\chi^2=19,851$ $ps=12$ $p=,070$

Ženske: $\chi^2=26,952$ $ps=12$ $p=,008^*$

* Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne.

[Vir: anketa, vprašanje 29d]

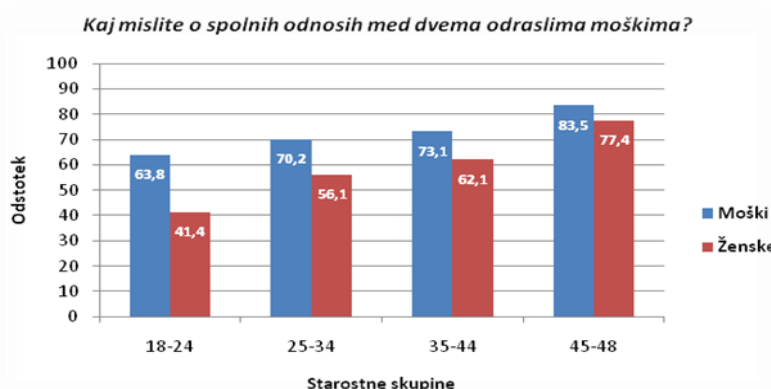
4.2.1.4 Homoseksualna spolnost

Če primerjamo stališča o spolni ekskluzivnosti s homoseksualno spolnostjo, je vzorec neenakosti med odgovori moških in žensk obrnjen. Stališči o homoseksualni spolnosti med moškimi in med ženskami se bolj močno polarizirata od ostalih stališč. Pomembno več

odgovorov pade v polje *sploh ni narobe* v primerjavi z odgovori o ekskluzivnosti v partnerskih zvezah. Tretjina žensk in petina moških verjame, da homoseksualna spolnost *sploh ni narobe* (glej **Tabelo 4.1**).

Kar 72 odstotkov moških in 58 odstotkov žensk verjame, da je spolnost med moškimi *vedno ali večinoma narobe*, nekoliko manj obsojajo spolnost med ženskami (63 odstotkov moških in 58 odstotkov žensk) (glej **Tabelo 4.1**). Ženske se pomembno bolj nagibajo k sprejetju homoseksualne spolnosti kot moški, kar je bolj izrazito v stališču o homoseksualni spolnosti med moškimi kot med ženskami. In obratno, moški izražajo pomembno bolj negativno stališče od žensk o homoseksualni spolnosti predvsem med moškimi. Mlajši so tolerantnejši od starejših (glej **Sliki 4.6** in **4.7**) za razliko od rezultatov britanske raziskave NATSAL (Wellings in drugi 1994), kjer mlajši niso znatno bolj tolerantni kot starejši.

Slika 4.6: Stališče o spolnih odnosih med dvema moškima; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

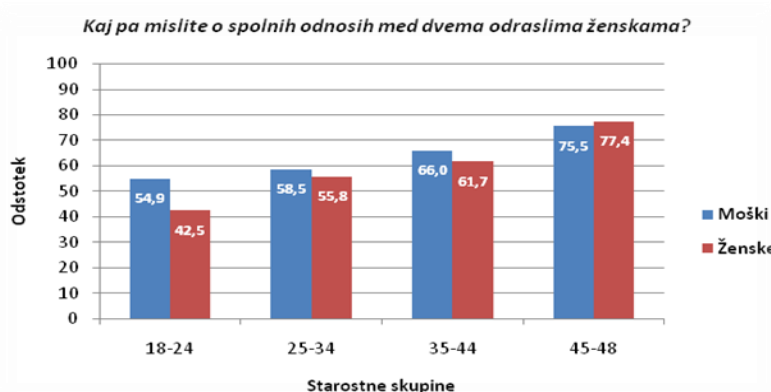
Moški: $\chi^2=27,461$ $ps=12$ $p=,007^*$

Ženske: $\chi^2=55,888$ $ps=12$ $p=,000^*$

* Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne.

[Vir: anketa, vprašanje 29e]

Slika 4.7: Stališče o spolnih odnosih med dvema ženskama; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

Moški: $\chi^2=24,666$ $ps=12$ $p=,016$ *

Ženske: $\chi^2=53,585$ $ps=12$ $p=,000$ *

* Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne.

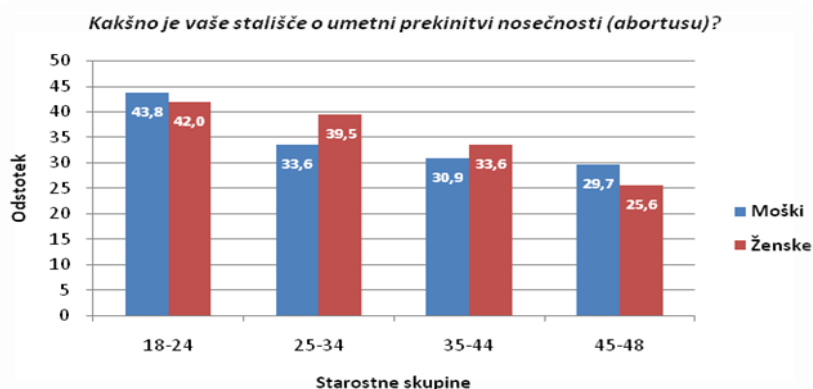
[Vir: anketa, vprašanje 29f]

Analiza stališč o homoseksualni spolnosti po velikosti in tipu naselja potrjuje višjo toleranco spolnosti med moškimi v mestih z več kot 100.000 prebivalci kot drugje, 61 odstotkov moških iz velikih mest v primerjavi s 75 odstotki moških iz krajev z manj kot 2.000 prebivalci vidi spolnost med moškimi *vedno ali večinoma narobe*. Tudi stališče žensk o tej temi se opazno spreminja glede na to, kje živijo, 47 odstotkov žensk, ki živijo v mestu z več kot 100.000 prebivalci, in 63 odstotkov žensk, ki živijo nekje na deželi, vidi spolnost med moškimi kot *vedno ali večinoma narobe*. Razlike po velikosti naselja so statistično značilno pomembne (glej **Tabelo A.2** v Prilogi).

4.2.1.5 Umetna prekinitve nosečnosti

Podobno kot stališči o homoseksualni spolnosti se tudi stališče o umetni prekinitvi nosečnosti polarizira v dve skupini. Moški in ženski odgovori o umetni prekinitvi nosečnosti se statistično značilno razlikujejo. Umetno prekinitve nosečnosti kot *vedno ali večinoma narobe* vidi 36 odstotkov žensk v primerjavi s 34 odstotkov moških. Ženske so manj liberalne kot moški (glej **Tabelo 4.1**). Mlajši, tako ženske kot moški, so manj naklonjeni umetni prekinitvi nosečnosti kot starejši. Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilne (glej **Slika 4.8**).

Slika 4.8: Stališče o umetni prekinitvi nosečnosti; odstotek navaja podatke za vedno ali večinoma narobe

Moški: $\chi^2=23,463$ $ps=12$ $p=,024$ *

Ženske: $\chi^2=25,794$ $ps=12$ $p=,011$ *

* Razlike med starostnimi skupinami so statistično značilno pomembne.

[Vir: anketa, vprašanje 29g]

Pripadniki različnih veroizpovedi bolj verjetno nasprotujejo umetni prekinitvi nosečnosti kot ateisti. Podobno je s pomembnostjo vere, tisti, ki jim je vera *zelo pomembna*, so bolj verjetno proti umetni prekinitvi nosečnosti kot ostali, ki jim vera *sploh nič* ne pomeni. Kar 41 odstotkov pripadnic in 39 odstotkov pripadnikov različnih veroizpovedi verjame, da je splav *vedno* ali *večinoma narobe*, v primerjavi s 25 odstotki žensk in 23 odstotki moških, ki niso pripadniki nobene veroizpovedi. Pri vprašanju o pomembnosti vere so razlike še bolj izrazite, 63 odstotkov žensk in 52 odstotkov moških, ki jim je vera zelo pomembna, verjame, da je splav *vedno* ali *večinoma narobe*, v primerjavi s 16 odstotki žensk in 30 odstotki moških, ki jim vera ni pomembna. Razlike po verski pripadnosti in pomembnosti vere so statistično značilno pomembne (glej **Tabelo A.2** v Prilogi). Večina tistih, ki se je opredelila za rimokatoličane, je pri vprašanju o pomembnosti vere odgovorila, da jim vera ne pomeni veliko.

4.2.2 Povezanost stališč in vedenja za izbrane partnerske zveze

Prvo hipotezo, skladnost stališč in vedenja za izbrane partnerske zveze, bom preverila z uporabo Hi-kvadrat testa, kjer bom skušala zavrnilo ničelno domnevo (H_0 – spremenljivki nista povezani) in sprejeti osnovno hipotezo ob pet odstotni stopnji tveganja (Ferligoj 1995).

Tabela 4.2 prikazuje povezavo med stališči in vedenji, ki si najbolj ustrezajo. Zveza je predvsem izrazita v primeru homoseksualne spolnosti. Moški, ki so v knjižici za samoizpolnjevanje poročali, da nikoli niso imeli spolne izkušnje z moškim, so več kot dvakrat bolj verjetno videli tako zvezo kot napačno kot tisti, ki so to izkušnjo imeli. In enako ženske, ki niso poročale o spolnih izkušnjah z drugo žensko, so dvakrat bolj verjetno videle tako vedenje kot napačno. Stališča o ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah in priložnostni spolnosti se s poročanimi izkušnjami spreminjajo manj izrazito, vendar kljub temu s statistično pomembno razliko. Težnja gre v smeri večje prizanesljivosti med tistimi s tovrstnimi izkušnjami. Zato v celoti potrjujem **hipotezo 1**, ki pravi, da so tisti, ki nimajo izkušenj z določenimi vrstami partnerskih zvez, bolj odklonilni do takih partnerskih zvez.

V **Tabeli 4.2** so odstotki izračunani po stolpcih, s čimer nakažem neodvisno spremenljivko – prisotnost/odsotnost izkušnje¹¹. Kadar proučujemo vzročno-posledično vplivanje ene spremenljivke na drugo, govorimo o neodvisni in odvisni spremenljivki. Odvisna spremenljivka je tista, ki je predmet našega proučevanja in se spreminja, ker nanjo vpliva oz. deluje neodvisna spremenljivka. Kriterij razlikovanja med spremenljivkama je torej smer vplivanja. Katera spremenljivka vpliva na drugo, pa je odvisno od hipoteze, ki jo oblikujemo. Hipoteza 1 je zastavljena v smeri vplivanja od vedenja k stališču. Edino, kar pa lahko potrdim, je močna povezanost med pari spremenljivk. Potrebno je poudariti, da je kakršna koli smer vzorčnega vpliva nejasna. Izkušnje lahko določajo stališča, v tem primeru stališča izražajo podporo poročanemu vedenju. Na drugi strani pa je mogoče, da so stališča stalna in zato vodijo v določen tip vedenja.

¹¹ Kategoriji prisotnost/odsotnost izkušnje sem pridobila iz ustreznih spolnih vedenj.

Tabela 4.2: Skladnost stališč in izkušenj za izbrane partnerske zveze; odstotki navajajo podatke za vedno ali večinoma narobe, odstotki po stolpcih

	Moški						Ženske							
	Izkušnja DA		Izkušnja NE		χ^2	ps	p	Izkušnja DA		Izkušnja NE		χ^2	ps	p
	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj				(%)	Skupaj	(%)	Skupaj			
Stališča ...														
<i>Dodatni spolni partner v zakonski skupnosti[#]</i>	60,9	274	82,9	462	43,886	1	,000*	69,1	123	89,0	655	33,787	1	,000*
<i>Dodatni spolni partner v zunajzakonski skupnosti[#]</i>	65,7	277	82,3	458	26,150	1	,000*	78,0	123	91,1	655	18,250	1	,000*
<i>Dodatni spolni partner v partnerstvu[#]</i>	61,3	274	80,0	460	30,438	1	,000*	75,8	124	86,2	653	8,650	1	,003*
<i>Priložnostna spolnost§</i>	31,1	180	54,2	561	29,055	1	,000*	40,0	55	60,4	697	8,766	1	,003*
<i>Spolnost med dvema moškima∅</i>	37,0	27	72,5	770	15,991	1	,000*							
<i>Spolnost med dvema ženskama∞</i>								32,3	31	59,3	750	8,974	1	,003*

χ^2 – Hi-kvadrat statistika, ps – prostostne stopnje, p – stopnja značilnosti.

* Razlika med izkušnjo in ne izkušnjo je statistično značilno pomembna.

Primerjave med izkušnjo »Ali ste imeli v vsem svojem življenju spolne odnose s kakšno žensko med tem, ko ste bili v partnerski zvezi z drugo žensko?« za moške in »Ali ste imele v vsem svojem življenju spolne odnose s kakšnim moškim med tem, ko ste bili v partnerski zvezi z drugim moškim« za ženske s stališči »Kaj pa mislite o spolnih odnosih poročene osebe z nekom drugim in ne samo s svojim zakonskim partnerjem?«, »Kaj pa, če oseba živi s partnerjem v skupnem gospodinjstvu (zunajzakonski skupnosti) in ima spolne odnose z nekom drugim in ne samo s tem partnerjem?« in »Kaj pa, če ima oseba, ki ima rednega partnerja, čeprav ne živi z njim v skupnem gospodinjstvu, spolne odnose še s kom drugim?«.

§ Primerjava med izkušnjo »S koliko različnimi ženskami ste imeli spolne odnose v zadnjih 12 mesecih« za moške in »S koliko različnimi moškimi ste imeli spolne odnose v zadnjih 12 mesecih« za ženske¹² s stališčem »Kaj pa spolni odnos z nekom samo enkrat?«.

∅ Primerjava med izkušnjo »Ali ste kdajkoli imeli kakršnokoli spolno izkušnjo ali spolni stik z moškim?« za moške s stališčem »Kaj pa mislite o spolnih odnosih med dvema odraslima moškima?«.

∞ Primerjava med izkušnjo »Ali ste kdajkoli imeli kakršnokoli spolno izkušnjo ali spolni stik z žensko« za ženske?« s stališčem »Kaj pa mislite o spolnih odnosih med dvema odraslima ženskama?«.

[Vir: anketa, vprašanje 29b–f, prva knjižica 3a, druga knjižica 2a, 4d]

¹² Odgovor na vprašanje je razdeljen na tiste, ki so imeli spolni odnos z dvema ali več spolnima partnerjema v zadnjem letu – izkušnja DA in tiste, ki so imeli spolni odnos z enim samim spolnim partnerjem v zadnjem letu – izkušnja NE.

4.2.3 Razvrščanje v skupine

4.2.3.1 Hierarhično razvrščanje v skupine

V teoretičnem delu sem omenila, da ljudje večino področij seksualnosti obravnavamo oz. koncipiramo na podoben način. Permisivnost ali kritična stališča za številne kategorije partnerskih zvez se nagibajo k povezanosti, zato želim določiti skupine ljudi glede na to, katera stališča so zanje značilna. V poskusu, da bi empirično razjasnila možne razvrstitve, bom izvedla metode razvrščanja v skupine, kjer bom poimenovala skupine anketirancev, ki posedujejo enake ali podobne profile odgovorov na osmih različnih indikatorjih.

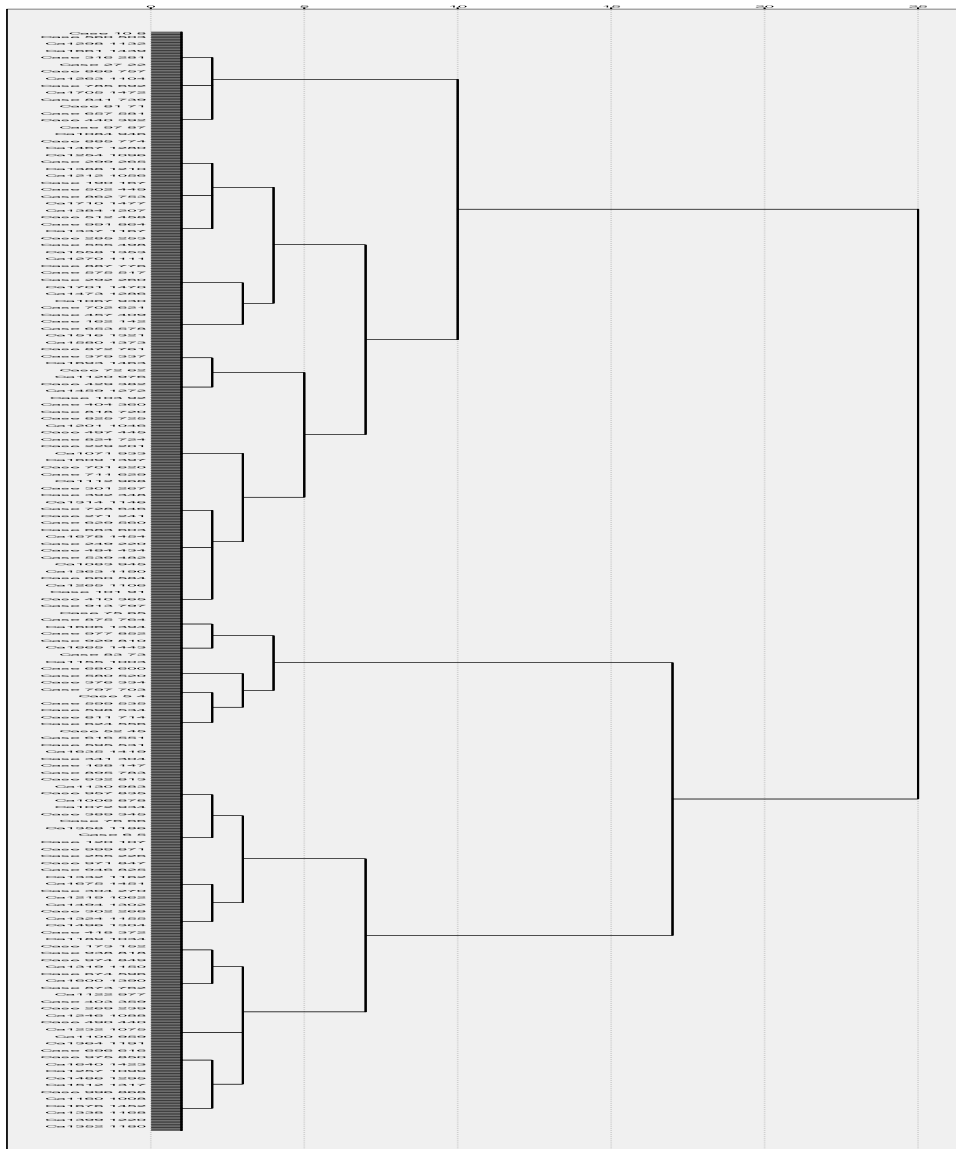
Drugo hipotezo, o razvrstitvi oseb glede na stališča o spolnosti v skupine, bom preverila z metodami hierarhičnega in nehierarhičnega razvrščanja v skupine. Ferligoj (1998, 16) pravi, da »je problem razvrščanja v skupine sicer preprost, vendar pa je določitev iskane razvrstitve povezana s celo vrsto problemov. Iskane razvrstitve namreč ni mogoče poiskati z eno metodo ali pristopom z natančno določenimi pravili uporabe. Pri reševanju problema razvrščanja v skupine se je potrebno večkrat tudi intuitivno odločiti, kaj izbrati iz množice možnih izborov v določenem koraku reševanja zastavljenega problema«.

Najprej bom uporabila metodo hierarhičnega razvrščanja v skupine. Metoda temelji na zaporednem združevanju (zlivanju) dveh enot (posameznikov ali skupin) v novo skupino. Postopek začne z razvrstitvijo z n -skupinami (vsaka enota je v svoji skupini) in po natančno $n-1$ korakih konča z razvrstitvijo z eno samo skupino (vse enote se zlijejo v eno samo skupino). Metoda združi vsakič po dve skupini. Rezultat postopnega združevanja je mogoče grafično prikazati z drevesom združevanja – dendrogramom (Glej **Slika 4.9**). Listi tega drevesa so enote, točke združitve pa sestavljajo skupine. Višina točke, ki jo imenujemo nivo združevanja, je sorazmerna meri različnosti med skupinama. Različnosti (podobnosti) so v drevesni shemi ponazorjene z dolžinami vej drevesa, kjer daljša veja pomeni večjo različnost. Ker je pri razvrščanju v skupine težko vnaprej vedeti, koliko izrazitih skupin se skriva v strukturi podatkov, pri tej metodi ni potrebno predhodno določiti števila skupin. Metoda omogoča s pregledom nivojev združevanja analitično določitev primerne števila skupin. To je namreč določeno s številom vej drevesa združevanja, ki jih dobimo z rezanjem drevesa pri največjem

skoku dveh sosednjih nivojev združevanja. Odločitev o optimalnem številu skupin na osnovi pregleda drevesa združevanja je ena od najpogosteje uporabljenih statističnih metod (Ferligoj 1989, 61–85; Ferligoj 1998; Ferligoj 2002; Kropivnik 2002).

Iz drevesa hierarhičnega razvrščanja oseb glede na stališča o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti v skupine (glej **Slika 4.9**), dobljenega z uporabo evklidske razdalje med enotami in Wardove metode razvrščanja na standardiziranih podatkih, je precej jasno razvidno, da se kot primerne razvrstitve kažejo **tri**, **štiri** ali **šest** skupin.

Slika 4.9: Drevo hierarhičnega razvrščanja v skupine za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti

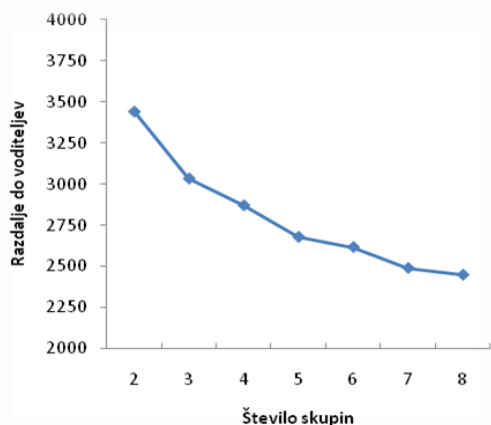
[Vir: anketa, vprašanje 29a–g]

4.2.3.2 Razvrščanje v skupine z metodo voditeljev

S hierarhičnimi metodami združevanja v skupine oz. z drevesom združevanja sem pregledala razvrstitve v vsa možna števila skupin, kjer se kot primerne razvrstitve kažejo v tri, štiri ali šest skupin. Z nehierarhičnimi metodami pa sem izboljšala vsako razvrstitev v različna števila skupin in razvrstitve med seboj primerjala glede njihove optimalnosti (Ferligoj 1989; Kropivnik 2002, 112).

V vsakem koraku postopka metode voditeljev nas zanima, kako dobro razvrstitev smo dobili. Najboljši način primerjave razvrstitev je primerjava vrednosti Wardove kriterijske funkcije, ki monotonno pada po zaporednih razvrstitvah. Wardova kriterijska funkcija je d kvadrat evklidske razdalje, kjer se kot najboljša razvrstitev kaže tista razvrstitev, pri kateri je padec kriterijske funkcije največji (Ferligoj 1989, 92–95). Z metodo voditeljev sem na standardiziranih podatkih izračunala vrednosti Wardove kriterijske funkcije za zaporedne razvrstitve. Vrednosti so predstavljene na **Sliki 4.10**, iz katere lahko razberemo, da je v zaporedju razvrstitev nekoliko boljša razvrstitev v tri skupine.

Slika 4.10: Padanje Wardove kriterijske funkcije z naraščanjem števila skupin

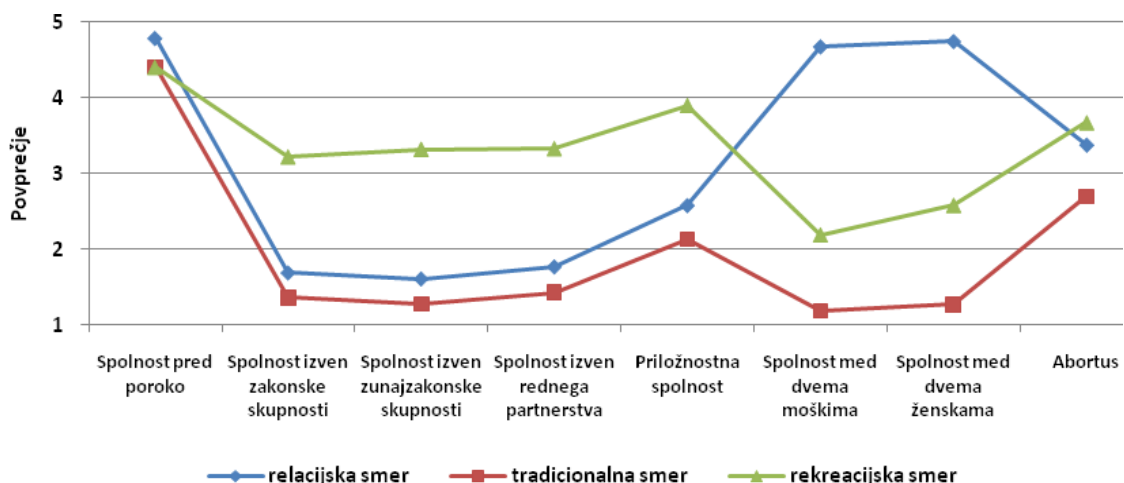

Razvrstitev v tri skupine potrjuje tudi teorija o treh glavnih normativnih smereh v raziskovanju stališč o spolnem vedenju. Skupine vsebinsko ustrezajo normativnim smerem v spolnosti, tradicionalni, odnosni in rekreacijski smeri. Iz **Slike 4.11** se lepo vidi, da so v tradicionalni smeri najbolj kritični do ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah, priložnostne in homoseksualne spolnosti ter umetne prekinitve nosečnosti, medtem ko so v rekreacijski

smeri najbolj tolerantni do ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah, priložnostne spolnosti in umetne prekinitve nosečnosti. V odnosni smeri so kritični do ne-ekskluzivnosti v partnerskih zvezah, vendar so tolerantni do homoseksualne spolnosti. Spolni odnos pred poroko je univerzalno sprejet, zato je stališče enako sprejeto v vseh treh skupinah. Na podlagi vsebinske in empirične interpretacije ter **Slike 4.11** potrjujem **hipotezo 2**, ki pravi, da v Sloveniji obstajajo tri glavne skupine prebivalcev glede na stališča o spolnem vedenju, in sicer tradicionalna, odnosna in rekreacijska skupina.

Želim narediti korak naprej v smeri bolj poglobljene interpretacije skupin in razumevanja večplastne strukture stališč, zato sem analizirala razvrstitve s tremi in šestimi skupinami in našla vsebinsko in empirično ustrezno razvrstitev v šest skupin.

Slika 4.11: Primerjava povprečij za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti za razvrstitev v tri skupine; 1 vedno narobe - 5 sploh ni narobe

[Vir: anketa, vprašanje 29a-g]

Metoda voditeljev (Ferligoj 1989, 92-95) sodi med nehierarhične metode lokalne optimizacije, pri kateri je potrebno vnaprej določiti, v koliko skupin razvrščamo enote. Na podlagi rezultatov in vsebinskega razmisleka (glej **Sliko 4.9** in **Tabelo 4.3**) sem se odločila, da bom razvrščala v šest skupin. Metoda voditeljev priredi enote najbližjim voditeljem, nato poišče centroide (nove voditelje) na novo dobljenih skupinah itn. Postopek se konča, ko se nova množica voditeljev ne razlikuje od množice voditeljev, dobljene korak pred njo. Dobiti poskušam čim bolj optimalno razvrstitev enot v šest skupin, zato sem postopek ponovila z različnimi začetnimi voditelji. Postopek se lahko začne z vnaprej določenimi (povprečja iz

hierarhičnega razvrščanja) ali naključnimi voditelji. Bolj optimalna je nižja vrednost kriterijske funkcije, ki sem jo dosegla z razvrstitvijo v šest skupin z vnaprej določenimi voditelji. Vrednost kriterijske funkcije sem izboljšala iz 2615,34 na 2571,15. Cilj razvrščanja v skupine je bil poiskati stabilne in objektivne razvrstitve. Stabilne v smislu, da se dobljena razvrstitev bistveno ne spremeni z dodajanjem enot (tudi spremenljivk), in objektivne v smislu ponovljivosti razvrstitve (Ferligoj 1998).

4.2.3.3 Opis končne razvrstitve (v šest skupin)

Razvrstitev v šest skupin z vnaprej določenimi voditelji je naša končna razvrstitev, ki jo bom upoštevala v prihodnjih analizah. Razvrstitev oseb glede na stališča o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti v šest skupin z vnaprej določenimi voditelji tako predstavlja našo novo neodvisno spremenljivko, stališča o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti pa so odvisne spremenljivke. Rezultati razvrstitve so predstavljeni v **Tabeli 4.3**.

Tabela 4.3: Razvrstitev v šest skupin za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti; odstotek navaja podatke za vedno narobe

	Tradicionalna smer		Odnosna smer	Rekreacijska smer			χ^2	ps	p
	Konservativec (%)	Konvencionalnež (%)	»Za ljubezen« (%)	»Za izbiro« (%)	»Za življenje« (%)	Liberallec (%)			
Spolnost pred poroko	17,8	,0	,0	,0	5,1	,0	(182,444)	5	,000*
Dodatni partner v zakonski skupnosti	75,7	80,6	86,9	49,8	2,1	4,8	672,923	5	,000*
Dodatni partner v zunajzakonski skupnosti	77,0	83,0	88,4	49,2	,0	7,2	704,488	5	,000*
Dodatni partner v partnerstvu	69,3	77,0	78,4	38,1	3,6	4,0	591,741	5	,000*
Priložnostna spolnost	50,0	48,8	43,4	17,2	3,6	4,4	286,487	5	,000*
Spolnost med dvema moškima	82,2	89,0	,5	79,4	59,5	1,2	836,345	5	,000*
Spolnost med dvema ženskama	78,9	84,6	,0	66,0	39,5	,0	722,619	5	,000*
Abortus	40,1	43,1	15,7	,3	14,3	3,6	295,766	5	,000*
<i>Skupaj</i>	10,1 (n 152)	25,6 (n 383)	13,2 (n 198)	21,4 (n 321)	13,0 (n 195)	16,6 (n 249)			100% (n=1498)

χ^2 – Hi-kvadrat statistika, ps – prostostne stopnje, p – stopnja značilnosti.

* Razlika je statistično značilno pomembna.

[Vir:

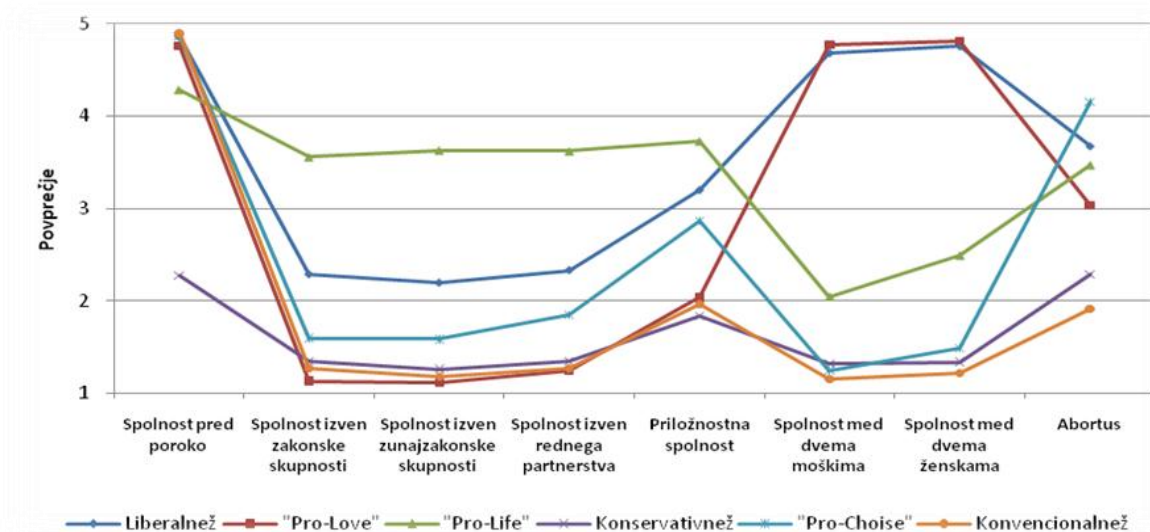
anketa,

vprašanje

29a–g]

V **Tabeli 4.3** so vedenjski indikatorji nanizani v levem stolpcu. Vedenjske indikatorje sem le za namen predstavitve rezultatov dihotomizirala. Številke v tabeli navajajo odstotke posameznikov v vsaki skupini, ki so odgovorili na posamezen indikator z vedno narobe. Dihotomnost posameznega indikatorja nam omogoča, da se osredotočimo na tisti del odgovora, ki je za nas bolj pomemben. S prikazom sem izpostavila obstoj stališč, ki ne dovoljujejo izjem. Da posameznik izbere situacijo, ki je v nasprotju z absolutno moralnostjo – torej ni vedno narobe, lahko označuje kvalitativno drugačen način razmišljanja o pravilih od tistih, ki sprejmejo pravilo brez izjem. To je razlika, ki jo želim poudariti. Vključenost vseh petih kategorij bi povzročila, da se jih obravnava, kot da so intervalnega tipa; na primer, razdalja med vedno narobe in včasih narobe je natanko dvakrat tolikšna kot razdalja med vedno narobe in večinoma narobe. Ker pa z uporabo samo dihotomne verzije indikatorjev namenoma prezrem potencialno subtilnost, ki jo odsevajo odgovori v petih kategorijah, sem na **Sliki 4.12** predstavila še primerjavo povprečij za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti za razvrstitev v šest skupin. Na **Sliki 4.12** do največjih razlik med skupinami prihaja pri homoseksualni spolnosti med moškimi oz. ženskami, medtem ko do najmanjših pri spolnem odnosu pred poroko. Razlika s **Tabelo 4.3** je v prikazu rezultatov. Vendar je pri interpretaciji podatkov o povprečnih stališčih treba upoštevati, da se za povprečji lahko skriva visoka razpršenost stališč, zato povprečna stališča niso pokazatelj družbenega soglasja v stališčih.

Slika 4.12: Primerjava povprečij za sklop stališč o izbranih partnerskih zvezah in umetni prekinitvi nosečnosti za razvrstitev v šest skupin; 1 vedno narobe - 5 sploh ni narobe

[Vir: anketa, vprašanje 29a-g]

Iz **Tabele 4.3** je razvidno, da ima skupina **konservativcev** najvišji delež posameznikov (18 odstotkov), ki se jim zdi spolnost pred poroko *vedno narobe*, medtem ko je pri ostalih skupinah rezultat pet odstotkov ali nižji. Večina v prvi skupini drži konservativne odgovore tudi pri ostalih indikatorjih. Videti je, da so manj soglasni glede priložnostne spolnosti (50 odstotkov) in umetne prekinitve nosečnosti (40 odstotkov), čeprav so odstotki še vseeno višji kot pri ostalih skupinah. Vsaka od teh ugotovitev ustreza opisu tradicionalne smeri v spolnosti. Ta skupina je najbolj enotno konservativna in zavzema 10 odstotkov celotne populacije. Druga skupina v tradicionalni smeri so **konvencionalneži**. Od prve se razlikuje po tem, da nič njenih članov ne verjame, da je spolnost pred poroko narobe. Glede na ostale indikatorje je skupina konvencionalnežev še vedno konservativna. Glede na to, da skupina vključuje 26 odstotkov populacije, si zasluži prav posebno pozornost.

Glavna razlika med tradicionalno in odnosno smerjo je v tem, da anketiranci v odnosni smeri verjamejo, da spolni odnos v »posebnih« okoliščinah *ni narobe*. Skupino sem poimenovala **»za ljubezen«**, ker je to najbolj značilna lastnost skupine. Za skupino je značilno, da velika večina anketiranih podpira ekskluzivnost v partnerskih zvezah, slaba polovica jih obsoja priložnostno spolnost, medtem ko jih homoseksualno spolnost med dvema moškima oz. dvema ženskama obsoja manj kot en odstotek. Umetna prekinitve nosečnosti se jim zdi *vedno narobe* v 16 odstotkih, kar jo umešča na sredino med tradicionalno in rekreacijsko smerjo. Skupini pripada 13 odstotkov populacije.

Skupino **»za izbiro«** sem pripisala rekreacijski namesto tradicionalni smeri. Večina indikatorjev je sicer še vedno zmerno konservativnih, z izjemo priložnostne spolnosti in umetne prekinitve nosečnosti, ki sta pretehtali odločitev za rekreacijsko smer. Osnovna lastnost članov rekreacijske smeri je užitek, člani menijo, da ljubezen ni potrebna za spolno aktivnost. Osnovna lastnost skupine »za izbiro« je podpora umetni prekinitvi nosečnosti. Skupina pokriva 21 odstotkov vzorca. Za drugo skupino v rekreacijski smeri je značilno, da kombinira relativno liberalno pozicijo, kar se tiče ekskluzivnosti v partnerskih zvezah, z relativno konservativno pozicijo glede homoseksualne spolnosti in umetne prekinitve nosečnosti, zato skupino imenujemo **»za življenje«**. Skupina razkriva 13 odstotkov populacije. V nasprotju z ostalimi skupina **liberalcev** v rekreacijski smeri konsistentno odseva liberalen pogled na vseh osem indikatorjev. V skupini je 17 odstotkov populacije.

V nadaljevanju bom predstavila razvrstitev v šest skupin po demografskih spremenljivkah.

4.2.4 Povezanost glavnih skupin s socio-demografskimi značilnostmi

Pod-hipoteze o razvrstitvi stališč o spolnosti v skupine po izbranih socio-demografskih značilnostih bom preverila z uporabo Hi-kvadrat testa, kjer bom skušala zavrniti ničelno domnevo (H_0 – spremenljivki nista povezani) in sprejeti osnovno ob pet odstotni stopnji tveganja.

Tabela 4.4 prikazuje povezanost glavnih skupin prebivalcev glede stališč o spolnem vedenju z izbranimi socio-demografskimi značilnostmi anketirancev. Tak način raziskovanja povezav med izbranimi socio-demografskimi značilnostmi in razvrstitvijo stališč o spolnosti nam omogoča podrobnejšo sliko, ki je lahko drugačna od povezav med socio-demografskimi značilnostmi in posameznikovimi stališči o spolnosti. Skupine lahko opišemo bolj učinkovito/natančno, ker se izbrane socio-demografske značilnosti v skupinah lahko izrazijo različno. Osredotočanje na posamezno stališče ali lestvico (kot je na primer enorazsežni koncept permisivnosti) navadno zgreši tak učinek (Laumann in drugi 1994, Wellings in drugi 1994).

Ženske so bolj verjetno del tradicionalne smeri (36 odstotkov žensk), predvsem del konservativne skupine, medtem ko so moški bolj verjetno del rekreacijske smeri (56 odstotkov moških). Razlike med skupinami so statistično značilno različne, zato lahko potrdim del **hipotez 3.1** in **3.2**, ki pravita, da so člani tradicionalne skupine bolj verjetno ženske, medtem ko so člani rekreacijske skupine bolj verjetno moški. Pri rekreacijski smeri je razlika po spolu posebej izrazita v skupini »za življenje«, v kateri je 19 odstotkov moških in 6 odstotkov žensk. Druga večja razlika se pojavi v odnosni smeri v skupini »za ljubezen«, kjer je 18 odstotkov žensk in 9 odstotkov moških (glej **Tabelo 4.4**).

Večina (71 odstotkov) anketiranih je pripadnikov različnih veroizpovedi, med njimi je 92 odstotkov rimokatoličanov, 3 odstotki evangeličanov in po 2 odstotka srbskih pravoslavcev in muslimanov. Med njimi je 61 odstotkov takih, ki jim vera ni zelo pomembna. Zato sem se v nadaljevanju omejila le na vprašanje *Kako pomembna vam je vera?* in ne na vprašanje o

pripadnosti veroizpovedi (glej **Poglavji 4.1.4.3** in **4.2.1.5**). Vera je statistično pomembna v tradicionalni smeri, za katero je značilno močno skupinsko neodobravanje stališč o umetni prekinitvi nosečnosti in homoseksualni spolnosti. Stališči sta usklajeni s formalno pozicijo številnih verskih skupnosti. V liberalni skupini je vera statistično značilno manj pomembna (glej **Tabelo 4.4**). Potrjujem del **hipoteze 3.2**, da so člani tradicionalne smeri bolj verjetno verni.

Potrjujem del **hipotez 3.1** in **3.3**, ki pravita, da so člani tradicionalne smeri starejši, medtem ko so člani odnosne smeri mlajši. Najbolj izrazito s starostjo padajo odstotki v skupini »za ljubezen«, ki se po tej lastnosti umešča bližje rekreacijski smeri. Delno potrjujem del **hipoteze 3.2**, ki pravi, da so člani rekreacijske skupine verjetno mlajši, vendar samo za skupino liberalcev, medtem ko za skupini »za izbiro« in »za življenje« v rekreacijski smeri tega ne morem trditi. Razlike so statistično značilno pomembne (glej **Tabelo 4.4**).

Več poročenih žensk je v tradicionalni smeri in v skupini »za izbiro«, manj poročenih, torej več samskih, je med liberalci in v skupini »za ljubezen«, medtem ko je več poročenih moških v skupinah »za izbiro« in »za življenje« ter manj v skupini »za ljubezen«. Potrjujem del **hipoteze 3.1**, ki pravi, da je več poročenih v tradicionalni smeri, vendar velja samo za ženske. Potrjujem tudi del **hipoteze 3.2**, ki pravi, da so člani rekreacijske smeri bolj verjetno neporočeni, vendar velja samo za člane liberalne skupine (glej **Tabelo 4.4**). Medtem ko so neporočeni moški, ki s partnerko živijo v skupnem gospodinjstvu, člani konvencionalne skupine in skupine »za ljubezen«.

Z višjo stopnjo izobrazbe odstotek moških in žensk v tradicionalni skupini pada in obratno, z višjo stopnjo izobrazbe odstotek žensk v liberalni skupini in skupini »za ljubezen« ter odstotek moških v liberalni skupini in skupini »za življenje« narašča. Del **hipoteze 3.1**, ki pravi, da imajo člani tradicionalne smeri nižjo izobrazbo, lahko potrdim za oba spola, medtem ko del **hipoteze 3.3**, ki pravi, da imajo člani odnosne smeri višjo izobrazbo, lahko potrdim samo za ženske (glej **Tabelo 4.4**). V nasprotju s profilom liberalcev v rekreacijski smeri, odstotek žensk v skupini »za izbiro« pada z višjo izobrazbo.

Potrjujem del **hipoteze 3.2**, ki pravi, da člani rekreacijske smeri živijo v velikih mestih, vendar hipoteza drži samo za liberalce, medtem ko razlike v ostalih skupinah rekreacijske smeri niso tako zelo izrazite. V večjih mestih živijo tudi člani odnosne smeri, ki se po tej lastnosti umeščajo bližje rekreacijski smeri.

Tabela 4.4: Razvrstitev stališč o spolnosti v šest skupin po socio-demografskih značilnostih; odstotki po vrsticah

	Moški								Ženske							
	Tradicionalna smer		Odnosna smer	Rekreacijska smer				Skupaj	Tradicionalna smer		Odnosna smer	Rekreacijska smer			Skupaj	
	Konservativec (%)	Konvencionalnež (%)	»Za ljubezen« (%)	»Za izbiro« (%)	»Za življenje« (%)	Liberalci (%)	Konservativec (%)		Konvencionalnež (%)	»Za ljubezen« (%)	»Za izbiro« (%)	»Za življenje« (%)	Liberalci (%)			
<i>Skupaj</i>	8,9	26,5	8,7	22,2	19,3	14,4	767	11,5	24,5	18,0	20,5	6,4	19,1	731		
Starost														$\chi^2=79,999$ $ps=5$ $p=,000*$		
18–24	9,1	31,3	15,3	18,2	11,4	14,8	176	7,9	21,3	28,0	11,6	6,1	25,0	164		
25–34	9,2	23,7	10,1	24,1	16,7	16,2	228	11,2	24,2	15,2	20,6	9,9	18,8	223		
35–44	7,6	28,7	5,1	20,3	22,8	15,6	237	13,3	23,1	17,3	22,7	3,6	20,0	225		
45–48	10,3	21,4	4,0	27,8	28,6	7,9	126	13,4	31,9	10,1	28,6	5,9	10,1	119		
														$\chi^2=42,758$ $ps=15$ $p=,000*$		
Verska pripadnost														$\chi^2=46,673$ $ps=15$ $p=,000*$		
Da	8,7	30,2	8,1	23,2	19,2	10,7	543	12,7	28,0	17,6	20,6	6,1	14,9	510		
Ne	9,4	17,5	10,3	19,7	19,7	23,3	223	8,6	16,3	18,6	20,8	7,2	28,5	221		
														$\chi^2=29,094$ $ps=5$ $p=,000*$		
Veroizpoved														$\chi^2=26,407$ $ps=5$ $p=,000*$		
Rimsko-katoliška	7,8	30,0	8,2	23,9	19,3	10,9	503	11,4	27,8	18,4	20,3	6,6	15,5	472		
Evangeličanska	29,4	35,3	,0	11,8	11,8	11,8	17	28,6	14,3	14,3	28,6	,0	14,3	7		
Srbska pravoslavna	11,1	11,1	11,1	11,1	55,6	,0	9	12,5	56,3	6,3	25,0	,0	,0	16		
Muslimanska/Islamska	8,3	41,7	16,7	25,0	8,3	,0	12	36,4	27,3	,0	27,3	9,1	,0	11		
Druga	25,0	25,0	,0	25,0	,0	25,0	4	66,7	,0	,0	,0	,0	33,3	3		
Nobena	9,4	17,5	10,3	19,7	19,7	23,3	223	8,6	16,3	18,6	20,8	7,2	28,5	221		
														$(\chi^2=56,041$ $ps=25$ $p=,000*)$		
Pomembnost vere														$(\chi^2=59,469$ $ps=25$ $p=,000*)$		
Zelo	19,6	28,3	10,9	17,4	19,6	4,3	46	25,3	35,6	11,5	19,5	3,4	4,6	87		
Precej	10,9	38,2	10,3	18,8	16,4	5,5	165	13,2	32,6	17,4	18,9	7,4	10,5	190		
Ne zelo, sploh nič	5,7	26,4	6,9	26,4	20,4	14,1	333	8,1	21,8	20,1	22,2	6,0	21,8	234		
														$\chi^2=32,046$ $ps=10$ $p=,000*$		
Zakonski stan														$\chi^2=42,035$ $ps=10$ $p=,000*$		
Poročeni in živite skupaj z zakoncem	9,5	24,3	5,3	24,3	22,6	14,0	358	13,5	27,4	14,9	22,8	6,7	14,7	430		
Živite s partnerjem v skupnem gospodinjstvu	4,3	31,9	14,9	22,3	13,8	12,8	94	8,3	21,4	20,2	21,4	6,0	22,6	84		
Samski/Ovdoveli/razvezani/živite ločeno	9,6	27,4	10,8	19,7	17,2	15,3	314	8,8	19,8	23,5	15,2	6,0	26,7	217		
														$\chi^2=21,005$ $ps=10$ $p=,021*$		
														$\chi^2=29,464$ $ps=10$ $p=,001*$		

	Moški							Ženske						
	Tradicionalna smer		Odnosna smer	Rekreacijska smer			Skupaj	Tradicionalna smer		Odnosna smer	Rekreacijska smer			Skupaj
	Konservativci (%)	Konvencionalneži (%)	»Za ljubezen« (%)	»Za izbiro« (%)	»Za življenje« (%)	Liberalci (%)		Konservativci (%)	Konvencionalneži (%)	»Za ljubezen« (%)	»Za izbiro« (%)	»Za življenje« (%)	Liberalci (%)	
Status														
Zaposlen	8,9	23,9	7,2	24,3	20,2	15,4	415	12,2	24,0	16,2	22,6	5,6	19,3	425
Samozaposlen	10,7	29,8	8,3	24,0	17,4	9,9	121	12,9	25,8	19,4	17,7	12,9	11,3	62
Brezposeln	12,0	32,0	8,0	18,0	18,0	12,0	50	13,8	35,4	15,4	23,1	6,2	6,2	65
V rednem izobraževalnem programu	10,6	25,9	17,6	12,9	12,9	20,0	85	8,5	14,2	27,4	9,4	4,7	35,8	106
Gospodinja	,0	50,0	,0	,0	25,0	25,0	4	10,3	48,3	13,8	20,7	3,4	3,4	29
Upokojenec, nezmožen za delo (bolan, invalid)	1,5	34,8	4,5	19,7	28,8	10,6	66	3,8	23,1	11,5	34,6	19,2	7,7	26
Drugo	7,1	21,4	17,9	25,0	10,7	17,9	28	11,1	22,2	22,2	16,7	,0	27,8	18

($\chi^2=41,602$ ps=30 p=,077)

($\chi^2=77,685$ ps=30 p=,000*)

χ^2 – Hi-kvadrat statistika, ps – prostostne stopnje, p – stopnja značilnosti.

*Razlika je statistično značilno pomembna.

[Vir: anketa, vprašanje 29a–g, 1b, 8h–j, klasifikacija 1a, 6a–c, 7, 8a, 9]

4.2.5 Povezanost glavnih skupin z izbranimi spolnimi praksami

Pod-hipoteze o razvrstitvi stališč o spolnosti v skupine po izbranih spolnih praksah bom preverila z uporabo Hi-kvadrat testa, kjer bom skušala zavrniti ničelno domnevo (H_0 - spremenljivki nista povezani) in sprejeti osnovno ob pet odstotni stopnji tveganja.

V tem poglavju bom analizirala povezavo med razvrstitvijo stališč in izbranimi spolnimi praksami. Značilna zveza med njimi bo dodatno utrdila končno razvrstitev v skupine in potrdila, kako pomembne so skupine za razumevanje izbranih spolnih praks. Raziskujem povezavo med članstvom v skupini in vedenjem z namenom, da osvetlim, kako različno člani skupin zaznavajo izbrane spolne aktivnosti. O smeri vplivanja ne morem govoriti, ker je zveza med stališči in vedenjem skupni produkt obeh procesov in interpretiranje ene same smeri vplivanja ni mogoče.

Pojavnost nekega vedenja je manj pogosta v skupinah, kjer člani verjamejo, da je tako vedenje vedno narobe, in nekoliko višja v skupinah, kjer se člani z vedenjem strinjajo (Wellings in drugi 1994). Kjer to teoretično izhodišče ne drži, bom poskušala poiskati razloge, zakaj se ljudje vedejo na način, ki je neskladen z njihovimi izraženimi stališči.

Tabela 4.5 prikazuje povezanost glavnih skupin prebivalcev glede stališč o spolnem vedenju z izbranimi vzorci spolnega vedenja. Odstotki so izračunani po vrsticah, kar v osnovi določa smer vplivanja od stališč k vedenju. Skupni odstotki so na voljo pod stolpci, tako da se odklon posamezne skupine od skupinskega povprečja enostavneje določi. V nadaljevanju bom pokazala, kako je članstvo v skupini povezano z oblikami spolnega izražanja. Spolne aktivnosti, ki so vključene v **Tabelo 4.5**, pripadajo dvema množicama. Prva množica vključuje tista vedenja, ki natančno ustrezajo enemu ali več stališčem, iz katerih izhajajo razvrstitve v skupine. Na primer, poročeni, ki so v zadnjem letu poročali več kot enega spolnega partnerja, so imeli verjetno spolne odnose še s kom drugim in ne samo s svojim zakonskim partnerjem. Pri tem domnevam, da se v zadnjem letu niso poročili po tistem, ko so imeli drugega/druge spolne partnerje. Podobno tisti, ki niso poročeni in so hkrati navedli enega ali več spolnih partnerjev v zadnjem letu ali spolne odnose v zadnjem mesecu, so imeli spolni odnos pred poroko. Domnevam, da se niso razvezali, ovdovedli ali ločili v zadnjem letu. V drugi množici so

aktivna in pasivna oralna spolnost ter analna spolnost kadarkoli v življenju, ki nimajo neposredne zveze z indikatorji, ki sem jih uporabila za razvrstitve v skupine. V tem primeru se opiram na idejo, da je osnovna različnost med skupinami njihova stopnja permisivnosti. Če gledam na permisivnost kot osnoven (enorazsežen) koncept raziskovanja stališč o spolnosti, pomeni, da bolj kot je skupina permisivna, bolj verjetno bo posameznik poskusil z vsako od naštetih spolnih aktivnosti.

Iz **Tabele 4.5** je razvidno, da so imeli največ spolnih partnerjev v zadnjem letu (neporočeni in poročeni) moški v rekreacijski smeri. In nasprotno, za neporočene moške iz konservativne skupine je dvakrat bolj verjetno, da niso imeli spolnega partnerja v zadnjem letu. Nadpovprečno število spolnih partnerjev v zadnjem letu so imele tudi neporočene ženske v skupini »za ljubezen«. Vsi poročeni člani skupine »za ljubezen« so v zadnjem letu imeli le enega spolnega partnerja. **Hipotezo 3.4**, ki pravi, da so imeli člani rekreacijske smeri višje število partnerjev v zadnjem letu kot člani ostalih dveh smeri, v celoti potrjujem za neporočene moške, medtem ko za ženske razlike med skupinami niso statistično značilno pomembne.

Med neporočenimi so v zadnjem mesecu imeli največ spolnih odnosov člani skupine »za ljubezen«, člani skupine »za izbiro« in člani konvencionalne skupine in ne člani liberalne skupine, kot bi utegnili pričakovati. Razlike med skupinami so statistično značilno pomembne samo za moške, medtem ko za ženske ni statistično značilno pomembnih razlik med skupinami.

V liberalni skupini je aktivna in pasivna oralna spolnost vedno del spolnega odnosa pri 37 in 36 odstotkih žensk ter pri 29 in 27 odstotkih moških. Druga skupina, ki izstopa pri aktivni in pasivni oralni spolnosti, je skupina »za ljubezen«. Ostale skupine so si v grobem podobne, z izjemo konservativne skupine. V konservativni skupini pri aktivni in pasivni oralni spolnosti nikoli ni sodelovalo 38 in 30 odstotkov žensk ter 24 in 31 odstotkov moških. Razlike med skupinami so statistično značilno pomembne, z izjemo aktivne oralne spolnosti pri moških, kjer razlike med skupinami niso dovolj velike, da bi bile statistično pomembne.

Hipotezo 3.6, ki pravi, bolj kot je skupina permisivna (npr. rekreacijska skupina), bolj verjetno bo posameznik že imel izkušnjo z oralno in analno spolnostjo, lahko potrdim za pasivno oralno spolnost in aktivno oralno spolnost pri ženskah, medtem ko ni razlik med skupinami za aktivno oralno spolnost pri moških in analnem spolnem odnosu kadarkoli v življenju (glej **Tabelo 4.5**). **Hipoteze 3.7**, ki pravi, da večina moških, ki je poročala o analni heteroseksualni spolnosti, pripada odnosni ali rekreacijski smeri, medtem ko ženske pripadajo rekreacijski smeri, ne morem potrditi, ker ni statistično pomembnih razlik med skupinami (glej **Tabelo 4.5**).

O homoseksualni spolni izkušnji kadarkoli v življenju najpogosteje poročajo moški iz liberalne skupine in skupine »za življenje«, medtem ko ženske prihajajo iz celotne rekreacijske smeri (liberalna skupina, skupina »za življenje« in skupina »za izbiro«) in skupine »za ljubezen«. V celoti potrjujem **hipotezo 3.5**, ki pravi, da je homoseksualna spolna izkušnja bolj verjetna med pripadniki odnosne ali rekreacijske smeri (glej **Tabelo 4.5**).

Tabela 4.5: Izbrane spolne aktivnosti in prakse po razvrstitvi v šest skupin; odstotki po vrsticah

Cluster/normativna razvrstitev	Število spolnih partnerjev zadnjem letu										Število spolnih odnosov v zadnjem mesecu								
	Neporočeni					Poročeni					Neporočeni				Poročeni				
	0	1	2-3	4+	Skupaj	0	1	2-3	4+	Skupaj	Nič	1-3/ mes	4+/ mes	Skupaj	Nič	1-3/ mes	4+/ mes	Skupaj	
(%)	(%)	(%)	(%)		(%)	(%)	(%)	(%)		(%)	(%)	(%)		(%)	(%)	(%)			
Moški																			
Tradicionalna smer:																			
	Konservativec	46,7	36,7	13,3	3,3	30	,0	100,0	,0	,0	30	63,6	6,1	30,3	33	16,0	24,0	60,0	25
	Konvencionalnež	10,4	67,0	10,4	12,3	106	,0	92,8	7,2	,0	83	34,5	15,5	50,0	110	11,0	24,7	64,4	73
Odnosna smer:																			
	»Za ljubezen«	10,6	66,0	21,3	2,1	47	,0	100,0	,0	,0	19	29,8	14,9	55,3	47	14,3	7,1	78,6	14
Rekreacijska smer:																			
	»Za izbiro«	13,7	47,9	31,5	6,8	73	1,2	90,5	8,3	,0	84	39,5	8,6	51,9	81	8,8	27,5	63,8	80
	»Za življenje«	21,9	43,8	15,6	18,8	64	,0	71,3	25,0	3,8	80	46,9	21,9	31,3	64	7,2	10,1	82,6	69
	Liberallec	14,0	47,4	33,3	5,3	57	,0	85,4	12,5	2,1	48	40,7	20,3	39,0	59	2,5	32,5	65,0	40
	Skupaj	16,4	53,8	20,4	9,3	377	0,3	87,2	11,3	1,2	344	40,4	15,0	44,7	394	9,0	22,3	68,8	301
																			$\chi^2=58,273$ ps=15 p=,000*
																			$(\chi^2=34,921$ ps=15 p=,003*)
																			$\chi^2=21,810$ ps=10 p=,016*
																			$\chi^2=16,297$ ps=10 p=,091
Ženske																			
Tradicionalna smer:																			
	Konservativec	34,8	56,5	8,7	,0	23	,0	100,0	,0	,0	58	63,0	11,1	25,9	27	9,1	27,3	63,6	55
	Konvencionalnež	18,3	75,0	5,0	1,7	60	3,5	93,9	2,6	,0	115	37,0	7,4	55,6	54	7,8	18,6	73,5	102
Odnosna smer:																			
	»Za ljubezen«	12,5	70,3	14,1	3,1	64	,0	100,0	,0	,0	64	26,6	17,2	56,3	64	3,7	9,3	87,0	54
Rekreacijska smer:																			
	»Za izbiro«	14,0	72,0	14,0	,0	50	2,0	97,0	1,0	,0	99	36,2	14,9	48,9	47	6,7	24,4	68,9	90
	»Za življenje«	12,5	75,0	6,3	6,3	16	,0	100,0	,0	,0	29	33,3	27,8	38,9	18	4,0	32,0	64,0	25
	Liberallec	17,3	62,7	16,0	4,0	75	,0	96,8	3,2	,0	62	32,4	18,3	49,3	71	8,8	19,3	71,9	57
	Skupaj	17,0	68,8	11,8	2,4	288	,0	97,2	1,4	1,4	427	35,6	15,3	49,1	281	7,0	20,9	72,1	383
																			$(\chi^2=15,318$ ps=15 p=,429)
																			$(\chi^2=11,908$ ps=10 p=,291)
																			$\chi^2=16,790$ ps=10 p=,079
																			$\chi^2=11,377$ ps=10 p=,329

Aktivna oralna spolnost

Pasivna oralna spolnost

Analni spolni odnos

Homoseksualna spolna

	Vedno (%)	Občasno (%)	Nikoli (%)	Skupaj	Vedno (%)	Občasno (%)	Nikoli (%)	Skupaj	kadarkoli v življenju		izkušnja kadarkoli v življenju			
									(%)	Skupaj	(%)	Skupaj		
Moški														
Tradicionalna smer:														
Konservativec	11,1	64,8	24,1	54	10,9	58,2	30,9	55	39,6	53	3,1	64		
Konvencionalnež	20,8	57,4	21,9	183	22,8	59,8	17,4	184	30,9	178	1,5	195		
Odnosna smer:														
»Za ljubezen«	32,3	48,4	19,4	62	25,4	63,5	11,1	63	31,7	63	3,0	66		
Rekreacijska smer:														
»Za izbiro«	28,6	51,3	20,1	154	25,5	54,2	20,3	153	27,7	155	1,9	162		
»Za življenje«	26,3	59,9	13,9	137	20,1	64,7	15,1	139	37,9	132	6,4	141		
Liberallec	29,4	58,8	11,8	102	26,5	63,7	9,8	102	41,6	101	7,5	107		
Skupaj	25,1	56,5	18,4	692	22,7	60,3	17,0	696	33,9	682	3,7	735		
		$\chi^2=17,317$	$ps=10$	$p=,068$		$\chi^2=18,822$	$ps=10$	$p=,043^*$	$\chi^2=7,841$	$ps=5$	$p=,165$	$\chi^2=11,462$	$ps=5$	$p=,043^*$
Ženske														
Tradicionalna smer:														
Konservativec	15,6	46,8	37,7	77	14,3	55,8	29,9	77	20,0	75	3,7	81		
Konvencionalnež	18,8	52,5	28,8	160	16,7	54,9	28,4	162	21,7	161	0,6	174		
Odnosna smer:														
»Za ljubezen«	29,3	52,8	17,9	123	28,5	61,8	9,8	123	22,8	123	4,7	128		
Rekreacijska smer:														
»Za izbiro«	21,4	53,1	25,5	145	22,4	56,6	21,0	143	26,0	146	4,1	147		
»Za življenje«	20,0	60,0	20,0	45	21,3	63,8	14,9	47	19,6	46	4,3	47		
Liberallec	37,0	47,2	15,7	127	36,2	54,3	9,4	127	28,6	126	8,8	137		
Skupaj	24,4	51,6	24,1	677	23,7	57,1	19,1	679	23,8	677	4,2	714		
		$\chi^2=29,896$	$ps=10$	$p=,001^*$		$\chi^2=41,684$	$ps=10$	$p=,000^*$	$\chi^2=3,485$	$ps=5$	$p=,626$	$\chi^2=12,887$	$ps=5$	$p=,024^*$

χ^2 – Hi-kvadrat statistika, ps – prostostne stopnje, p – stopnja značilnosti.

*Razlike je statistično značilno pomembna.

[Vir: anketa, vprašanje 29a–g, klasifikacija 1a, prva knjižica 2b–č, 3a druga knjižica 1b, 2a]

5 Razprava

Osnovni namen magistrskega dela je bil statistično ovrednotiti rezultate razvrstitve Slovencev glede na stališča o spolnem vedenju in opisati raznovrstnost spolne kulture pri nas ter razpravljati o družbenih dejavnikih, spolnem vedenju in praksah, ki so povezane z razvrstitvijo oseb v skupine.

V raziskavi so bili zbrani podatki o stališčih anketirancev, na podlagi katerih je bilo mogoče sklepati o značilnosti spolne kulture v raziskovani družbi in prevladujočih spolnih življenjskih slogih Slovencev. Že Bernik in Klavs (2011, 35) navajata, da rezultati slovenske raziskave ŽSSZS (Klavs 2002) »ne kažejo homogenega, enega samega ali za večino ljudi značilnega vzorca spolnega vedenja, pač pa soobstoj zelo različnih spolnih življenjskih slogov«. Govorimo o več »družbeno in kulturno organiziranih spolnostih v Sloveniji« (Bernik in Klavs 2011, 35). V želji, da bi empirično preverila možne razvrstitve Slovencev glede na različne spolne življenjske sloge, sem izvedla metode razvrščanja v skupine, kjer sem razvrstila anketirance, ki imajo enake ali podobne odgovore na stališča o spolnosti, v šest skupin. Razvrstitev oseb v skupine glede na stališča – različne spolne kulture – nam bodo v nadaljevanju razprave služile kot okvir za interpretacijo slovenskih rezultatov.

Preden nadaljujem z razpravo o razvrstitvi oseb v skupine glede na stališča, pogledimo še ujemanje stališč in vedenja za izbrane partnerske zveze. Zveza je bila zelo izrazita za stališča o homoseksualni spolnosti in malo manj izrazita za stališča o izven partnerskih zvezah in priložnostni spolnosti, vendar dovolj velika, da so bile razlike med prisotno in odsotno izkušnjo statistično pomembne (Glej **Tabelo 4.2**). Zato sem v celoti potrdila **hipotezo 1** (Wellings in drugi 1994), ki pravi, da so tisti, ki nimajo izkušenj z določenimi vrstami partnerskih zvez, bolj odklonilni do takih partnerskih zvez. Bernik in Klavs (2011) navajata, da je večina Slovencev razmeroma zadovoljna s svojim spolnim življenjem, saj se njihova pričakovanja in dejansko spolno življenje bolj ali manj ujemajo. Na žalost je edini način, da bi lahko neposredno raziskala to vprašanje, zbiranje longitudinalnih podatkov, ki pa nam niso na voljo.

Po Danneckerju (v Bernik in Klavs 2011, 29) je spolnost mogoče opisati in ne definirati. Bolj ko spolno vedenje postaja raznovrstno, težje je tej raznovrstnosti določiti skupni imenovalec. Z razvrstitvijo oseb v skupine sem poskušala vsaj določiti skupni okvir spolnim izbiram. Na podlagi vsebinske in empirične interpretacije (Glej **Sliki 4.9** in **4.11**) sem potrdila **hipotezo 2** (DeLamater v Laumann 1994, 509–540), ki pravi, da v Sloveniji obstajajo tri glavne skupine prebivalcev glede na stališča o spolnem vedenju, in sicer tradicionalna, odnosna in rekreacijska skupina, kjer se skupine med seboj razlikujejo po namenu spolne aktivnosti, tj. reprodukciji, ljubezni in užitku. V luči raznovrstnosti spolne kulture pri nas sem raziskala primerne razvrstitve še v več skupinah in na podlagi rezultatov (glej **Sliko 4.9**) ter vsebinskega razmisleka (glej **Tabelo 4.3**) našla vsebinsko ustrezno rešitev v šestih skupinah. Skupine oseb sem poimenovala po izstopajočih stališčih. V tradicionalni smeri sta se oblikovali skupini **»konservativec«** in **»konvencionalnež«**, v odnosni smeri skupina **»za ljubezen«** ter v rekreacijski smeri skupine **»za izbiro«**, **»za življenje«** in **»liberalec«**.

Za razliko od ameriške raziskave NHLS (Laumann in drugi 1994) nismo imeli skupine, kjer bi v večini nasprotovali spolnemu odnosu pred poroko. Spolnost pred poroko je očitno v Sloveniji univerzalno sprejeta, saj je večina ljudi spolno aktivna že več let pred poroko – s tem pa izgine potreba po poroki kot predpogoj za spolni odnos. V skupini konservativcev se je izkazalo, da je nasprotovanje umetni prekinitvi nosečnosti povezano s konservativnimi stališči tudi na področju ostalih tem o spolnosti. Večinsko mnenje o ekskluzivnosti v partnerskih zvezah zagovarja monogamijo kot normo, kjer je ideal monogamije bližje ženskam kot moškim. Konvencionalnež se po SSKJ (2016) drži ustaljenih, splošno veljavnih norm in pravil, kar v našem primeru v celoti drži, tudi kar se tiče spolnosti pred poroko. Konvencionalna skupina je predstavljala moderno alternativo konservativni skupini.

V teoriji odnosne smeri je v skupini **»za ljubezen«** spolni odnos sestavni del intimne in ljubeče zveze. Skupina **»za ljubezen«** je v več ozirih podobna skupinama iz tradicionalne smeri, z razliko, da ne obsoja homoseksualne spolnosti med moškimi in ženskami.

Za razliko od ameriških raziskovalcev pri NHLS (Laumann in drugi 1994) sem skupino **»za izbiro«** pripisala rekreacijski namesto tradicionalni smeri. Čeprav je večina indikatorjev še vedno zmerno konservativnih, sta odprtost do priložnostne spolnosti in umetne prekinitve

nosečnosti pretehtali odločitev za rekreacijsko smer. Na splošno je za priložnostno spolnost značilna visoka stopnja netolerance, kjer se pogledi žensk in moških močno razlikujejo. Skupina kombinira relativno konservativne pozicije na indikatorju o homoseksualni spolnosti z eno najbolj liberalnih pozicij o umetni prekinitvi nosečnosti, kar dodatno krepi smiselnost razvrščanja stališč v skupine, saj je osnovna struktura podatkov večrazsežna. Poda nam drugačno sliko porazdelitve stališča o umetni prekinitvi nosečnosti v populaciji, kjer bi utegnili pričakovati, da je nasprotovanje umetni prekinitvi nosečnosti povezano s konservativnimi stališči na drugih temah o spolnosti (Laumann in drugi 1994), vendar pri tej skupini to ne drži. Pri članih skupine »za življenje« pomembno število ljudi odobrava rekreacijsko smer, ne odobrava pa umetne prekinitve nosečnosti in homoseksualne spolnosti. Tudi tukaj se izkaže smiselnost razvrščanja v skupine in večrazsežna struktura podatkov. Skupinska negativna pozicija do homoseksualne spolnosti in umetne prekinitve nosečnosti ni nujno rezultat pomanjkanja permisivnosti, ampak rezultat prepričanj o primernih spolnih partnerjih in kako se soočiti s posledicami spolnih odnosov – nosečnostjo. Stališče o umetni prekinitvi nosečnosti se polarizira v dve vidni, politično in versko pomembni skupini – »za izbiro« in »za življenje«.

Z raziskovanjem strukture stališč o spolnem vedenju se strinjam z ugotovitvami ameriških raziskovalcev (Laumann in drugi 1994), da je več odstopanj znotraj smeri, kot je izraženo z osnovnim opisom v teoriji o treh normativnih smereh v spolnosti. Pregled rezultatov iz **Tabele 4.3** potrjuje koristnost uporabe metod razvrščanja v skupine. Iz empirične predstavitve je za večino indikatorjev razvrščanje razmeroma homogeno, kar kaže, da je večino razpršenosti v podatkih možno opisati z nekaj diskretnimi skupinami posameznikov, ki si delijo skupen profil odgovorov. Vendar relativna homogenost skupin ni edini dokaz, da so skupine družbeno pomembne. Večino med njimi lahko tudi interpretiram na osnovi teoretičnih pričakovanj, ki jih je predstavil že Laumann s sodelavci (1994). Skupine so v večji meri primerljive z našimi skupinami.

Metode razvrščanja nam omogočajo, da razvrstimo osebe glede na odgovore v eno ali več diskretnih skupin. Bistveno načelo za sestavljanje indikatorjev v skupine je, da indikatorji grobo merijo iste lastnosti med vsemi anketiranimi. Vsaka skupina ima svojevrsten sklop stališč o partnerskih zvezah, priložnostni spolnosti in umetni prekinitvi nosečnosti. Ker pa

nekateri ljudje zaznajo določeno spolno vedenje drugače od ostalih, to razumevanje vpliva na njihovo stališče. Na primer stališče o homoseksualni spolnosti je delno odvisno tudi od tega, ali ga dojemamo kot rezultat osebne odločitve ali biološko pogojene lastnosti posameznika. Kako se stališča povezujejo z ostalimi stališči o spolnosti, se zato razlikujejo med ljudmi. Pri razvrščanju v skupine zato ni nikakršnih omejitev.

Vendar pa se stališča razlikujejo tudi glede na družbeno prepoznavnost in politično pomembnost. Tako je za večino ljudi določena pozicija o umetni prekinitvi nosečnosti rezultat članstva v verski ali politični skupini in obratno, izražanje določene pozicije o umetni prekinitvi nosečnosti zagotavlja članstvo. »Spreminjanje spolne kulture je ... tudi rezultat spontanih in organiziranih spopadov med različnimi pogledi na zaželeno družbeno in kulturno organiziranost spolnosti« (Bernik in Klavs 2011, 168) – kot sta verski in politični skupini »za življenje« in »za izbiro«. Stališče o splavu se polarizira v dve vidni skupini, podobno velja za stališče o homoseksualni spolnosti. Ljudje smo motivirani, da se podredimo skupinski drži, zato ima članstvo v skupinah pomemben vpliv na posameznikove spolne izbire in vedenja. Medtem ko je ljubezen manj izpostavljena, stališče manj politično organizirano, manj verjetno se o njem govori in je posledično manj jasno izraženo in prepoznavno. Taka dinamika deluje pri stališčih o ekskluzivnostih v partnerskih zvezah. Spolna zvestoba ostaja pomembna norma v družbeni in kulturni organiziranosti spolnega življenja. Spolno ekskluzivna partnerska zveza je najbolj zaželena in obenem prevladujoča oblika organiziranosti spolnega življenja. Vendar so ta stališča manj pomembna pri oblikovanju družbeno pomembnih skupin kot stališča o splavu ali homoseksualni spolnosti. Bolj prikrita stališča v spolnosti se zato bolj povezujejo s posameznikovim spolnim vedenjem. Razvrščanje v skupine je usklajeno z družbenimi mehanizmi, s katerimi so ta stališča ponotranjena in se ohranjajo.

V nadaljevanju bom razpravljala o razvrstitvi Slovencev glede na stališča o spolnem vedenju v šest skupin po socio-demografskih značilnostih.

Ženske so bolj verjetno del tradicionalne smeri, predvsem del konservativne skupine, medtem ko so moški bolj verjetno del rekreacijske smeri. Značilna je večja tolerantnost pred zakonsko in zunaj zakonsko spolnostjo za moške in večjo tradicionalno vpetostjo v

partnerske odnose za ženske. Razlika po spolu je posebej izrazita v skupini »za življenje«, v kateri je statistično značilno več moških kot žensk, kar ni presenetljivo, odkar je umetna prekinitve nosečnosti bolj neposredno ženska pravica do izbire kot moška. Ženskam je ljubezen v spolnosti pomembnejša kot moškim in hkrati so tolerantnejše do homoseksualne spolnosti, zato je v odnosni smeri statistično značilno več žensk. Razlike po spolu so skladne z britansko (Wellings in drugi 1994) in ameriško (Laumann in drugi 1994) raziskavo.

Večina anketiranih v naši raziskavi je navedla veroizpoved, vendar je med njimi le dobra tretjina takih, ki jim je vera zelo pomembna. Zato sem se v nadaljevanju omejila le na vprašanje, kako pomembna vam je vera. Vera je statistično pomembna v tradicionalni smeri, za katero je značilno močno skupinsko neodobravanje stališč o umetni prekinitvi nosečnosti in homoseksualni spolnosti. Stališči o umetni prekinitvi nosečnosti in homoseksualni spolnosti sta usklajeni s formalno pozicijo številnih verskih skupnosti, saj ljudje ohranjajo tradicionalno orientacijo skozi versko participacijo. Versko prepričanje je povezano s konservativnimi stališči o spolnem vedenju. Po Laumannu in sodelavcih (1994) so individualni člani cerkve ali župnije sprejeli bolj tolerantna stališča o spolnem vedenju. Zanje je značilno, da zasledujejo manj doktrinarno orientirano obliko religioznih izkušenj. Pripravljene so na novo premisliti in mogoče zavrniti določene elemente cerkvene doktrine. Če bi v naši analizi upoštevali vse pripadnike različnih veroizpovedi, ne glede na to, kako pomembna jim je vera, bi verjetno trdili podobno.

V rezultatih se odraža učinek kohorte in dejstva, da višjo starost spremlja večja verjetnost, da so člani tradicionalne smeri poročeni, imajo otroke in ostale lastnosti, ki se nagibajo k povezanosti z višjo stopnjo spolnega konservatizma. Najbolj izrazito s starostjo padajo odstotki v skupini »za ljubezen«, ki se po tej lastnosti umešča bližje rekreacijski smeri.

Več poročenih žensk je v tradicionalni smeri in skupini »za izbiro« in manj, torej več samskih, med liberalci in v skupini »za ljubezen«, medtem ko je več poročenih moških v skupinah »za izbiro« in »za življenje« in manj v skupini »za ljubezen«. Medtem ko so neporočeni moški, ki živijo v skupnem gospodinjstvu, člani konvencionalne skupine in skupine »za ljubezen«. Skupine odražajo raznovrstnost tipov ljudi, ki neporočeni živijo v skupnem gospodinjstvu. Raznovrstnost je posledica različnih motivacij za življenje v skupnem gospodinjstvu, kot so

življenje v skupnem gospodinjstvu kot uvod v zakon ali morda v alternativni za zakon. Odločitev, da neporočeni živijo v skupnem gospodinjstvu, odraža bolj odprt pogled na partnerstvo.

Z višjo stopnjo izobrazbe odstotek moških in žensk v tradicionalni skupini pada in obratno, z višjo stopnjo izobrazbe odstotek žensk v liberalni skupini in skupini »za ljubezen« ter odstotek moških v liberalni skupini in skupini »za življenje« narašča. Rezultati so skladni z analizo stališč v predhodnih poglavjih (glej **Poglavje 4.2.1** in **Tabelo A.2** v Prilogi), kjer obstaja pozitivna zveza med izobrazbo in življenjem v večjem mestu z odobravanjem spolnosti pred poroko, večjo odprtostjo partnerskih zvez in homoseksualno spolnostjo. Ti rezultati dodatno podprejo smiselnost uporabe metod razvrščanja v skupine, ki so bile uspešne v razlikovanju med dvema skupinama iz rekreacijske smeri. V nasprotju s profilom liberalcev v rekreacijski smeri, odstotek žensk v skupini »za izbiro« pada z višjo izobrazbo. V skupini »za izbiro« imajo člani hkrati tradicionalen in rekreacijski pristop do spolnosti. Sprememba v stališču o umetni prekinitvi nosečnosti je lahko posledica delovanja nevladnih organizacij v tej skupini, med katerimi je lahko veliko podpornikov gibanja »za izbiro«.

Člani skupine liberalcev bolj pogosto živijo v velikih mestih. V velikih mestih je višja toleranca homoseksualne spolnosti med moškimi kot drugje po državi. Potrebna je previdnost pri iskanju vzroka in posledic glede na to, da je enako verjetno, da bolj tolerantna stališča v velikih mestih privlačijo homoseksualne moške kot tudi, da prisotnost in večje število le-teh v večjih mestih povečuje poznavanje in zato večjo strpnost in toleranco.

Hipotezo 3.1, ki pravi, da so člani tradicionalne smeri bolj verjetno verni, ženske, starejši, poročeni in z nižjo stopnjo izobrazbe, sem v celoti potrdila z izjemo za poročene moške, ki jih je več v rekreativnih skupinah »za izbiro« in »za življenje«. To sta skupini, ki imata hkrati liberalen in konservativen pristop do spolnosti in kažeta na večplastnost spolne kulture pri nas. **Hipoteza 3.2**, ki pravi, da so člani rekreacijske smeri bolj verjetno moški, mlajši, neporočeni in živijo v velikih mestih, v celoti velja za moške iz vseh treh rekreacijskih skupin, mlajše iz liberalne skupine, neporočene iz liberalne skupine in tiste, ki živijo v velikih mestih iz liberalne skupine. Liberalna skupina ima na vseh osmih stališčih liberalne odgovore, medtem ko ostali dve skupini kombinirata različne pristope do spolnosti, kar se odraža tudi v porazdelitvi socio-demografskih značilnosti. **Hipotezo 3.3**, ki pravi, da so člani odnosne

skupine bolj verjetno mlajši in tisti z višjo izobrazbo, v celoti potrjujem za mlajše, medtem ko za tiste z višjo izobrazbo hipoteza 3.3 velja samo za ženske.

Sledi obravnava razvrstitve Slovencev glede na stališča o spolnem vedenju v šest skupin po izbranih spolnih aktivnostih in praksah.

Moški z več kot dvema partnerjema v zadnjem letu so najverjetneje člani rekreacijske smeri.

Hipotezo 3.4, ki pravi, da imajo člani rekreacijske smeri višje število partnerjev v zadnjem letu kot člani ostalih dveh smeri, potrjujem za neporočene moške, medtem ko za ženske ni razlik med skupinami. Neporočeni v konservativni skupini imajo večjo verjetnost, da nimajo spolnega partnerja v zadnjem letu, kar je po teoretični plati usklajeno s stališčem o spolnem odnosu pred poroko, pri nas pa se verjetneje povezuje z ostalimi konservativnimi stališči v skupini. Omenila sem že, da pri nas nimamo skupine, ki bi kritizirala spolni odnos pred poroko, vseeno pa je delež v konservativni skupini višji kot pri ostalih skupinah (glej **Tabelo 4.3**). Kljub vsemu se razmeroma visok odstotek neporočenih konservativnih moških in žensk vede na način, ki ni skladen z izraženimi stališči. Kako veliko je neskladje vedenja s stališči, je odvisno od interpretacije rezultatov. Če velja, da je spolnost pred poroko univerzalno sprejeta (glej **Poglavje 4.2.1.1**), in kriterij »primernosti« premaknem iz nič na enega partnerja v zadnjem letu, je neskladja med vedenjem in stališči za neporočene moške v konservativni skupini 17 odstotkov in 9 odstotkov za ženske. V tem primeru so stališča v večji meri usklajena z vedenjem (glej **Tabelo 4.5**).

Poročeni z več kot dvema partnerjema v zadnjem letu so najpogosteje člani rekreacijske smeri, kjer je *spolni užitek* osrednjega pomena. Tipični rekreacijski skupini, liberalna skupina in skupina »za življenje«, se od ostalih razlikujeta prav v odprtosti do zunaj partnerske spolnosti. Med poročenimi je večje število partnerjev v zadnjem letu dokaz zunaj zakonske aktivnosti. Spolno vedenje poročenih članov skupine »za ljubezen« je bližje tradicionalni kot rekreacijski smeri, saj so imeli vsi poročeni v tej skupini v zadnjem letu le enega spolnega partnerja.

Ker člani rekreacijskih skupin najpogosteje poročajo o višjem številu spolnih partnerjev, sem pričakovala, da bodo poročali tudi o višjem številu spolnih odnosov, vendar rezultati slovenske raziskave ŽSSZS (Klavs 2002) niso potrdili tega pričakovanja. Podatki o pogostosti

spolnih odnosov v zadnjem mesecu potrjujejo, da spolno vedenje ni enorazsežno povezano z razvrstitvijo stališč tako kot to napoveduje lestvica permisivnosti. Neporočeni imajo namreč največ spolnih odnosov v tradicionalni in odnosni smeri in ne v liberalni skupini, kot bi utegnili pričakovati. Najverjetneje je odgovor v stalnem partnerju, kjer partnerska zveza praviloma olajša dostopnost spolnega partnerja in s tem omogoča razmeroma pogoste spolne odnose. Raziskave kažejo, da imajo ljudje v partnerskih zvezah v povprečju bolj intenzivno spolno življenje kot tisti brez (stalnih) partnerjev (Schmidt v Bernik in Klavs 2011, 132).

O aktivni in pasivni oralni spolnosti najverjetneje poročajo v liberalni skupini. Ostale skupine so si v grobem podobne, z izjemo konservativne skupine, za katero je bolj verjetno, da člani nimajo izkušenj z oralno spolnostjo. Rezultati so podobni tudi za analni spolni odnos, z izjemo nadpovprečno visoke izkušnje analnega spolnega odnosa pri moških v konservativni skupini, kjer je 40 odstotkov moških poročalo o analnem spolnem odnosu kadarkoli v življenju, medtem ko je skupno povprečje za moške 34 odstotkov. Liberalci so najbolj tolerantni in odprti, manj verjetno vidijo vaginalni spolni odnos kot edino spolno tehniko in so zato bolj naklonjeni različnim repertoarjem spolnih praks. **Hipotezo 3.6**, ki pravi, da bolj kot je skupina permisivna (npr. rekreacijska skupina), bolj verjetno bo posameznik že imel izkušnjo z oralno in analno spolnostjo, lahko potrdim za pasivno oralno spolnost in aktivno oralno spolnost pri ženskah, medtem ko razlike med skupinami niso statistično pomembne za aktivno oralno spolnost pri moških in analnem spolnem odnosu kadarkoli v življenju. **Hipoteze 3.7**, ki pravi, da večina moških, ki je poročala o analni heteroseksualni spolnosti pripada odnosni ali rekreacijski smeri, medtem ko ženske rekreacijski smeri, ne morem potrditi, ker razlike med skupinami niso statistično značilno pomembne.

Prisotnost homoseksualne izkušnje je v veliki meri povezana s skupino »za ljubezen« in liberalno skupino, kar je usklajeno z dejstvom, da sta to dve skupini, ki izražata najbolj tolerantni stališči o homoseksualni spolnosti med moškimi in ženskami, čeprav ni jasno, kaj je posledica česa. Relativno visoki odstotki v teh dveh skupinah ne morejo skriti dejstva, da vsaka skupina obsega vsaj nekaj članov, ki so poročali, da imajo homoseksualno spolno izkušnjo. V rekreacijski smeri posebej izstopa še skupina »za življenje« (glej **Tabelo 4.5**), kjer nadpovprečno visok odstotek moških poroča o homoseksualni spolni izkušnji, medtem ko kar

60 odstotkov moških članov omenjene skupine ne tolerira homoseksualne spolnosti med moškimi (glej **Tabelo 4.3**). Stališče o homoseksualni spolnosti in homoseksualna spolna izkušnja sta v tej skupini slabše usklajeni. V skupini so netolerantni do homoseksualne spolnosti in umetne prekinitve nosečnosti, medtem ko pri ostalih stališčih ohranjajo liberalno pozicijo. V celoti potrjujem **hipotezo 3.5**, ki pravi, da je homoseksualna spolna izkušnja bolj verjetna med pripadniki odnosne ali rekreacijske smeri.

Prvi poudarek magistrskega dela je bil v razvrstitvi Slovencev glede na stališča o spolnosti in ovrednotenju dobljenih rezultatov v kulturni in družbeni organiziranosti spolnosti. Drugi poudarek pa je bil v preciznem metodološkem pristopu, ki je omogočil kakovostne podatke in je postavil temelje in standarde za nadaljnje raziskovanje na tem področju v Sloveniji. Posnemanje po najpomembnejših tujih raziskavah je po eni strani omogočilo, da so bile v prvi slovenski raziskavi uporabljene preizkušene raziskovalne metode, kar je zmanjšalo možnost napak, po drugi strani pa je zagotavljalo mednarodno primerljivost slovenskih rezultatov.

Pri raziskovanju stališč je potrebno biti pozoren na nekaj ključnih omejitev, ki jih bom izpostavila, saj lahko na poročanje stališč vpliva veliko dejavnikov.

Slovenska raziskava je kljub zagotovitvi popolne anonimnosti podcenila delež ljudi s homoseksualnimi spolnimi izkušnjami. Zelo verjetno je, da so bile osebe s homoseksualnimi izkušnjami zaradi družbene stigmatiziranosti homoseksualnosti manj pripravljene na sodelovanje v raziskavi. V družbah, kjer je homoseksualnost bolj stigmatizirana in je družbena distanca do istospolno usmerjenih oseb dokaj močna in stabilna, anketiranci celo ob zagotovljeni anonimnosti težko posredujejo informacije o tej vrsti spolnosti (Bernik in Klavs 2011).

Družbeni pritisk h konformnosti se kaže predvsem v stališčih, ki so družbeno pomembna, prevladujoča in zaželena. Vplivu teh dejavnikov se ni mogoče izogniti, lahko pa ga zmanjšamo s skrbno metodološko izvedbo raziskave.

Dodatno naj bi k pristranosti podatkov prispevalo tudi to, da so o svoji spolnosti pogosteje pripravljeni poročati člani liberalne skupine kot pa člani tradicionalnih skupin.

Obstajajo kulturno pogojene razlike med ženskami in moškimi v doživljanju spolnosti. Zaradi teh razlik se ženske nagibajo k podcenjevanju spolnih izkušenj, medtem ko se moški nagibajo k precenjevanju števila svojih spolnih partneric (Laumann in drugi 1994). Bernik in Klavs (2011) navajata, da se poročanje mlajših žensk glede spolnosti spreminja, saj so postale bolj odkrite in z manj moralnimi zadržki poročajo o svojem spolnem vedenju.

Vemo, da se spolno vedenje in stališča v zvezi s spolnostjo v času spreminjajo, zato je po petnajstih letih nujno pridobiti nove podatke. Eden od glavnih ciljev druge slovenske nacionalne raziskave ŽSSZS II, ki jo bomo izvedli v letu 2016 na verjetnostnem vzorcu najmanj 1000 prebivalcev Slovenije, starih od 18 do 49 let, je opisati stališča v zvezi s spolnostjo. S primerjavo rezultatov prve in druge slovenske nacionalne raziskave bomo ponovno lahko razvrstili Slovence glede na stališča o spolnosti in opisali ter ovrednotili spremembe v kulturni in družbeni organiziranosti spolnosti v zadnjih petnajstih letih.

6 Zaključek

V magistrskem delu so obravnavana razhajanja med stališči Slovencev, ki kažejo na raznovrstnost spolne kulture pri nas. Do teh potrditev sem prišla na podlagi razvrstitve Slovencev glede na stališča o spolnem vedenju. Metode razvrščanja v skupine se v splošnem zdijo ustrezne za raziskovanje družbenega fenomena, ki sem ga želela osvetliti, vendar je težko zagotoviti, da so skupine, ki sem jih identificirala, najbolj primerne. Dejstvo, da so skupine povezane z izbranimi socio-demografskimi značilnostmi, spolnimi praksami in spolnim vedenjem na napovedljiv način, govori v prid primernosti razvrstitve. Potrditev lahko podkrepim tudi z rezultati ameriške raziskave NHLS (Lauman in drugi 1994), kjer so skupine v večji meri primerljive z našimi skupinami. Vendar pa so zaradi velike raznovrstnosti stališč o spolnem vedenju celo tipične/značilne opredelitve lahko tvegane. Največ težav se je izkazalo z razvrstitvijo skupine »za izbiro« v rekreacijski smeri, kar so v nekaterih primerih potrdile tudi povezave z izbranimi socio-demografskimi značilnostmi in spolnimi praksami. Ker skupina združuje tradicionalen in liberalen pristop o stališčih o spolnosti in ker so jo v ameriški raziskavi NHLS (Laumann in drugi 1994) razvrstili v tradicionalno smer, bi bilo smiselno, da ob ponovitvi slovenske raziskave ŽSSZS II ponovno pretehtam odločitve o ustreznosti razvrstitve. Sicer pa menim, da je razvrstitev Slovencev glede na stališča o spolnosti v šest skupin pomemben korak v razumevanju pluralnosti spolne kulture pri nas z uporabo multivariatnih statističnih metod.

Podatkov o stališčih sem se lotila s predpostavko (Bernik in Klavs 2011, 181), da »v slovenski spolni kulturi sicer prevladuje težnja k svobodni/odprti spolni kulturi, vendar imamo hkrati tudi različne in celo popolnoma nasprotujoče si norme«. Baumanovo (Bernik in Klavs 2011, 14–28) razumevanje spolnosti se je najbolj jasno izrazilo v liberalni skupini, ki je visoko

permisivna in kjer je »tradicionalna spolna morala« že izginila, podobno je z drugo »prostolebdečo« skupino »za življenje«, vendar samo na področju ekskluzivnosti v partnerskih zvezah. Med vsemi skupinami sta na področju partnerskih zvez najbolj odprti in vključujeta slabo tretjino celotne populacije. Konservativna in konvencionalna skupina sta popolno nasprotje »prostolebdeči« spolni kulturi, zanju je značilno pritrjevanje spolni ekskluzivnosti v partnerskih zvezah in kritičen odnos do homoseksualne spolnosti ter splava. Skupinama pripada druga tretjina populacije. Preostanek opisujeta skupini »za ljubezen« in »za izbiro«, ki kombinirata različne pristope do spolnosti. Podobno je tudi s skupino »za življenje«, ki je sicer visoko permisivna na področju ekskluzivnosti v partnerskih zvezah in mnogo manj na ostalih stališčih o spolnosti. Če povzamem ključne rezultate, v Sloveniji ni enega prevladujočega vzorca spolnega vedenja, ampak v kulturni in družbeni organizaciji spolnosti sobiva več različnih vzorcev in o tem govorijo skupine. Ob vsem tem poudarim samo še to, da nimajo vse skupine enake družbene teže oz. pomembnosti in bi jih lahko razvrstila po sprejemljivosti, čeprav med sprejemljivim in nesprejemljivim vedenjem ni jasnih mej in so pri posameznih stališčih različne. To kaže, da v Sloveniji spolna kultura ni homogena.

7 Literatura

1. Andolšek-Jeras, Lidija, Mateja Kožuh-Novak, Dunja Obersnel-Kveder in Bojana Pinter. 1993. Fertility survey in Slovenia, 1989. *Advances in Contraceptive Delivery System* 9 (2–3): 79–91.
2. *Abortion Law Reform Act, 1967*. Dostopno prek: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/87/contents> (10. april 2016).
3. Ajzen, Icek in Martin Fishbein. 1980. *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
4. Bernik, Ivan in Irena Klavs. 2011. *Spolno življenje v Sloveniji*. Založba Aristej, zbirka Dialogi, XII. Letnik.
5. Bolin, Anne in Patricia Whelehan. 2009. *Human Sexuality: Biological, Psychological, and Cultural Perspectives*. New York in London: Routledge.
6. Bullough, Vern L. 1995. *Science in the Bedroom: A History of Sex Research*. New York: Basic Books.
7. --- 2010. Alfred Kinsey. V *Speaking of sexuality. Interdisciplinary readings. Third edition*, ur. Nelwyn B. Moore, J. Kenneth Davidson, Sr. in Terri D. Fisher, 3–14. New York, Oxford: Oxford university press.
8. Christoper, F. Scott in Susan Sprecher. 2010. Sexuality in marriage, dating, and other relationships: a decade review. V *Speaking of sexuality. Interdisciplinary readings. Third edition*, ur. Nelwyn B. Moore, J. Kenneth Davidson, Sr. in Terri D. Fisher, 313–335. New York, Oxford: Oxford university press.

9. Černič Istenič, Majda. 1994. *Rodnost v Sloveniji*. Zbirka Forum 6. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
10. Davidson Sr., J. Kenneth, Nelwyn B. Moore, John R. Earle in Robert Davis. 2010. Sexual attitudes and behavior at four universities: Do region, race, and/or religion matter? V *Speaking of sexuality. Interdisciplinary readings. Third edition*, ur. Nelwyn B. Moore, J. Kenneth Davidson, Sr. in Terri D. Fisher, 119–131. New York, Oxford: Oxford university press.
11. DeLamater, John D. in William N. Friedrich. 2010. Human sexual development. V *Speaking of sexuality. Interdisciplinary readings. Third edition*, ur. Nelwyn B. Moore, J. Kenneth Davidson, Sr. in Terri D. Fisher, 63–70. New York, Oxford: Oxford university press.
12. Durkheim, Émile. 1992. *Samomor: Prepoved incesta in njeni izviri*. Ljubljana: Studia humanitatis.
13. Ferligoj, Anuška. 1989: *Razvrščanje v skupine. Metodološki zvezki 4*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
14. --- 1995. *Osnove statistike na prosojnicah*. Ljubljana: Tiskarna Mišmaš.
15. --- 1998. *Multivariatna analiza. Zapiski predavanj*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
16. --- 2002. *Cluster Analysis*. Croatia: School of Biometrics. BIOSTAT. Cavtat.
17. Ferligoj, Anuška in Tina Kogovšek. 2002. *Multivariatna analiza. Primeri*. Ljubljana.
18. Giddens, Anthony. 2000. *Preobrazba intimnosti : spolnost, ljubezen in erotika v sodobnih družbah*. Ljubljana: Založba /*cf.
19. Haavio-Mannila, Elina, Osmo Kontula in Anna Rotkirch. 2002. *Sexual lifestyles in the twentieth century: A research study*. New York: Palgrave.
20. Harvey, John H., Amy Wenzel and Susan Sprecher. 2004. *The Handbook of Sexuality in Close Relationships*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
21. Hendrick, Clyde, Susan S. Hendrick in Darcy A. Reich. 2006. The Brief Sexual Attitudes Scale. *The Journal of Sex Research* 43 (1): 76–86. Dostopno prek: http://www.jstor.org/stable/20620229?seq=1#page_scan_tab_contents (9. april 2016).
22. Hendrick, Susan S. in Clyde Hendrick. 1987. Love and Sex Attitudes and Religious Beliefs. *Journal of Social and Clinical Psychology* 5 (3): 391–398.

23. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Dostopno prek: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html> (4. maj 2010).
24. Johnson, Anne M., Jane Wadsworth, Kaye Wellings, Julia Field in Sally Bradshaw. 1994. *Sexual Attitudes and Lifestyles*. Oxford: Blackwell scientific publications.
25. Johnson, Anne M. in Kaye Wellings. 1994. Studying Sexual Lifestyles. V *Sexual Attitudes and Lifestyles*, ur. Anne M. Johnson, Jane Wadsworth, Kaye Wellings, Julia Field in Sally Bradshaw, 1–18. Oxford: Blackwell Scientific Publications.
26. *Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ)*. Ur. l. RS 63/1994. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO905.html (3. marec 2010).
27. *Kinsey Institute*. Dostopno prek: <http://www.kinseyinstitute.org/> (9. april 2016).
28. Klavs, Irena. 2002. *National Survey of Sexual Lifestyles and Chlamydia Trachomatis Infection in Slovenia*. London: University of London, London School of Hygiene & Tropical Medicine. (Doktorska dizertacija).
29. Klavs, Irena, Laura C Rodrigues, Kaye Wellings, Darja Keše in Igor Švab. 2002. Feasibility of testing for Chlamydia trachomatis in a general population sexual behaviour survey in Slovenia. *International journal of STD & AIDS* 13 (2): 5–8.
30. Klavs, Irena, Laura C. Rodrigues, Kaye Wellings, Darja Keše in Richard Hayes. 2004. Prevalence of genital Chlamydia trachomatis infection in the general population of Slovenia: serious gaps in control. *Sexually transmitted infections* 80: 121–123.
31. Klavs, Irena, Laura C. Rodrigues, Kaye Wellings, Helen A. Weiss in Richard Hayes. 2005. Increased condom use at sexual debut in the general population of Slovenia and association with subsequent condom use. *AIDS* 19: 1215–1223.
32. Klavs, Irena in Igor Švab. 2006. Slovenian national survey of sexual lifestyles attitudes and health: preparatory work and feasibility study. *Zdravstveno varstvo* 45 (3): 117–125.
33. Klavs, Irena, Laura C. Rodrigues, Helen A. Weiss in Richard Hayes. 2006. Factors associated with early sexual debut in Slovenia: results of a general population survey. *Sexually transmitted infections* 82 (6): 478–483.
34. Klavs, Irena, Darja Keše in Igor Švab. 2007. Slovene national survey of sexual lifestyles, attitudes and health, 1999–2001: data collection methods. *Zdravstveno varstvo* 46 (1): 1–8.

35. Klavs, Irena in Marta Grgič-Vitek. 2008. The burden of genital warts in Slovenia: results from a national probability sample survey. *Eurosurveillance* 13 (45): 1–4.
36. Klavs, Irena in Francois F. Hamers. 2008. Male circumcision in Slovenia: result from a national probability sample survey. *Sexually transmitted infections* 84 (1): 49–50.
37. Klavs, Irena, Laura C. Rodrigues, Kaye Wellings, Helen A. Weiss in Richard Hayes. 2009. Sexual behaviour and HIV/sexually transmitted infection risk behaviours in the general population of Slovenia, a low HIV prevalence country in central Europe. *Sexually transmitted infections* 85 (2): 132–138.
38. Klavs, Irena in Tanja Kustec (ur.). 2015a. *Okužba s HIV v Sloveniji. Letno poročilo 2014*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
39. --- 2015b. *Spolno prenesene okužbe v Sloveniji. Letno poročilo 2014*. Ljubljana: Nacionalni inštitut za javno zdravje.
40. Kinsey, Alfred C., Wardell B. Pomeroy in Clyde E. Martin. 1948. *Sexual behavior in the human male*. Bloomington: W.B. Saunders. Dostopno preko: <https://books.google.si/intl/sl//googlebooks/about.html> (10. april 2016).
41. Kožuh-Novak, Mateja, Dunja Obersnel Kveder, Majda Černič Istenič, Milivoja Šircelj in Vasja Vehovar. 1998. *Rodnostno vedenje Slovencev. Nacionalno poročilo*. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni center SAZU.
42. Kropivnik, Samo. 2002. Vrednotni habitusi kot empirična tipologija. *Družboslovne razprave* XVIII 39: 109–128.
43. Laumann, Edward O., John H. Gagnon, Robert T. Michael in Stuart Michaels. 1994. *The Social organization of sexuality: sexual practices in the United States*. Chicago, London: University of Chicago Press.
44. Laumann, Edward O., John H. Gagnon, Robert T. Michael in Stuart Michaels. 2010. The social organization of sexuality: theoretical background. V *Speaking of sexuality. Interdisciplinary readings. Third edition*, ur. Nelwyn B. Moore, J. Kenneth Davidson, Sr. in Terri D. Fisher, 23–37. New York, Oxford: Oxford university press.
45. Lottes, Ilsa L. 1985. The Use of Cluster Analysis to Determine Belief Patterns of Sexual Attitudes. *The Journal of Sex Research* 21, 405–421.
46. Michael, Robert T, John H. Gagnon, Edward O. Laumann in Gina Kolata. 1995. *Sex in America: A definitive survey*. U.S.: Warner Books.

47. Moore, Nelwyn B., J. Kenneth Davidson, Sr. in Terri D. Fisher 2010. *Speaking of sexuality. Interdisciplinary readings. Third edition.* New York, Oxford: Oxford university press.
48. Pallant, Julie. 2013. *SPSS. Survival Manual. A step by step guide to data analysis using IBM SPSS.* 5th edition. The Mc Graw Hill companies.
49. Parker, Richard in Peter Aggleton. 2007. *Culture, Society and Sexuality: A Reader.* London in New York: Routledge.
50. *Pro-choice.* Dostopno prek: <http://www.prochoice.com> (5. februar 2016).
51. *Pro-life.* Dostopno prek: <http://www.prolife.com> (5. februar 2016).
52. Radovan, Marko. 2001. Kaj določa naše vedenje. *Psihološka obzorja* 10 (2): 101–112.
53. Radovan, Marko. 2003. Analiza dejavnikov, ki vplivajo na motiviranost brezposelnih za izobraževanje. *Psihološka obzorja* 12 (4): 109–120.
54. Reiss, Ira L. 2006. *An insider's view of sexual science since Kinsey.* Lanham (MD) [etc.] : Rowman & Littlefield, cop.
55. Rossi, Alice S. 1994. *Sexuality across the Life Course.* Chicago: The University of Chicago Press.
56. Schwartz, Pepper in Virginia E. Rutter. 2010. Sexual desire and gender. V *Speaking of sexuality. Interdisciplinary readings. Third edition,* ur. Nelwyn B. Moore, J. Kenneth Davidson, Sr. in Terri D. Fisher, 272–290. New York, Oxford: Oxford university press.
57. *Sexual Offences (Amendment) Act 2000 c. 44.* Dostopno prek: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/44> (10. april 2016).
58. Ule, Mirjana. 2000: *Temelji socialne psihologije.* Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
59. Weeks, Jeffrey. 2003. *Sexuality.* Second edition. London, New York: Routledge.
60. Wellings, Kaye, Jane Wadsworth in Anne M. Johnson. 1994. Sexual Diversity and Homosexual Behaviour. V *Sexual Attitudes and Lifestyles,* ur. Anne M. Johnson, Jane Wadsworth, Kaye Wellings, Julia Field in Sally Bradshaw, 183–224. Oxford: Blackwell Scientific Publications.
61. Wellings, Kaye, Julia Field in Luke Whitaker. 1994. Sexual Attitudes. V *Sexual Attitudes and Lifestyles,* ur. Anne M. Johnson, Jane Wadsworth, Kaye Wellings, Julia Field in Sally Bradshaw, 225–258. Oxford: Blackwell Scientific Publications.

62. *Zakon o zdravstvenih ukrepih pri uresničevanju pravice do svobodnega odločanja o rojstvu otrok (ZZUUP)*. Ur. l. RS 11/1977. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO408.html (3. marec 2010).

PRILOGA A

Tabela A.1: Stališča moških in žensk o spodnji starostni meji ob prvem spolnem odnosu posebej za fante in dekleta. »Kaj mislite, ali je neka starostna meja, pod katero mladi ne bi smeli začeti s spolnimi odnosi?«

Stališče ...	...o primerni starosti za	Starost									Je odvisno od posameznika, ne od starosti	Ne pred poroko	Drugo	Nima mnenja /ne ve	Št enot	Povprečje	Mediana	Modus	Min	Max
		Pod 13	13	14	15	16	17	18	19	20+										
Moških	fante (%)	0,7	1,2	2,5	14,1	9,5	8,9	15,2	1,1	2,4	39,6	0,1	0,4	4,3	880	16,5	16	18	11	25
	dekleta (%)	0,7	1,4	3,2	13,7	10,5	9,3	15,6	0,3	1,8	38,6	0,1	0,4	4,3	880	16,4	16	18	10	25
Žensk	fante (%)	0,1	1,0	1,1	6,5	7,7	11,8	20,8	2,5	6,6	38,4	0,7	0,5	2,3	863	17,3	18	18	12	25
	dekleta (%)	0,2	1,0	1,1	8,9	10,2	10,9	21,0	1,5	4,1	38,0	0,7	0,5	2,0	862	17	17	18	12	23
Skupaj	fante (%)	0,4	1,1	1,8	10,3	8,5	10,3	17,9	1,8	4,4	38,8	0,4	0,5	3,3	1743	16,9	17	18	11	25
	dekleta (%)	0,5	1,2	2,1	11,3	10,3	10,0	18,2	0,9	2,9	38,1	0,4	0,5	3,1	1742	16,7	17	18	10	25

[Vir: anketa, vprašanje 27a,b]

Tabela A.2: Izbrane partnerske zveze in umetna prekinitev nosečnosti po osnovnih demografskih spremenljivkah; odstotek navaja podatke za večinoma ali vedno narobe, odstotki so izračunani po vrsticah

		Spolnost pred poroko		Dodatni partner v zakonski skupnosti		Dodatni partner v zunajzakonski skupnosti		Dodaten partner v partnerstvu		Priložnostna spolnost		Spolnost med dvema moškima		Spolnost med dvema ženskama		Abortus	
		(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj
MOŠKI	<i>Skupaj</i>	7,0	875 (MV 9)	74,4	865 (MV 9)	75,6	864 (MV 9)	72,5	864 (MV 9)	47,3	865 (MV 9)	71,9	837 (MV 9)	62,8	831 (MV 9)	34,4	825 (MV 9)
Starost	18-24	6,7	194	87,0	193	83,0	194	82,9	193	39,9	193	63,8	185	54,9	184	43,8	185
	25-34	6,1	262	73,0	256	76,5	255	72,2	255	49,4	257	70,2	255	58,5	253	33,6	241
	35-44	7,6	275	68,7	275	71,9	274	70,7	270	49,8	273	73,1	260	66,0	256	30,9	262
	45-48	7,0	143	70,2	141	70,9	141	63,4	145	48,6	142	83,5	139	75,5	139	29,7	138
	<i>ps=3</i>		<i>p=,918</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,023*</i>		<i>p=,001*</i>		<i>p=,139</i>		<i>p=,001*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,018*</i>
Verska pripadnost	Da	6,7	623	76,7	614	76,3	613	74,5	615	50,0	612	77,4	602	69,0	596	39,1	586
	Ne	8,0	251	68,4	250	73,5	249	67,9	249	40,8	250	57,5	233	46,6	234	23,0	239
	<i>ps=1</i>		<i>p=,306</i>		<i>p=,008*</i>		<i>p=,213*</i>		<i>p=,031*</i>		<i>p=,009*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>
Veroizpoved¹³	Rimsko-katoliška	6,1	576	76,6	569	76,4	568	73,9	571	49,9	569	76,8	556	69,3	550	37,5	542
	Evngeličanska	18,8	16	82,4	17	76,5	17	88,2	17	64,7	17	88,2	17	76,5	17	56,3	16
	Srbska pravoslavna	9,1	11	55,6	9	66,7	9	66,7	9	22,2	9	90,9	11	63,6	11	55,6	9
	Muslimanska/islamska	7,7	13	76,9	13	76,9	13	83,3	12	58,3	12	76,9	13	61,5	13	64,3	14
	Druga	33,3	3	100,0	3	100,0	3	66,7	3	33,3	3	66,7	3	66,7	3	66,7	3
	Nobena	8,0	251	68,4	250	73,5	249	67,9	249	40,8	250	57,5	233	46,6	234	23,0	239
	<i>ps=5</i>		<i>(p=,169)</i>		<i>(p=,092)</i>		<i>(p=,825)</i>		<i>(p=,282)</i>		<i>(p=,052)</i>		<i>(p=,000*)</i>		<i>(p=,000*)</i>		<i>(p=,000*)</i>
Pomembnost vere¹⁴	Zelo	19,1	47	82,6	46	78,3	46	74,5	47	46,8	47	78,7	47	70,2	47	52,1	48
	Precej	8,1	185	80,0	185	79,9	184	79,3	184	57,8	180	79,3	179	73,2	179	53,4	178
	Ne zelo	4,4	339	74,6	334	73,6	333	72,1	333	45,3	333	77,7	328	67,1	322	29,9	314
	Sploh nič	3,9	51	77,1	48	80,0	50	72,5	51	56,9	51	70,2	47	66,0	47	30,4	46
	<i>ps=3</i>		<i>(p=,001*)</i>		<i>p=,409</i>		<i>p=,367</i>		<i>p=,333</i>		<i>p=,039*</i>		<i>p=,610</i>		<i>p=,521</i>		<i>p=,000*</i>
Starost ob prvem spolnem odnosu	<15	11,7	60	60,0	60	58,3	60	59,3	59	46,7	60	77,2	57	60,3	58	43,1	58
	15	9,5	74	80,8	73	75,3	73	77,0	74	47,2	72	67,6	71	59,2	71	39,4	71
	16	6,3	126	77,2	123	75,6	123	71,9	121	48,4	124	69,4	121	61,2	121	31,7	120
	17	6,0	184	69,3	179	75,6	180	68,1	182	46,4	181	70,8	171	61,4	171	27,7	173
	18	3,1	162	76,3	160	78,3	161	75,8	161	47,2	161	71,8	156	61,7	154	31,6	155

¹³ Spremenljivka Veroizpoved je sestavljena iz dveh vprašanj »Kaj pa vi, ali pripadate kakšni veroizpovedi?« in »Katera je vaša veroizpoved?«.

¹⁴ Na vprašanje »Kako pomembna vam je vera (sedaj)?« so odgovorili samo tisti anketiranci, ki pripadajo kateri izmed veroizpovedi.

	Spolnost pred poroko		Dodatni partner v zakonski skupnosti		Dodatni partner v zunajzakonski skupnosti		Dodaten partner v partnerstvu		Priložnostna spolnost		Spolnost med dvema moškima		Spolnost med dvema ženskama		Abortus	
	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj
19	5,7	70	76,4	72	77,8	72	75,0	72	42,9	70	67,6	68	63,2	68	27,0	63
20	7,7	78	73,1	78	80,3	76	75,6	78	43,6	78	80,3	76	73,0	74	47,9	71
21+	5,3	75	77,6	76	75,7	74	75,7	74	62,2	74	76,1	71	65,2	69	38,4	73
Se ni nikoli zgodilo	23,1	39	86,8	38	79,5	39	71,8	39	35,9	39	66,7	39	61,5	39	40,5	37
Odklonil odgovor	,0	5	25,0	4	50,0	4	100,0	4	20,0	5	80,0	5	80,0	5	60,0	5
<i>Zakonski stan</i>	<i>ps=9</i>	<i>(p=,005*)</i>	<i>p=,017*</i>	<i>(p=,158)</i>	<i>p=,274</i>	<i>p=,263</i>	<i>p=,694</i>	<i>p=,832</i>	<i>p=,051</i>							
Poročeni in živite skupaj z zakoncem	7,7	415	72,3	408	72,8	405	67,7	406	54,2	404	78,8	400	69,6	395	28,6	392
Živite s partnerjem v skupnem gospodinjstvu	2,8	108	76,6	107	86,1	108	81,5	108	47,7	109	63,6	99	59,6	99	37,6	101
Ovdoveli/razvezani/živite ločeno	6,3	16	41,2	17	41,2	17	23,5	17	17,6	17	56,3	16	43,8	16	46,7	15
Samski	7,5	335	78,1	333	77,2	334	78,0	332	40,0	334	66,6	323	56,4	321	39,9	316
<i>Velikost naselja</i>	<i>ps=3</i>	<i>p=,332</i>	<i>p=,004*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,001*</i>	<i>p=,002*</i>	<i>p=,009*</i>			
Mesto z nad 100.000 prebivalci	8,3	133	76,9	130	78,5	130	71,1	128	46,5	129	61,2	129	53,5	129	31,0	129
Mesto z 10.000 do 1000.000 prebivalci	4,0	125	73,4	124	75,8	124	75,6	123	43,5	124	68,3	120	54,2	120	32,2	115
Mesto z 2000 do 10.000 prebivalci	7,1	127	72,4	127	73,2	123	71,8	124	42,9	126	73,1	119	58,8	119	27,7	119
Kraj z manj kot 2000 prebivalci	7,1	476	74,7	470	75,4	472	72,4	475	50,2	470	75,3	453	68,2	450	37,7	448
<i>Tip naselja</i>	<i>ps=3</i>	<i>p=,555</i>	<i>p=,856</i>	<i>p=,806</i>	<i>p=,860</i>	<i>p=,348</i>	<i>p=,014*</i>	<i>p=,002*</i>	<i>p=,142</i>							
Mesto	7,9	303	73,8	298	74,8	298	72,4	294	48,3	298	66,0	291	55,1	292	31,0	287
Primestno naselje	6,7	105	67,3	107	68,6	105	66,0	106	38,7	106	72,8	103	55,0	100	30,3	99
Strnjeno vaško naselje	7,5	267	79,0	262	79,9	264	74,5	267	53,2	265	72,0	254	66,7	252	36,4	253
Raztresene hiše, hiša na samem	5,0	181	73,0	178	73,7	179	74,7	178	43,3	178	81,8	170	74,7	170	42,3	168
<i>Zdravstvena regija</i>	<i>ps=3</i>	<i>p=,648</i>	<i>p=,112</i>	<i>p=,118</i>	<i>p=,362</i>	<i>p=,043*</i>	<i>p=,004*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,024*</i>			
Celje	6,6	137	77,8	135	80,3	137	75,6	135	47,0	134	79,1	129	73,2	127	38,1	126
Nova Gorica	7,0	43	69,0	42	73,8	42	73,8	42	37,2	43	59,5	42	47,5	40	30,0	40
Koper	6,3	64	87,5	64	89,1	64	82,8	64	51,6	64	62,3	61	56,7	60	40,0	55
Kranj	6,8	73	68,5	73	69,9	73	66,2	74	41,9	74	70,4	71	62,0	71	30,7	75
Ljubljana	6,0	249	77,0	244	77,1	240	71,5	242	47,5	244	69,4	235	56,0	234	29,0	238
Maribor	4,3	139	70,8	137	71,3	136	71,0	138	46,0	137	63,9	133	55,3	132	41,2	131
Murska Sobota	10,3	58	70,7	58	67,2	58	77,6	58	51,8	56	84,7	59	79,3	58	49,1	57
Novo Mesto	9,5	63	74,6	63	74,2	62	65,6	61	54,8	62	87,9	58	76,3	59	21,8	55
Ravne	16,7	36	67,6	37	69,4	36	72,2	36	43,2	37	70,3	37	66,7	36	38,9	36
<i>Izobrazba</i>	<i>ps=8</i>	<i>(p=,357)</i>	<i>p=,163</i>	<i>p=,084</i>	<i>p=,428</i>	<i>p=,725</i>	<i>p=,001*</i>	<i>p=,000*</i>	<i>p=,024*</i>							
OŠ ali manj	5,3	113	78,8	113	77,7	112	71,7	113	47,7	109	81,0	105	76,2	105	36,8	106
Poklicni program	6,0	283	79,5	273	75,5	273	76,5	277	45,2	281	81,1	275	74,4	270	39,6	265
Tehniško strokovni ali gimnazijski program	9,2	359	72,1	355	75,6	357	73,2	355	48,0	354	65,1	338	53,7	337	32,6	340
Višja šola	4,4	45	66,0	47	77,8	45	66,7	45	47,7	44	70,5	44	56,8	44	26,8	41
Visoka šola, fakulteta ali akademija	4,5	66	67,7	65	72,3	65	60,0	65	54,5	66	53,8	65	43,1	65	22,6	62
Specialistična povisoškošolska, magisterij ali doktorat	10,0	10	58,3	12	63,6	11	55,6	9	33,3	12	70,0	10	70,0	10	27,3	11

		Spolnost pred poroko		Dodatni partner v zakonski skupnosti		Dodatni partner v zunajzakonski skupnosti		Dodaten partner v partnerstvu		Priložnostna spolnost		Spolnost med dvema moškima		Spolnost med dvema ženskama		Abortus	
		(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj
Narodnost¹⁵		<i>ps=3</i>	<i>(p=,451)</i>		<i>p=,057</i>		<i>(p=,900)</i>		<i>p=,088</i>		<i>p=,714</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,106</i>
	Slovenec	6,4	810	75,0	801	76,1	799	73,2	801	46,9	803	71,4	776	62,4	769	33,9	761
	Narodnosti iz bivših republik Jugoslavije	13,8	58	67,9	56	69,6	56	69,6	56	54,5	55	81,5	54	69,1	55	42,9	56
	Drugo	25,0	8	62,5	8	62,5	8	28,6	7	28,6	7	57,1	7	57,1	7	25,0	8
		<i>ps=3</i>	<i>(p=,015*)</i>		<i>p=,364</i>		<i>p=,382</i>		<i>p=,027*</i>		<i>(p=,336)</i>		<i>p=,191</i>		<i>(p=,584)</i>		<i>p=,338</i>
Status																	
	Zaposlen	7,7	482	73,4	473	75,0	472	69,8	473	50,1	473	73,4	462	63,0	459	32,6	451
	Samozaposlen	9,6	136	76,9	134	78,5	135	78,5	135	48,9	133	74,6	130	70,1	127	33,9	127
	Brezposeln	8,2	61	72,1	61	70,5	61	73,8	61	44,3	61	78,6	56	73,2	56	42,1	57
	V rednem izobraževalnem programu	4,4	90	84,6	91	80,9	89	77,8	90	37,8	90	52,3	86	38,4	86	40,9	88
	Gospodinja	,0	4	100,0	4	66,7	3	66,7	3	25,0	4	75,0	4	75,0	4	25,0	4
	Upokojenec, nezmožen za delo (bolan, invalid)	1,4	70	64,8	71	70,4	71	73,9	69	42,3	71	82,9	70	75,4	69	30,9	68
	Drugo	3,1	32	74,2	31	78,1	32	68,8	32	45,5	33	55,2	29	50,0	30	40,0	30
		<i>ps=6</i>	<i>(p=,308)</i>		<i>p=,099</i>		<i>p=,650</i>		<i>(p=,437)</i>		<i>p=,350</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,574</i>
ŽENSKE																	
	Skupaj	7,6	863 (MV 4)	85,0	856 (MV 11)	88,5	855 (MV 12)	83,7	855 (MV 13)	58,9	83 (MV 36)	58,3	802 (MV 66)	58,4	803 (MV 65)	36,0	803 (MV 65)
Starost																	
	18-24	6,5	184	87,4	183	90,2	183	84,2	183	50,3	181	41,4	174	42,5	174	42,0	176
	25-34	8,0	261	81,5	260	86,5	259	78,4	259	56,4	250	56,1	239	55,8	240	39,5	248
	35-44	7,9	277	89,0	273	90,5	274	87,6	275	61,3	269	62,1	256	61,7	256	33,6	247
	45-48	7,1	141	80,7	140	85,7	140	84,9	139	71,0	131	77,4	133	77,4	133	25,6	133
		<i>ps=3</i>	<i>p=,924</i>		<i>p=,032*</i>		<i>p=,300</i>		<i>p=,034*</i>		<i>p=,002*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,012*</i>
Verska pripadnost																	
	Da	7,9	605	86,5	600	89,6	599	83,5	599	61,1	586	63,4	560	63,5	559	40,5	560
	Ne	6,9	259	81,6	255	85,9	255	84,4	256	53,7	246	46,7	242	46,9	243	25,2	242
		<i>ps=1</i>	<i>p=,365</i>		<i>p=,042*</i>		<i>p=,073</i>		<i>p=,414</i>		<i>p=,028*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>
Veroizpoved																	
	Rimsko-katoliška	7,0	560	86,4	557	89,6	556	83,1	556	61,1	542	62,1	520	62,2	519	40,1	516
	Evngeličanska	28,6	7	85,7	7	85,7	7	85,7	7	12,5	8	62,5	8	62,5	8	37,5	8
	Srbska pravoslavna	10,0	20	90,0	20	95,0	20	90,0	20	70,0	20	94,1	17	94,1	17	55,0	20
	Muslimanska/islamska	18,2	11	90,0	10	90,0	10	90,0	10	81,8	11	81,8	11	81,8	11	27,3	11
	Druga	66,7	3	100,0	4	100,0	4	100,0	4	66,7	3	66,7	3	66,7	3	100,0	4
	Nobena	6,9	259	81,6	255	85,9	255	84,4	256	53,7	246	46,7	242	46,9	243	25,2	242
		<i>ps=5</i>	<i>(p=,001*)</i>		<i>(p=,483)</i>		<i>(p=,580)</i>		<i>(p=,861)</i>		<i>(p=,013*)</i>		<i>(p=,000*)</i>		<i>(p=,000*)</i>		<i>(p=,000*)</i>
Pomembnost vere																	
	Zelo	16,0	94	96,8	94	94,7	94	89,4	94	75,8	91	79,3	92	80,2	91	62,6	91

¹⁵ Spremenljivka Narodnost je sestavljena iz vprašanja «Kakšne narodnosti ste?» in odprtega odgovora »Drugo« pri istem vprašanju.

	Spolnost pred poroko		Dodatni partner v zakonski skupnosti		Dodatni partner v zunajzakonski skupnosti		Dodaten partner v partnerstvu		Priložnostna spolnost		Spolnost med dvema moškima		Spolnost med dvema ženskama		Abortus	
	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj
Precej	8,6	220	84,6	221	88,6	220	84,1	220	59,6	213	68,3	205	68,6	204	38,3	209
Ne zelo	5,5	254	84,5	251	87,6	250	80,0	250	57,8	249	54,1	231	54,1	231	37,9	227
Sploh nič	,0	35	85,3	34	97,1	34	90,9	33	57,6	33	53,1	32	53,1	32	15,6	32
<i>ps=3</i>	<i>p=,004*</i>		<i>p=,017*</i>		<i>p=,114</i>		<i>p=,114</i>		<i>p=,020*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>	
Starost ob prvem spolnem odnosu																
<15	15,8	19	78,9	19	89,5	19	78,9	19	52,6	19	52,6	19	52,6	19	37,5	16
15	4,4	45	82,2	45	93,3	45	91,1	45	54,5	44	55,8	43	55,8	43	34,9	43
16	5,9	102	81,2	101	84,3	102	85,1	101	54,1	98	60,6	94	61,1	95	34,0	97
17	7,6	197	84,1	195	89,2	195	83,7	196	55,2	192	52,0	179	52,5	179	35,5	186
18	7,8	192	85,4	192	86,4	191	80,4	189	60,1	183	61,4	176	60,5	177	33,9	174
19	5,7	122	86,8	121	89,3	121	87,6	121	67,2	116	57,5	113	57,5	113	34,3	108
20	6,1	66	84,6	65	90,8	65	78,5	65	61,3	62	64,1	64	64,1	64	33,9	62
21+	8,0	88	89,7	87	90,8	87	87,5	88	63,2	87	68,7	83	68,7	83	44,3	88
Se ni nikoli zgodilo	19,4	31	87,1	31	87,1	31	77,4	31	54,8	31	43,3	30	44,8	29	41,4	29
Odklonil odgovor	,0	1	,0	1	,0	1	,0	1	,0	1	,0	1	,0	1	,0	0
<i>ps=9</i>	<i>(p=,351)</i>		<i>p=,386</i>		<i>(p=,204)</i>		<i>(p=,147)</i>		<i>(p=,477)</i>		<i>(p=,164)</i>		<i>(p=,237)</i>		<i>p=,872</i>	
Zakonski stan																
Poročeni in živite skupaj z zakoncem	8,2	510	86,6	506	88,9	506	82,8	506	63,6	486	65,8	480	65,6	480	36,2	473
Živite s partnerjem v skupnem gospodinjstvu	2,9	103	81,6	103	90,2	102	88,1	101	60,4	101	52,7	91	53,3	90	30,4	92
Ovdoveli/razvezani/živite ločeno	2,9	34	81,8	33	90,9	33	93,9	33	66,7	33	57,6	33	57,6	33	28,6	35
Samski	9,3	216	83,6	214	86,4	214	82,2	214	46,2	212	42,7	199	43,5	200	39,4	203
<i>ps=3</i>	<i>p=,146</i>		<i>p=,475</i>		<i>p=,69)</i>		<i>p=,202</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,376</i>	
Velikost naselja																
Mesto z nad 100.000 prebivalci	8,8	159	87,5	160	89,9	159	87,5	160	59,1	154	46,7	152	46,7	152	26,6	154
Mesto z 10.000 do 100.000 prebivalci	6,5	138	86,0	136	87,5	136	81,6	136	57,5	134	57,6	125	57,6	125	36,2	130
Mesto z 2000 do 10.000 prebivalci	11,7	137	80,9	136	84,4	135	80,3	137	58,0	131	58,6	128	58,6	128	36,5	126
Kraj z manj kot 2000 prebivalci	6,1	409	85,5	406	89,9	404	83,7	404	59,9	392	63,3	379	63,6	379	40,2	373
<i>ps=3</i>	<i>p=,165</i>		<i>p=,427</i>		<i>p=,336</i>		<i>p=,356</i>		<i>p=,955</i>		<i>p=,006*</i>		<i>p=,005*</i>		<i>p=,033*</i>	
Tip naselja																
Mesto	9,4	372	84,6	371	86,8	370	83,5	370	60,6	358	53,0	345	53,0	345	31,7	350
Primestno naselje	4,8	105	81,6	103	88,3	103	84,5	103	50,0	102	58,2	98	56,6	99	38,4	99
Strnjeno vaško naselje	4,2	216	87,9	214	91,1	213	83,6	213	55,7	210	61,8	204	62,3	204	38,9	208
Raztresene hiše, hiša na samem	10,0	160	83,6	159	88,7	159	83,4	157	63,6	151	67,3	147	68,0	147	42,0	138
<i>ps=3</i>	<i>p=,049*</i>		<i>p=,464</i>		<i>p=,479</i>		<i>p=,996</i>		<i>p=,113</i>		<i>p=,020*</i>		<i>p=,011*</i>		<i>p=,114</i>	
Zdravstvena regija																
Celje	3,1	128	88,3	128	88,3	128	80,2	126	54,0	124	68,9	119	69,7	119	30,3	122
Nova Gorica	9,1	44	79,5	44	90,9	44	88,6	44	59,5	42	55,0	40	53,7	41	41,0	39
Koper	9,1	55	83,0	53	90,6	53	90,6	53	70,0	50	47,9	48	47,9	48	33,3	48
Kranj	8,5	94	86,2	94	90,4	94	78,7	94	56,4	94	57,8	90	58,9	90	44,7	94
Ljubljana	8,7	265	83,1	261	85,1	261	83,2	262	58,0	255	54,6	251	54,8	252	33,9	248
Maribor	3,5	141	88,7	142	94,3	141	90,1	141	66,9	136	50,0	128	49,2	128	36,4	132
Murska Sobota	20,0	50	76,0	50	78,0	50	70,0	50	36,2	47	63,3	49	63,3	49	50,0	44

	Spolnost pred poroko		Dodatni partner v zakonski skupnosti		Dodatni partner v zunajzakonski skupnosti		Dodaten partner v partnerstvu		Priložnostna spolnost		Spolnost med dvema moškima		Spolnost med dvema ženskama		Abortus		
	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	(%)	Skupaj	
	Novo Mesto	9,8	51	82,4	51	90,0	50	82,0	50	52,0	50	81,0	42	78,6	42	36,6	41
	Ravne	7,4	27	96,2	26	92,6	27	96,2	26	84,6	26	80,8	26	80,8	26	29,6	27
	<i>ps=8</i>		<i>(p=,016*)</i>		<i>p=,227</i>		<i>p=,070</i>		<i>p=,012*</i>		<i>p=,001*</i>		<i>p=,001*</i>		<i>p=,001*</i>		<i>p=,263</i>
Izobrazba	OŠ ali manj	12,6	159	86,9	160	87,4	159	85,4	158	59,1	154	77,2	149	77,3	150	38,0	150
	Poklicni program	6,2	161	85,7	161	88,2	161	81,9	160	61,2	152	69,8	149	72,3	148	41,4	145
	Tehniško strokovni ali gimnazijski program	6,0	365	84,6	363	89,5	362	84,0	362	56,7	353	54,9	337	54,1	338	33,8	343
	Višja šola	9,1	88	86,9	84	95,2	83	92,9	84	67,9	84	44,4	81	44,4	81	29,6	81
	Visoka šola, fakulteta ali akademija	6,3	80	77,5	80	81,3	80	73,8	80	51,9	79	32,5	77	32,5	77	42,5	73
	Specialistična povisokošolska, magisterij ali doktorat	,0	9	87,5	8	87,5	8	87,5	8	66,7	9	14,3	7	14,3	7	11,1	9
	<i>ps=5</i>		<i>(p=,125)</i>		<i>p=,507</i>		<i>(p=,135)</i>		<i>p=,037*</i>		<i>p=,341</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,159</i>
Narodnost	Slovenec	7,0	787	85,0	781	88,7	780	84,0	780	58,3	756	56,3	732	56,4	732	35,7	729
	Narodnosti iz bivših republik Jugoslavije	12,7	71	87,0	69	88,4	69	82,6	69	66,7	69	83,6	67	83,6	67	38,2	68
	Drugo	33,3	6	66,7	6	66,7	6	66,7	6	50,0	6	,0	4	,0	4	40,0	5
	<i>ps=2</i>		<i>(p=,013*)</i>		<i>p=,408</i>		<i>(p=,240)</i>		<i>(p=,501)</i>		<i>(p=,365)</i>		<i>(p=,000*)</i>		<i>(p=,000*)</i>		<i>(p=,898)</i>
Status	Zaposlen	7,9	505	83,4	501	86,8	500	84,1	502	58,8	481	59,7	466	59,5	467	35,1	467
	Samozaposlen	7,4	81	81,3	80	88,8	80	79,7	79	69,6	79	64,0	75	64,9	74	29,3	75
	Brezposeln	9,1	77	87,0	77	92,2	77	83,1	77	68,4	76	71,8	71	73,2	71	42,9	70
	V rednem izobraževalnem programu	6,8	117	88,8	116	90,5	116	87,8	115	45,7	116	33,0	109	32,7	110	33,9	112
	Gospodinja	,0	32	97,0	33	90,9	33	84,4	32	64,5	31	83,6	31	83,9	31	38,7	31
	Upokojenec, nezmožen za delo (bolan, invalid)	6,3	32	90,0	30	87,1	31	73,3	30	51,6	31	67,7	31	70,0	30	37,0	27
	Drugo	10,5	19	78,9	19	100,0	19	78,9	19	61,1	18	42,1	19	42,1	19	57,9	19
	<i>ps=6</i>		<i>(p=,759)</i>		<i>p=,223</i>		<i>(p=,468)</i>		<i>p=,535</i>		<i>p=,013*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,000*</i>		<i>p=,293</i>

Ps – prostostne stopnje, p – stopnja značilnosti.

*Razlika je statistično značilno pomembna pri stopnji ,05.

[Vir: anketa, vprašanje 29a-g, 1b, 8h-j, klasifikacija 1a, 6a-c, 7, 8a, 9]

